

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Τσάμη Καρατάσου 11 – 117 42 Αθήνα / 11, Tsami Karatassou str.- 117 42 Athens
Τηλ./Tel.: +30 210 9211200-10 Fax: +30 210 9233977, 210 9228130
url: www.iobe.gr

Ιδιωτική Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια

Εκπαίδευση στην Ελλάδα:

Προκλήσεις και Προοπτικές

Στελίνα Χατζηχρήστου, Ερευνήτρια IOBE

Μιχάλης Βασιλειάδης, Ερευνητής IOBE

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2011

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικός ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Οι συγγραφείς θα ήθελαν να ευχαριστήσουν τον κ. Άγγελο Τσακανίκα, Υπεύθυνο Ερευνών του IOBE, για την πολύτιμη συμβολή του με χρήσιμα σχόλια και παρατηρήσεις στην εκπόνηση αυτής της μελέτης. Επίσης, θα ήθελαν να ευχαριστήσουν την κα. Βλάχου Παρασκευή, Ερευνητική Συνεργάτιδα του IOBE και τον κ. Ντεμιάν Ηλία, Ερευνητικό Συνεργάτη του IOBE, για τη βοήθειά τους στην επεξεργασία των σχετικών στοιχείων.

Copyright © 2011 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	17
1.1 Προσχολική εκπαίδευση	20
1.2 Υποχρεωτική εκπαίδευση	21
1.3 Δευτεροβάθμια Μη Υποχρεωτική Εκπαίδευση (β' κύκλος Δευτεροβάθμιας)	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	31
2.1 Ιστορική αναδρομή.....	31
2.2 Το εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών στα ιδιωτικά σχολεία.....	35
2.3 Διδάκτρα και Ωρολόγιο Πρόγραμμα.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	49
3.1 Γενικό Νομοθετικό Πλαίσιο.....	50
3.1.1. Προϋποθέσεις Ίδρυσης Ιδιωτικών Σχολείων.....	51
3.1.2 Τυπικά Προσόντα Διδακτικού-Διοικητικού Προσωπικού.....	51
3.1.3 Καταλληλότητα Σχολικών Εγκαταστάσεων/Υποδομές Ασφάλειας & Υγείας	52
3.1.4 Περιεχόμενο Εκπαίδευσης	52
3.1.5 Κρατικός Έλεγχος	54
3.1.6 Κρατική Χρηματοδότηση της Επιχορηγούμενης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης.....	57
3.1.7 Πληρωμή Διδάκτρων	61
3.1.8 Ισότητα των Προγραμμάτων Σπουδών, των Προσόντων των Διδασκόντων και των Αποκτούμενων Ικανοτήτων (μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων)	65
3.1.8.1 Εφαρμοζόμενα Πρόγραμμα Σπουδών.....	65
3.1.8.2 Οργάνωση εξετάσεων και τίτλοι σπουδών που απονέμονται στους μαθητές.....	66

3.1.8.3 Ισοτιμία του επιπέδου των εκπαιδευτικών.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ PISA 2009	69
4.1 Αποτελέσματα PISA 2009.....	70
4.2 Θεματική ενότητα Κατανόηση Κειμένου	70
4.2.1 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και επιδόσεις μαθητών και σχολείων	74
4.2.2 Επιδόσεις μαθητών στη θεματική ενότητα Κατανόηση Κειμένου ανά τύπο σχολείου: ιδιωτικό ή δημόσιο.....	77
4.2.3 Θεματικές ενότητες Επιστήμες και Μαθηματικά	80
4.3 Πρότυπα Εκπαιδευτικά Συστήματα- Best Practices	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ.....	
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑΣ, ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΚΑΙ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ	87
5.1 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Φινλανδίας.....	87
5.2 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Σουηδίας	94
5.3 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Ολλανδίας.....	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	109
ΠΗΓΕΣ.....	113

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

- Στη μελέτη γίνεται προσπάθεια να:
 - χαρτογραφηθεί η επικρατούσα κατάσταση στην ιδιωτική εκπαίδευση πρώτου και δεύτερου βαθμού, παρουσιάζοντας τόσο τα βασικά της μεγέθη, όσο και το ρυθμιστικό πλαίσιο που τη διέπει,
 - εξεταστεί το αντίστοιχο ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δίνοντας έμφαση σε χώρες που χαρακτηρίζονται από πιο προηγμένα εκπαιδευτικά συστήματα σε σχέση με την Ελλάδα,
 - να αναλυθούν τα αποτελέσματα των Ελλήνων μαθητών σε ένα διεθνώς αναγνωρισμένο πρόγραμμα (PISA), με στόχο την ανάδειξη των υστερήσεων, αλλά ενδεχομένως και των πλεονεκτημάτων.

Μέσω της συγκριτικής ανάλυσης του εγχώριου θεσμικού πλαισίου, αλλά και των επιδόσεων των ελλήνων μαθητών σε σχέση με τους λοιπούς ευρωπαίους συνομήλικούς τους, γίνονται ορατές συγκεκριμένες πτυχές του εγχώριου εκπαιδευτικού προγράμματος όπου απαιτούνται αλλαγές.

- Στην Ελλάδα, το σχολικό έτος 2008-09 φοιτούσαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 640.036 μαθητές, το 92,7% των οποίων παρακολουθούσε δημόσια σχολεία. Παρόμοια κατανομή μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων εμφανίζεται και ως προς τους εκπαιδευτικούς, με το 95,8% αυτών να διδάσκουν σε δημόσια σχολεία. Αναφορικά με την αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς, φθάνει τους 9,5 μαθητές στα δημόσια σχολεία και τους 11,6 μαθητές στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Αυτή η διάσταση διατηρείται αναλογικά και στο μέσο αριθμό μαθητών ανά τμήμα.
- Το σχολικό έτος 2008-09, φοιτούσαν στα δημόσια και ιδιωτικά Γυμνάσια πάνω από 350 χιλ. μαθητές, το 93,1% των οποίων παρακολούθησε δημόσιο σχολείο. Την ίδια κατανομή παρουσιάζουν οι εκπαιδευτικοί μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, με το 6,8% να εργάζεται σε ιδιωτικά. Η αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς τόσο στο δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα της δευτεροβάθμιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης διαμορφώνεται στους οχτώ μαθητές ανά εκπαιδευτικό.
- Όσον αφορά στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εξαιρουμένων των ειδικών οργανωτικών σχημάτων και λειτουργικών δομών της, τα δημόσια Γενικά Λύκεια αποτελούν σχεδόν το 92,0% των σχολείων αυτής της κατηγορίας. Η αναλογία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

διατηρείται και στους εκπαιδευτικούς, καθώς το 7,6% αυτών εργάζεται στα ιδιωτικά Γενικά Λύκεια. Από την πλευρά της ζήτησης για μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 7,1% των μαθητών των Γενικών Λυκείων φοιτά σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Η προκύπτουσα αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς δε διαφέρει σημαντικά μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Το Ρυθμιστικό Πλαίσιο Λειτουργίας των Ιδιωτικών Σχολείων απασχολεί το νομοθέτη από την απαρχή του ελληνικού κράτους.

- Η ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών σχολείων έχει απασχολήσει την ελληνική πολιτεία ήδη από το Πολιτικό Σύνταγμα του 1827. Από τότε, πλήθος νόμων έχουν σχηματοποιήσει την ισχύουσα κατάσταση. Η πρώτη ιδιωτική πρωτοβουλία στην εκπαίδευση καταγράφεται το 1836 με την ίδρυση της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, ενώ το 1843 ιδρύεται το Βαρβάκειο και το 1849 το «Ελληνικόν Εκπαιδευτήριον» με εκπαιδευτικά κυρίως προγράμματα κλασικής κατεύθυνσης.
- Τα ιδιωτικά σχολεία στην Ελλάδα ιδρύονται μόνο με κρατική άδεια, με το δικαίωμα ίδρυσης ιδιωτικών σχολείων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση να κατοχυρώνεται με το γνωστό άρθρο 16 (παρ. 8) του μέχρι σήμερα ισχύοντος Συντάγματος του 1975.
- Το ελληνικό κράτος ασκεί εποπτεία και στη λειτουργία των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, μέσω του Υπουργείου Παιδείας, με την πλειοψηφία των νόμων/τροπολογιών που αφορούν στη δημόσια εκπαίδευση να έχουν εφαρμογή και στην ιδιωτική.
- Το ισχύον νομικό πλαίσιο της ιδιωτικής γενικής εκπαίδευσης προκύπτει από το νόμο 682/77, το ν.1566/85 που αναθεώρησε σχετικό νόμο του 1983, ενώ επίσης κομβικοί θεωρούνται και οι ν.2986/2002 και ο πλέον πρόσφατος ν.3848/2010.

Οι βασικότερες στρεβλώσεις σχετίζονται με την ανελαστικότητα στο εργασιακό καθεστώς των ιδιωτικών εκπαιδευτικών, την αδυναμία διαφοροποίησης του προγράμματος σπουδών των ιδιωτικών σχολείων και τις οικονομικές παροχές.

- Η οργάνωση και λειτουργία των ιδιωτικών σχολείων έχει σε μεγάλο βαθμό εξομοιωθεί με αυτές των δημοσίων. Ο νομοθέτης δεν επιτρέπει στα ιδιωτικά σχολεία να διαφοροποιηθούν, όχι μόνο στον τρόπο διαχείρισης των εκπαιδευτικών, αλλά και αναφορικά με το περιεχόμενο και τον τρόπο οργάνωσης των μαθημάτων (ωρολόγιο πρόγραμμα, αναλυτικό πρόγραμμα, οργανική σύνθεση του προσωπικού κ.τ.λ.).
- Βασικές αγκυλώσεις που επισημαίνονται στο θεσμικό πλαίσιο σχετίζονται κυρίως με τον τρόπο πρόσληψης εκπαιδευτικών, την αδυναμία απόλυσης μετά τη λήξη σύμβασης εργασίας (κατά περιπτώσεις) και σε περίπτωση κατάργησης τμήματος/μαθήματος επιλογής. Μάλιστα, μέχρι πρότινος, ο απολυμένος λόγω κατάργησης ιδιωτικού σχολείου εκπαιδευτικός απορροφούνταν παραχρήμα σε δημόσιο σχολείο (με περιορισμούς).
- Σημαντικές αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών έχει επιφέρει ο τελευταίος σχετικός νόμος, ο υπ' αριθμόν 3848 του 2010. Ο νόμος αυτός αναμφίβολα προβαίνει σε βελτιώσεις του εργασιακού καθεστώτος στην ιδιωτική εκπαίδευση. Εντούτοις, δεν αίρονται όλες οι στρεβλώσεις και οι αγκυλώσεις της πρότερης νομοθεσίας, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζουν να ισχύουν ερμηνευτικές εγκύκλιοι, διατάξεις κ.τ.λ. που βασίζονται στην παλαιότερη λογική της κρατικής παρέμβασης.
- Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο διαφυλάττει την απαρέγκλιτη από τα ιδιωτικά σχολεία υιοθέτηση του ωρολογίου και αναλυτικού σχολικού προγράμματος. Αν και ο ν.682/1977 προβλέπει τη δυνατότητα αναγνώρισης παρεκκλίσεων, η διαδικασία που απαιτείται θεωρείται τόσο περίπλοκη που ουσιαστικά αποθαρρύνεται η όποια σχετική προσπάθεια. Η ακαμψία αυτή θεωρείται πως οδηγεί σε αδυναμία ανάπτυξης οποιασδήποτε καινοτομικής πρωτοβουλίας ή ακόμα και πειραματικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- Μια ακόμα σημαντική στρέβλωση είναι ότι στην Ελλάδα, οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων επιβαρύνονται με την υποχρεωτική αγορά των διδακτικών βιβλίων, όταν αυτά παραχωρούνται δωρεάν στο μαθητή του δημοσίου σχολείου. Ταυτόχρονα, δεν αναγνωρίζεται το δικαίωμα μετακίνησης του μαθητή ιδιωτικού σχολείου με το μειωμένο μαθητικό εισιτήριο, ενώ επιπλέον καταβάλλεται εμμέσως ένας πρόσθετος φόρος με τη μορφή παράβολου εγγραφής που συγκεντρώνεται σε έναν ειδικό λογαριασμό, τον Ειδικό Λογαριασμό Ιδιωτικής Γενικής Εκπαίδευσης (ΕΛΙΓΕ).

Υψηλή κρατική παρεμβατικότητα και απουσία κρατικής στήριξης στην ελληνική ιδιωτική εκπαίδευση, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης.

- Η σύγκριση ανάμεσα στα εκπαιδευτικά συστήματα στις χώρες της Ευρώπης αφορά στο γενικό νομοθετικό πλαίσιο (προϋποθέσεις ίδρυσης, τυπικά προσόντα διδακτικού-διοικητικού προσωπικού, καταλληλότητα σχολικών εγκαταστάσεων/υποδομές ασφάλειας & υγείας, περιεχόμενο εκπαίδευσης, εύρος κρατικού ελέγχου, τρόποι κρατικής χρηματοδότης/ επιχορήγησης των ιδιωτικών σχολείων και το ύψος των διδάκτρων, ισότητα των προγραμμάτων σπουδών, των προσόντων των διδασκόντων).
- Μέσω της σύγκρισης προκύπτει πως ειδοποιός διαφορά μεταξύ της ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες χώρες είναι η υψηλή παρεμβατικότητα του κράτους στη λειτουργία της πρώτης και η απουσία της όποιας κρατικής χρηματοδότησης. Το στοιχείο αυτό γίνεται εντονότερο, εφόσον προσεγγιστεί υπό το δεδομένο ότι παρ' όλο που λειτουργούν μη επιχορηγούμενα από το κράτος ιδιωτικά σχολεία και σε άλλες χώρες εκτός από την Ελλάδα, μόνο στη χώρα μας και στις περιοχές της Σκωτίας και της Νότιας Ιρλανδίας δε συνυπάρχουν με επιχορηγούμενα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Επιπλέον, σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Ελλάδα, την Ιταλία και τις περιοχές της Σκωτίας και της Βορείου Ιρλανδίας, εκτός του ότι η συνήθης μορφή λειτουργίας ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων περιλαμβάνει γενναίες επιχορηγήσεις από το κράτος, το μέγεθος της επιχορήγησης αυτής ξεπερνά, στις περισσότερες περιπτώσεις, το 50% των συνολικών δαπανών τους.
- Μέσα σε αυτό το ισχυρό ρυθμιστικό καθεστώς λειτουργίας, τα ιδιωτικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, συγκεντρώνουν ανάμεσα στις χώρες της Ευρωζώνης όπου λειτουργούν μη-χρηματοδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία, το υψηλότερο ποσοστό μαθητών επί του συνόλου όσων φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση, περίπου 7%. Αυτό σημαίνει ότι χωρίς καμία μορφή οικονομική υποστήριξη από την πλευρά του κράτους, τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια στην Ελλάδα έχουν κατορθώσει να αποκτήσουν ισχυρή παρουσία στο εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα, γεγονός που υπογραμμίζει την εμπιστοσύνη κάποιων γονέων στην ποιότητα εκπαίδευσης που αυτά προσφέρουν.

Η αναποτελεσματικότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και η ανάγκη αναδιαμόρφωσής του αντικατοπτρίζονται στα απογοητευτικά αποτελέσματα του PISA 2009.

- Το PISA (Programme for International Student Assessment) αποτελεί ένα τυποποιημένο πρόγραμμα του ΟΟΣΑ που αξιολογεί τις γνώσεις, τα προσόντα και τις αντιλήψεις των μαθητών σε τρεις θεματικές ενότητες: τις επιστήμες, τα μαθηματικά και την κατανόηση κειμένου. Τα αποτελέσματα του PISA παρατίθενται σε συγκεκριμένες κλίμακες που έχουν αναπτυχθεί για την κάθε θεματική ενότητα. Οι κλίμακες αυτές χωρίζονται σε επίπεδα (1 έως 6) που σχετίζονται με τη δυσκολία των ερωτήσεων, η οποία εντείνεται σε κάθε υψηλότερο Επίπεδο. Η έρευνα του 2009 εστιάστηκε στην Κατανόηση Κειμένου.
- Η επίδοση της Ελλάδας σε σχέση με την κατανόηση κειμένου το 2009 βρίσκεται σημαντικά κάτω από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ, καταλαμβάνοντας την 29^η θέση στην κατάταξη. Ένας στους πέντε έλληνες μαθητές βρέθηκε στο 2^ο επίπεδο δυσκολίας, ενώ μόλις το 6% κατάφερε να φτάσει τα δύο τελευταία επίπεδα υψηλών επιδόσεων.
- Ενδιαφέρον εύρημα της έρευνας αποτελεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα, φαίνεται να είναι περιορισμένη, σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη, η επίδραση των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων στις επιδόσεις των μαθητών τόσο σε διασχολικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο τάξεων.
- Η Ελλάδα (ακολουθώντας τις ΗΠΑ) σημειώνει τη δεύτερη μεγαλύτερη απόκλιση μεταξύ των επιδόσεων μαθητών ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων, όταν συνυπολογίζονται οι επιδόσεις των μαθητών και τα χαρακτηριστικά του σχολείου.
 - Στο PISA 2009 τα ιδιωτικά σχολεία στην Ελλάδα και οι μαθητές τους κατέγραψαν επιδόσεις υψηλότερες κατά 25 μονάδες σε σύγκριση με τα δημόσια σχολεία και τους εκεί μαθητές, όταν ο μέσος όρος του ΟΟΣΑ βρίσκεται στις +14 μονάδες, υπέρ των ιδιωτικών σχολείων.
 - Αντιθέτως, μόνο σε επίπεδο μαθητών, τα δημόσια σχολεία φαίνεται να υπερτερούν κατά 17 μονάδες έναντι των ιδιωτικών. Εάν ληφθεί υπ' όψη το οικογενειακό υπόβαθρο του εξεταζόμενου μαθητή, τότε το μέσο πλεονέκτημα των επιδόσεων υπέρ των ιδιωτικών σχολείων στην Ελλάδα διαμορφώνεται στις 15,8 μονάδες, ενώ αντιστοίχως, τα ιδιωτικά σχολεία στις χώρες του ΟΟΣΑ υπερτερούν έναντι των δημοσίων κατά 18 μονάδες βαθμολογίας.

- Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας στην Κατανόηση Κειμένου, η ιδιωτική διαχείριση των σχολείων οδηγεί σε υψηλότερες επιδόσεις των μαθητών. Επομένως, τα οφέλη ενός ιδιωτικού σχολείου φαίνεται πως δεν εκλύονται τόσο από το κοινωνικο-επίπεδο των οικογενειών που τα επιλέγουν, όσο από τα πλεονεκτήματα καλλιέργειας και τάσης προς τη γνώση που επιδεικνύουν συνήθως τέτοια παιδιά.
- Οι επιδόσεις της Ελλάδας τόσο στις Επιστήμες, όσο και στα Μαθηματικά είναι απογοητευτικές: στις Επιστήμες, η Ελλάδα κατέχει την 5^η χαμηλότερη επίδοση, ενώ το ¼ των ελλήνων μαθητών δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν το 2^ο επίπεδο (17,9% ο μέσος όρος ΟΟΣΑ). Μόλις το 3% σημείωσε υψηλές επιδόσεις, ποσοστό που κατατάσσει τη χώρα και πάλι στις χαμηλότερες σχετικές θέσεις. Στα Μαθηματικά, οι επιδόσεις των ελλήνων μαθητών βρίσκονται στην τρίτη θέση από το τέλος (με Τουρκία και Μεξικό να αποτελούν τους ουραγούς), ενώ ένας στους τρεις δεν κατάφερε να ξεπεράσει το 2^ο επίπεδο δυσκολίας. Ταυτόχρονα, μόνο το 5,7% σημείωσε υψηλές επιδόσεις στην εξέταση (σε αντίθεση με το 13,4% που είναι ο μέσος όρος των μελών του ΟΟΣΑ).

Η σύγκριση ανάμεσα στον τρόπο λειτουργίας της ιδιωτικής εκπαίδευσης στις χώρες της Ε.Ε. υπογραμμίζει την έλλειψη υποστηρικτικών δομών της ιδιωτικής εκπαίδευσης από το κράτος στην Ελλάδα.

- Ο κλάδος των ιδιωτικών σχολείων (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) στην Ελλάδα φαίνεται να έχει επιδείξει σημαντικό σθένος. Κι αυτό διότι, το μερίδιο των μαθητών που κατέχουν τα ιδιωτικά σχολεία είναι το μεγαλύτερο ανάμεσα στις χώρες όπου λειτουργούν μη χρηματοδοτούμενα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια (Γαλλία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο), φθάνοντας στην υποχρεωτική εκπαίδευση το 7% των μαθητών. Δεδομένου, μάλιστα, ότι τα ιδιωτικά αυτά εκπαιδευτήρια δε λαμβάνουν κάποιας μορφής επιχορήγηση από το κράτος, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, και οι «πελάτες τους» (οι γονείς των μαθητών τους) βρίσκονται αντιμέτωποι με αρκετά αντικίνητρα αναφορικά με την επιλογή ιδιωτικού σχολείου, μπορεί να υποστηριχθεί τελικά ότι ο εν λόγω εγχώριος κλάδος συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πλέον ανθεκτικούς στην Ε.Ε..

- Σε αντίθεση με ό,τι επικρατεί σε άλλες χώρες της Ευρώπης, στην Ελλάδα το κράτος δεν προσφέρει καμιάς μορφής στήριξη στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, δεν επιτρέπει τη συμμετοχή τους σε σχετικά έργα του Αναπτυξιακού Νόμου, ενώ οι δομές του εργασιακού καθεστώτος των ιδιωτικών εκπαιδευτικών λειτουργούν ενδεχομένως ως τροχοπέδη για τη διατήρηση υψηλού επιπέδου παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών που πρωταρχικά ωφελεί τους μαθητές/ απόφοιτους.
- Το καθεστώς των πολλαπλών κρατικών ελέγχων παραμένει ισχυρό, παρ' ότι η Ελλάδα δεν έχει προχωρήσει, όπως άλλες χώρες της Ε.Ε., σε αποκέντρωση των κρατικών υπηρεσιών, με αντίστοιχη ανακατανομή των αρμοδιοτήτων τους σε περιφερειακούς / αυτοδιοικητικούς φορείς, η οποία συνήθως ευνοεί τη διενέργεια συχνότερων ελέγχων, ενώ βελτιώνει την ποιότητα των αποτελεσμάτων τους. Διατηρείται έτσι *ένα γραφειοκρατικό σύστημα κεντρικού ελέγχου που δεν είναι αποδοτικό*, όπως αποδεικνύουν τα αποτελέσματα του PISA 2009.
- Σε ό,τι αφορά στην οικονομική στήριξη των οικογενειών των παιδιών που φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως χαμηλή, δεδομένου ότι στην Ελλάδα επιβαρύνονται πλήρως με τα δίδατρα. Το ελληνικό κράτος παρέχει στις οικογένειες αυτές τα συνήθη επιδόματα τέκνων και αντίστοιχες φοροελαφρύνσεις. Αυτές οι έμμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις παρέχονται στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., σε πολλές από τις οποίες, όμως, συνυπάρχουν με την επιχορήγηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Επιπλέον, κερδίζει συνεχώς έδαφος στην Ε.Ε. η πολιτική της επιχορήγησης μαθητών, με τη μορφή των *σχολικών κουπονιών*, η οποία ήδη εφαρμόζεται σε εννέα χώρες. Οι χώρες αυτές επιχορηγούν κατηγορίες ή ακόμα και το σύνολο των δαπανών (Ολλανδία) των ιδιωτικών σχολείων.
- Στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., το κράτος όχι μόνο επιχορηγεί μέρος των δαπανών λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων, αλλά ταυτόχρονα υποστηρίζει τις οικογένειες των μαθητών τους σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στην Ελλάδα. Στον αντίποδα, οι Έλληνες γονείς που προτιμούν τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια δε χαίρουν καμιάς επιδότησης, επιβαρύνονται με το σύνολο των εξόδων, αφού οι μαθητές ιδιωτικών σχολείων εξαιρούνται της δωρεάν παροχής βιβλίων, ενώ ταυτόχρονα οι μαθητές δεν απολαμβάνουν ούτε τις συνήθεις ατέλειες σε μέσα μαζικής μεταφοράς.

Η συνεργασία του κράτους με τους ιδιοκτήτες των ιδιωτικών σχολείων θεωρείται επιβεβλημένη για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος.

- Στην παρούσα χρονική και οικονομική συγκυρία, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η επικαιροποίηση, ουσιαστικά, του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και η υποστήριξη των ιδιωτικών σχολείων πόρρω απέχει από την επίτευξη των άμεσων αναγκών.
- Όμως, οι φειδωλές επενδύσεις στην εκπαίδευση βραχυπρόθεσμα είναι εξαιρετικά κοστοβόρες μακροπρόθεσμα και άρα, η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης πρέπει να αποτελεί συνεχές στοίχημα για την όποια πολιτική εξουσία, λόγω της ανυπολόγιστης προστιθέμενης αξίας που αυτή επιφέρει.
- Πρωταρχικός στόχος των κρατικών παρεμβάσεων θα πρέπει να είναι η αναβάθμιση της παιδείας συνολικά, έτσι ώστε ανεξαρτήτως οικονομικής κατάστασης, κάθε Έλληνας/Ελληνίδα να έχει πρόσβαση σε ένα σχολείο που να τον/την προετοιμάζει για τις απαιτήσεις του μέλλοντος.
- Επιπροσθέτως, η ιδιωτική εκπαίδευση θα πρέπει να ιδωθεί ως συμπληρωματικός πυλώνας στην εκπαίδευση και όχι ως ανταγωνιστικό κομμάτι της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ανθρώπινο κεφάλαιο που συνθέτει το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο μιας χώρας, οι γνώσεις, οι δεξιότητες, αλλά και οι αντιλήψεις που αυτό φέρει, συνιστούν ίσως τον πλέον χαρακτηριστικό παράγοντα αναφοράς για αυτή τη χώρα από τους υπόλοιπους λαούς. Στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, με την κινητικότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου να ενισχύεται, αλλά και τις δυνατότητες για ανάπτυξη και διάδοση της γνώσης να έχουν πολλαπλασιαστεί με τη βοήθεια και της τεχνολογίας, η διαδικασία αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού, η μόρφωση και η εκπαίδευση της νέας γενιάς πρέπει να αποτελούν βασική μέριμνα όχι μόνο του κράτους, αλλά και κάθε ενεργού πολίτη της χώρας.

Έχοντας εισέλθει πια στην τροχιά της «ψηφιακής εποχής» και δεδομένου του χάσματος ανταγωνιστικότητας που χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία, το σύστημα εκπαίδευσης που υιοθετεί μια χώρα σαν την Ελλάδα οφείλει να είναι ακόμα πιο αποτελεσματικό, ιδιαίτερα όταν οι διαθέσιμοι πόροι περιορίζονται. Στόχος του εκπαιδευτικού συστήματος θα πρέπει να είναι να μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξη νέων πολιτών και μετέπειτα δυναμικών παραγωγικών μονάδων που θα διαθέτουν εκείνες τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τα προσόντα να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις μιας σύγχρονης οικονομίας της γνώσης και μιας δίκαιας κοινωνίας. Σε μια εποχή μάλιστα που καταγράφεται αύξηση του λεγόμενου λειτουργικού αναλφαριθμητισμού, ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος και η προσαρμογή του στα νέα δεδομένα αποτελούν μονόδρομο.

Στο πλαίσιο αυτό, το επίπεδο, η λειτουργία και η αποδοτικότητα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα σε όλες τις βαθμίδες της, βρίσκεται στην πολιτική ατζέντα κάθε κυβέρνησης. Διατυπώνονται και αναλαμβάνονται δράσεις και πρωτοβουλίες που άλλοτε χαρακτηρίζονται ως μεταρρύθμιση και άλλοτε ως απορρύθμιση, με ταυτόχρονο πληθωρισμό όμως αντεγκλήσεων και εναλλακτικών προσεγγίσεων για το «πρέπον» ή το «ορθότερο». Την ίδια στιγμή, ο διάλογος για το δημόσιο ή τον ιδιωτικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης αποκτά ορισμένες φορές μανιχαϊστικές διαστάσεις, με αποτέλεσμα μάλλον τη μυωπική αντιμετώπιση του ζητήματος, ιδιαίτερα στις κρίσιμες βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον να εστιάζεται λογικά στο δημόσιο σχολείο και στο πλαίσιο και τις συνθήκες λειτουργίας του, το ιδιωτικό σχολείο φαίνεται να αντιμετωπίζεται ως ένα «αναγκαίο κακό», ως ένα πεδίο όπου αναπτύσσεται «κερδοσκοπική» επιχειρηματικότητα που εκμεταλλεύεται τις αδυναμίες του δημόσιου συστήματος. Την ίδια στιγμή όμως, η ιδιωτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα φαίνεται να διαδραματίζει ολοένα και σημαντικότερο ρόλο, στο εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα. Με την ευθύνη για την εκπαίδευση χιλιάδων πλέον μαθητών, αλλά και αρκετές πρωτοβουλίες επί του εκπαιδευτικού αντικειμένου και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, το ενδιαφέρον για τον τρόπο λειτουργίας, τις ανάγκες ή ακόμα και τους κανόνες βάσει των οποίων ρυθμίζονται οι σχέσεις ιδιωτικών σχολείων, κράτους, καθηγητών, μαθητών και γονιών θα πρέπει να απασχολήσουν ίσως περισσότερο τους διαμορφωτές εκπαιδευτικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό, στόχος της παρούσας μελέτης είναι η αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων (1^{ου} και 2^{ου} βαθμού) στην Ελλάδα και η ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών που περιορίζουν ή ενδυναμώνουν το ρόλο της στο εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα. Ταυτόχρονα, μέσω της καταγραφής του αντίστοιχου νομοθετικού πλαισίου σε άλλες χώρες, θα επιδιωχθεί η διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων που στόχο θα έχουν να υιοθετηθούν ενδεχομένως κάποιες καλές πρακτικές που εφαρμόζονται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στη μακροχρόνια βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας όχι μόνο της ιδιωτικής, αλλά και της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Η μελέτη κινείται σε τρεις άξονες: καταρχάς χαρτογραφείται η επικρατούσα κατάσταση στην ιδιωτική εκπαίδευση πρώτου και δεύτερου βαθμού παρουσιάζοντας τόσο τα βασικά της μεγέθη, όσο και το ρυθμιστικό πλαίσιο που τη διέπει, β) εξετάζεται το αντίστοιχο ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ δίνεται έμφαση σε χώρες που χαρακτηρίζονται από προηγμένα εκπαιδευτικά συστήματα, γ) αναλύονται τα αποτελέσματα ελλήνων μαθητών σε ένα διεθνώς αναγνωρισμένο πρόγραμμα (PISA), με στόχο την υπογράμμιση τυχόν περιοχών προς βελτίωση. Μέσω της συγκριτικής ανάλυσης του εγχώριου θεσμικού πλαισίου, αλλά και των επιδόσεων των ελλήνων μαθητών σε σχέση με τους Ευρωπαίους και μη συνομήλικούς τους γίνονται ορατές συγκεκριμένες πτυχές του εγχώριου εκπαιδευτικού προγράμματος που

απαιτούν αλλαγών, αλλά και πιθανές λύσεις στις δυσκαμψίες του ελληνικού συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ¹

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται σε τρεις βαθμίδες:

α) Την πρωτοβάθμια εκπαίδευση που αποτελείται από το Δημοτικό Σχολείο, στο οποίο φοιτούν μαθητές ηλικίας έξι έως δώδεκα ετών (βαθμίδα 1 της ταξινόμησης ISCED²-Διάγραμμα 1).

β) Τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει το Γυμνάσιο, το Λύκειο, Γενικό και Επαγγελματικό, καθώς και τις Επαγγελματικές Σχολές. Οι μαθητές της είναι ηλικίας 12 έως 18 ετών (βαθμίδες ISCED 2-3).

γ) Την τριτοβάθμια (ανώτατη) εκπαίδευση, αποτελούμενη από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), Πανεπιστήμια και Πολυτεχνεία, και τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) (βαθμίδα ISCED 5A).

Η προσχολική εκπαίδευση (ISCED 0), που δεν περιλαμβάνεται σε κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης, παρέχεται από τα Νηπιαγωγεία, από την ηλικία των τεσσάρων ή πέντε ετών, η προσχολική αγωγή όμως μπορεί να ξεκινήσει και νωρίτερα, από τους βρεφονηπιακούς και τους παιδικούς σταθμούς. Το Νηπιαγωγείο (στην ηλικία των πέντε ετών), η πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ο πρώτος κύκλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το Γυμνάσιο, συγκροτούν την υποχρεωτική εκπαίδευση, η οποία ως εκ τούτου απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας πέντε έως δεκαπέντε ετών. Η φοίτηση στο δεύτερο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή στα Γενικά και Επαγγελματικά Λύκεια, καθώς και στα Εσπερινά Λύκεια είναι προαιρετική. Επίσημη, ωστόσο αδιαβάθμητη, είναι η εκπαίδευση στα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, καθώς γίνονται δεκτοί σε αυτή απόφοιτοι Γυμνασίου, αλλά και απόφοιτοι Λυκείου. Βάσει αυτού του χαρακτηριστικού της, μπορεί να υπαχθεί στη γενική κατηγορία της μετά-υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

¹ Πηγές: “Συνοπτική Παρουσίαση των Εκπαιδευτικών Συστημάτων στην Ευρώπη και Τρέχουσες Μεταρρυθμίσεις” (Απρίλιος 2009) και “Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος στην Ελλάδα 2008/09” (2009) του Eurydice Network, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

² Η ταξινόμηση ISCED (International Standard Classification of Education) σχεδιάστηκε από την UNESCO στην αρχή της δεκαετίας του '70, με στόχο την ομαδοποίηση και την κατά το δυνατόν ορθότερη παρουσίαση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων που αφορούν στα εκπαιδευτικά συστήματα διαφορετικών κρατών.

Σε καθεμία από τις παραπάνω βαθμίδες εκπαίδευσης λειτουργούν εξειδικευμένα εκπαιδευτήρια, όπως α) ειδικά νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια ειδικής αγωγής για μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες β) πειραματικά σχολεία στις δύο πρώτες βαθμίδες γ) μουσικά, καλλιτεχνικά, αθλητικά, εκκλησιαστικά γυμνάσια και λύκεια και δ) διαπολιτισμικά και μειονοτικά σχολεία.

Η προσχολική, η πρωτοβάθμια, η δευτεροβάθμια και η μετά-δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρέχονται από το κράτος, αλλά και από ιδιώτες. Η δημόσια εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν σε όλες τις βαθμίδες, με τις σχετικές δαπάνες να βαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό. Για τη φοίτηση σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια απαιτείται η καταβολή διδάκτρων, τα οποία επιβαρύνουν εξολοκλήρου τους γονείς, καθώς στην Ελλάδα η ιδιωτική εκπαίδευση, ανεξαρτήτως βαθμίδας, δεν επιχορηγείται από το κράτος, ούτε υπάρχει κάποια άλλη επιδοματική υποστήριξη. Μάλιστα, τα δίδακτρα που καταβάλλονται από τους γονείς στα ιδιωτικά σχολεία λογίζονται ως τεκμήρια διαβίωσης, αυξάνοντας τις εν δυνάμει φοροδοτικές υποχρεώσεις. Μολαταύτα, επιλέγοντας ένα ιδιωτικό σχολείο για τη φοίτηση του παιδιού του/της, ένας/μία γονέας ουσιαστικά απαλλάσσει το δημόσιο προϋπολογισμό από σημαντικές δαπάνες.

Η οργάνωση και η διοίκηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι ιεραρχικά δομημένη. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της εκπαιδευτικής νομοθεσίας, η διαχείριση του μέρους του κρατικού προϋπολογισμού που προορίζεται για την εκπαίδευση, η διοίκηση και ο συντονισμός των αποκεντρωμένων υπηρεσιών και φορέων εκπαίδευσης αποτελούν ορισμένες από τις αρμοδιότητες του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Στην υλοποίηση του έργου με το οποίο είναι επιφορτισμένο το Υπουργείο Παιδείας συμβάλλουν αποκεντρωμένοι δημόσιοι φορείς, εποπτευόμενοι από αυτό (Π.Ι.,Ε.Σ.Υ.Π., Ο.Σ.Κ.), ενώ στη διοικητική κλίμακα έπονται οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης. Αντικείμενο των Περιφερειών είναι η διοίκηση, ο έλεγχος και η εποπτεία του συνόλου των υπόλοιπων αποκεντρωμένων υπηρεσιών εκπαίδευσης. Σε γενικότερο επίπεδο, λειτουργούν ως συνδετικός κρίκος ανάμεσα στις υπόλοιπες περιφερειακές και στις κεντρικές υπηρεσίες και οργανισμούς, ενώ διαχειρίζονται παράλληλα την

εκπαιδευτική πολιτική³. Στη συνέχεια της διοικητικής ιεραρχίας βρίσκονται τα Γραφεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Το κάθε Γραφείο λειτουργεί για καθεμιά από τις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης ανά νομαρχία. Σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις, ασκούν διοίκηση, εποπτεύουν τη λειτουργία των σχολείων και μπορούν να διαμεσολαβήσουν μεταξύ τους, προκειμένου να επιτευχθεί και να προωθηθούν συνεργασίες, από κοινού δράσεις κλπ.

Σημαντικός είναι ο ρόλος των διευθυντών των σχολικών μονάδων, οι οποίοι έχουν δια νόμου οριστεί ως διοικητικά και επιστημονικά-παιδαγωγικά υπεύθυνοι αυτών. Ειδικότερα παιδαγωγικά ζητήματα, όπως η εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος, η επιμελής φοίτηση και η πειθαρχία των μαθητών, αποτελούν αρμοδιότητα του συλλόγου διδασκόντων κάθε σχολείου. Διαχειριστικά ζητήματα, όπως η χρήση του σχολικού προϋπολογισμού για την κάλυψη λειτουργικών εξόδων, για την πραγματοποίηση επισκευών καθώς και για τον εξοπλισμό του σχολείου έχουν ανατεθεί στις σχολικές επιτροπές, στις οποίες έχουν δικαίωμα συμμετοχής εκπρόσωποι γονέων, αλλά και φορέων της κάθε περιοχής.

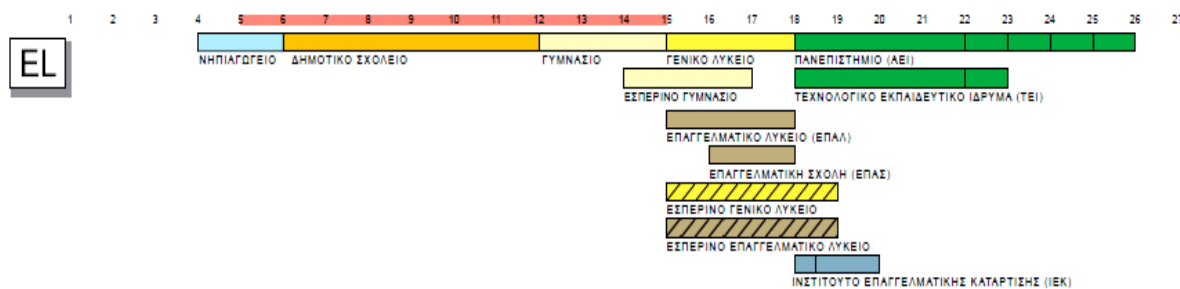
Σε ό,τι αφορά στο διοικητικό καθεστώς στα ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και τις πηγές χρηματοδότησής τους, τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ είναι αυτοδιοικούμενα, λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση και βρίσκονται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, απαγορεύεται η ίδρυση και η λειτουργία ιδιωτικών ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Εκ του αντικειμένου της παρούσας έρευνας, η παρουσίαση του εγχώριου εκπαιδευτικού συστήματος επικεντρώνεται στη συνέχεια στις βαθμίδες εκπαίδευσης μέχρι και τη δευτεροβάθμια.

³ Η μεταρρύθμιση στην τοπική αυτοδιοίκηση που βρίσκεται σε εξέλιξη με την επωνομασία «Καλλικράτης», περιλαμβάνει τον επανακαθορισμό των περιφερειών, εξέλιξη που πιθανόν να έχει αντίκτυπο στον αριθμό, στη γεωγραφική δικαιοδοσία και κυρίως στις περιοχές ευθύνης των Περιφερειακών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης. Επιπλέον, θα ανακύψουν πιθανότατα ζητήματα γύρω από τα Γραφεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που αναλύονται στη συνέχεια και βρίσκονται στις νομαρχίες, οι οποίες φαίνεται ότι καταργούνται με τον «Καλλικράτη».

Διάγραμμα 1

Η οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα (σχολ. έτος 2008/09)

Προσχολική εκπαίδευση - ISCED 0 (για την οποία το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων δεν είναι αρμόδιο)	Προσχολική εκπαίδευση - ISCED 0 (για την οποία το Υπουργείο είναι αρμόδιο)
Πρωτοβάθμια - ISCED 1	Ενιαία δομή - ISCED 1 + ISCED 2 (καμία θεσμική διάκριση μεταξύ ISCED 1 και 2)
Κατώτερη Γενική δευτεροβάθμια - ISCED 2 (συμπεριλαμβανομένης της προ-επαγγελματικής)	Κατώτερη Επαγγελματική δευτεροβάθμια - ISCED 2
Ανώτερη Γενική δευτεροβάθμια - ISCED 3	Ανώτερη Επαγγελματική δευτεροβάθμια - ISCED 3
Μετα-δευτεροβάθμια μη-τριτοβάθμια - ISCED 4	
Τριτοβάθμια εκπαίδευση - ISCED 5A	Τριτοβάθμια εκπαίδευση - ISCED 5B
Αντιστοιχία με τα επίπεδα ISCED:	ISCED 0 ISCED 1 ISCED 2
Πλήρους φοίτησης υποχρεωτική εκπαίδευση	Μερικής φοίτησης υποχρεωτική εκπαίδευση
Προγράμματα σπουδών μερικής φοίτησης ή συνδυασμός σχολείου και εργασιακής εμπειρίας	Επιπλέον έτος
-/π/- υποχρεωτική εργασιακή εμπειρία + διάρκεια	>> Σπουδές στο εξωτερικό

Πηγή: Eurydice Network, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

1.1 Προσχολική εκπαίδευση

Η προσχολική εκπαίδευση παρέχεται από τα Νηπιαγωγεία. Τα παιδιά μπορούν να εγγραφούν προαιρετικά στο νηπιαγωγείο στην ηλικία των τεσσάρων ετών. Στην ηλικία των πέντε ετών, η παρακολούθηση του νηπιαγωγείου εντάσσεται στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Το διδακτικό αντικείμενό τους καθορίζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Παρότι η εκπαίδευση στα νηπιαγωγεία δεν αποτελεί μέρος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, εντούτοις αυτά υπάγονται διοικητικά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η εγγραφή στα δημόσια Νηπιαγωγεία γίνεται με βάση τον τόπο κατοικίας των παιδιών. Το σχολικό έτος

2007/08, στα δημόσια νηπιαγωγεία φοιτούσε το 96,4% του συνόλου των παιδιών που πήγαιναν σε νηπιαγωγεία, ενώ τα υπόλοιπα φοιτούσαν σε ιδιωτικά.

1.2 Υποχρεωτική εκπαίδευση

Η υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα περιλαμβάνει το Νηπιαγωγείο, την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Δημοτικό σχολείο) και τον πρώτο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο). Φοιτούν σε αυτή μαθητές ηλικίας πέντε έως και δεκαπέντε ετών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα χαρακτηριστικά του κάθε κύκλου σπουδών της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Νηπιαγωγείο

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η φοίτηση στο νηπιαγωγείο στην ηλικία των πέντε ετών αποτελεί μέρος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Το σχολικό έτος 2007/08, το 63% του συνόλου των μαθητών των νηπιαγωγείων ήταν ηλικίας πέντε ετών και το 37% τεσσάρων ετών.

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Μετά το νηπιαγωγείο, τα παιδιά συνεχίζουν την υποχρεωτική εκπαίδευσή τους στο Δημοτικό Σχολείο. Ο κύκλος σπουδών σε αυτό διαρκεί έξι χρόνια. Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης καταρτίζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και εγκρίνεται από το Υπουργείο Παιδείας. Τα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν την ίδια οργάνωση και λειτουργία, χορηγούν ισότιμους τίτλους σπουδών και έχουν κοινό πρόγραμμα διδασκαλίας. Οι εκπαιδευτικοί, ανεξαρτήτως του εάν εργάζονται σε δημόσια ή σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, κάνοντας τις απαραίτητες προσαρμογές στις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώνονται στις τάξεις τους, προκειμένου να επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί στόχοι. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί είναι επιφορτισμένοι με την αξιολόγηση των μαθητών που γίνεται κατά τη διάρκεια των τριμήνων και αποτυπώνεται στη βαθμολόγηση που λαμβάνει χώρα στο τέλος τους και στη λήξη του σχολικού έτους. Στο τέλος κάθε τάξης, από το 1^ο μέχρι το 5^ο έτος του δημοτικού σχολείου, οι μαθητές λαμβάνουν «τίτλο προόδου» που αποτελεί παράλληλα και τίτλο προαγωγής. Για τους μαθητές της ΣΤ' τάξης εκδίδεται «τίτλος σπουδών», το «Απολυτήριο Δημοτικού Σχολείου», απαραίτητος για την εγγραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας στα μαθήματα της Γλώσσας ή/και των Μαθηματικών, προκειμένου να στηριχθούν μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται εφόσον συμπληρώνεται ο απαιτούμενος ελάχιστος αριθμός μαθητών. Επιπλέον, στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, λειτουργούν εναλλακτικές εκπαιδευτικές δομές, με σκοπό την εκπαίδευση ατόμων με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες. Σε αυτές κατατάσσονται:

α) το Ολοήμερο Σχολείο, του οποίου η εφαρμογή στο σχολικό έτος 2008-2009 είχε επεκταθεί στο 90% των δημοτικών σχολείων. Ο θεσμός αυτός δημιουργήθηκε σε απάντηση στις σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες σε οικογενειακό επίπεδο, στις οποίες αμφότεροι οι γονείς εργάζονται.

β) τα Πειραματικά Σχολεία, για την πειραματική εφαρμογή προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, τη χρήση πειραματικών βιβλίων κλπ.

γ) τα Μειονοτικά Σχολεία, που λειτουργούν στην περιοχή της Θράκης. Σε αυτά εφαρμόζεται δίγλωσσο πρόγραμμα διδασκαλίας, στην τουρκική και την ελληνική γλώσσα, παράλληλα με την υλοποίηση του ειδικού εκπαιδευτικού προγράμματος «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων».

δ) τα Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, τα οποία ιδρύονται σε περιοχές με υψηλή πυκνότητα παιδιών αλλοδαπών, παλιννοστούντων κτλ.. Φοιτούν σε αυτά γηγενείς και παιδιά των προηγούμενων ομάδων. Ακολουθούν προγράμματα αντίστοιχα με εκείνα των δημόσιων σχολείων, προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους.

ε) οι Σχολικές Μονάδες Εδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, για μαθητές που πάσχουν από κάποια αναπηρία ή/και εμφανίζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

στ) τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, για ενήλικες που θέλουν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους που σταμάτησαν σε μικρότερη ηλικία.

Βάσει των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εξαιρουμένων των διαφοροποιούμενων ως προς την οργάνωση/δομή εκπαιδευτήριων, το σχολικό έτος 2008-09 φοιτούσαν σε αυτή

640.036 μαθητές, το 92,7% των οποίων παρακολουθούσε δημόσια σχολεία (Πίνακας 1.1).

Πίνακας 1.1

Στατιστικά στοιχεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (σχολ. έτος 2008-09)

	Δημόσια Σχολεία	Ιδιωτικά Σχολεία
Σχολικές Μονάδες	5.443	370
Μαθητές	593.397	46.639
Μέσος αριθμός μαθητών ανά σχολείο	109	126,1
Εκπαιδευτικοί	62.602	4.014
Αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς	9,5	11,6
Μέσος αριθμός μαθητών ανά τμήμα	16,7	20,6

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Δι.Π.Ε.Ε, Τμήμα Γ' Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής

Παρόμοια κατανομή μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων εμφανίζεται και ως προς τους εκπαιδευτικούς, με το 95,8% αυτών να διδάσκουν σε δημόσια σχολεία. Αναφορικά με την αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς, φθάνει τους 9,5 μαθητές στα δημόσια σχολεία και τους 11,6 μαθητές στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Αυτή η διάσταση διατηρείται αναλογικά και στο μέσο αριθμό μαθητών ανά τμήμα.

Α' κύκλος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση αποτελεί μέρος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης μόνο μέχρι τη λήξη του πρώτου κύκλου της, δηλαδή μέχρι το τέλος του Γυμνασίου. Η φοίτηση στα Γυμνάσια είναι τριετούς διάρκειας, από το 12^ο έως το 15^ο έτος της ηλικίας του μαθητή. Για μαθητές άνω των 14 ετών οι οποίοι εργάζονται λειτουργούν Εσπερινά Γυμνάσια. Απαραίτητη προϋπόθεση για την εγγραφή στο Γυμνάσιο είναι οι μαθητές να έχουν αποκτήσει το απολυτήριο του Δημοτικού Σχολείου. Όπως στο Νηπιαγωγείο και στο Δημοτικό Σχολείο, λειτουργούν δημόσια και ιδιωτικά Γυμνάσια. Τα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν, βάσει νόμου, την ίδια οργάνωση και λειτουργία, ακολουθούν αμφότερα το εκάστοτε ισχύον ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας, ενώ χορηγούν ισότιμους τίτλους

σπουδών. Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καταρτίζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και εγκρίνεται από το Υπουργείο Παιδείας. Δεν περιλαμβάνονται σε αυτό κλάδοι σπουδών, ούτε η παροχή εξειδίκευσης σε κάποιο τομέα.

Ωστόσο, επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία ξένων-ιδιωτικών Γυμνασίων⁴ από αλλοδαπούς ή αρμόδια δημόσια αρχή ξένου κράτους, τα οποία διακρίνονται βάσει του προγράμματος σπουδών σε: α) ξένα σχολεία με εκπαιδευτικό πρόγραμμα αλλοδαπής χώρας, τα οποία απευθύνονται σε αλλοδαπούς που διαμένουν στην Ελλάδα, β) ξένα σχολεία με ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνονται σε ημεδαπούς. Τα σχολεία αυτά ακολουθούν το πρόγραμμα των δημόσιων ελληνικών σχολείων, ενισχυμένο ως προς τη διδασκαλία ξένων γλωσσών και γ) ξένα σχολεία με μεικτό, ελληνικό και ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, για ημεδαπούς και αλλοδαπούς μαθητές αντίστοιχα.

Όλοι οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, πρέπει να τηρούν τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Αξιολογούν τους μαθητές τους με προφορικές και γραπτές εξετάσεις, με εργασίες που εκτελούνται στο σχολείο ή στο σπίτι, μεμονωμένα ή σε συνεργασία με συμμαθητές τους. Βάσει της επίδοσής τους σε αυτές τις διαδικασίες, προκύπτει η τριμηνιαία βαθμολογία σε κάθε μάθημα. Επιπλέον, στο τέλος κάθε σχολικού έτους, τον Ιούνιο, διενεργούνται γραπτές ανακεφαλαιωτικές εξετάσεις σε όλα τα μαθήματα εκτός από τη Φυσική Αγωγή, τη Μουσική, την Οικιακή Οικονομία, την Τεχνολογία, τα Καλλιτεχνικά και την Πληροφορική⁵. Όσοι μαθητές αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες που τους εμποδίζουν να επιτύχουν καλές επιδόσεις, μπορούν να παρακολουθήσουν προαιρετικά προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας, εφόσον συμπληρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός μαθητών για τη λειτουργία τους. Ο βαθμός στο σύνολο της σχολικής χρονιάς σε κάθε μάθημα στο οποίο γίνεται ανακεφαλαιωτική εξέταση, υπολογίζεται από το μέσο όρο του αθροίσματος των τριών τριμηνιαίων βαθμών και του βαθμού της τελικής εξέτασης. Η μέση επίδοση σε όλα τα μαθήματα καθορίζει το εάν ο μαθητής θα προαχθεί ή όχι στην επόμενη τάξη. Στην τελευταία τάξη του Γυμνασίου, με τον ίδιο τρόπο, κρίνεται το εάν οι μαθητές θα αποκτήσουν Απολυτήριο Γυμνασίου που είναι απαραίτητο για την εισαγωγή τους στο β' κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το Λύκειο. Τα απολυτήρια των ιδιωτικών Γυμνασίων θεωρούνται

⁴ Και Λυκείων, όπως θα αναφερθεί στην Ανώτερη - Μετά-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

⁵ Για το τελευταίο, δεν υπάρχει ανακεφαλαιωτική εξέταση στις δύο πρώτες τάξεις του Γυμνασίου.

και επικυρώνονται από το διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ή τον προϊστάμενο Γραφείου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Οι κάτοχοι απολυτηρίου Γυμνασίου έχουν τις εξής δυνατότητες:

- Να εγγραφούν σε Γενικό ή Επαγγελματικό Λύκειο
- Να φοιτήσουν σε Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
- Να ενταχθούν χωρίς ειδίκευση στην αγορά εργασίας

Ως προς την τελευταία δυνατότητα, εφαρμόζεται στα Γυμνάσια ο θεσμός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ), κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο. Προβλέπονται ωστόσο στο πλαίσιο του, επισκέψεις σε χώρους εργασίας και εφαρμογή Προγραμμάτων Αγωγής Σταδιοδρομίας, με τη διοργάνωση Ημερών Σταδιοδρομίας στις σχολικές μονάδες.

Πέραν των γενικών Γυμνασίων, δημόσιων και ιδιωτικών, και των ξένων εκπαιδευτήριων, λειτουργούν στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εναλλακτικά οργανωτικά σχήματα και δομές λειτουργίας αυτής, όπως:

α) τα Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Πρόκειται για την ίδια κατηγορία εκπαιδευτήριων που αναφέρθηκε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το σχολικό έτος 2007/08 υπήρχαν εννέα διαπολιτισμικά Γυμνάσια.

β) τα Μειονοτικά Σχολεία, στη Θράκη.

γ) τα Σχολεία Ειδικής Αγωγής για μαθητές με Ειδικές Ανάγκες Εκπαίδευσης (ΕΑΕ). Τα Γυμνάσια ΕΑΕ περιλαμβάνουν και μια προκαταρκτική τάξη (μη υποχρεωτική) εκτός από των τριών του Γυμνασίου.

δ) τα Μουσικά Γυμνάσια, με σκοπό την προετοιμασία και την κατάρτιση των νέων που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν επαγγελματική σταδιοδρομία σχετιζόμενη με τη μουσική. Το ωρολόγιο και το αναλυτικό πρόγραμμά τους περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο μαθήματα γενικής παιδείας, παρά την εκτεταμένη παρακολούθηση μαθημάτων μουσικής παιδείας. Το σχολικό έτος 2007/08 λειτουργούσαν 36 Μουσικά Γυμνάσια και Λύκεια.

ε) Καλλιτεχνικά Σχολεία, προκειμένου να παροτρυνθούν μαθητές με ενδιαφέροντα και κλίση προς τις Τέχνες (χορός, θέατρο-κινηματογράφος, εικαστικά).

στ) Πειραματικά Γυμνάσια. Η ίδια κατηγορία σχολείων που αναφέρθηκε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το σχολικό έτος 2007/08 λειτουργούσαν 23 Πειραματικά Γυμνάσια.

ζ) Εκκλησιαστικά Γυμνάσια και Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Ι.Σ.Δ.Ε.). Στα δεύτερα φοιτούν μαθητές άνω των 18 ετών. Τα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια έχουν το ίδιο ωρολόγιο πρόγραμμα με τα δημόσια Γυμνάσια και όσοι φοιτούν σε αυτά διδάσκονται επιπλέον μαθήματα θρησκευτικών, Βυζαντινή Μουσική κλπ.

η) Τμήματα Αθλητικής Διευκόλυνσης Γυμνασίου. Λειτουργούν σε σχολεία στα οποία υπάρχουν και τάξεις γενικού Γυμνασίου. Η διαφορά τους έγκειται μόνο στο ότι το μάθημα της φυσικής αγωγής διδάσκεται εντονότερα.

Τα πλέον πρόσφατα στατιστικά στοιχεία για την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στα οποία δε συμπεριλαμβάνονται τα διαφοροποιούμενα ως προς την οργάνωση/δομή σχολεία, δείχνουν πως τα βασικά στατιστικά χαρακτηριστικά της είναι παρόμοια με εκείνα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το σχολικό έτος 2008-09 φοιτούσαν στα δημόσια και ιδιωτικά Γυμνάσια πάνω από 350 χιλ. μαθητές, το 93,1% των οποίων παρακολούθησε δημόσιο σχολείο (Πίνακας 1.2). Την ίδια κατανομή παρουσιάζουν οι εκπαιδευτικοί μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, με το 6,8% να εργάζεται σε ιδιωτικά. Η αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς τόσο στο δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα της δευτεροβάθμιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης κυμαίνεται στους 8 μαθητές ανά εκπαιδευτικό. Καταγράφεται ωστόσο μια ελαφρά απόκλιση ως προς το μέσο αριθμό μαθητών ανά τμήμα, καθώς φοιτούν κατά μέσο όρο 21,4 μαθητές σε κάθε τάξη των δημόσιων Γυμνασίων, ενώ στα ιδιωτικά σχολεία αυτός ο αριθμός φθάνει τους 24,7 μαθητές.

Πίνακας 1.2
Στατιστικά στοιχεία Γυμνασίων (σχολ. έτος 2008-09)

	Δημόσια Σχολεία	Ιδιωτικά Σχολεία
Σχολικές Μονάδες	1.892	130
Μαθητές	321.986	23.769
Μέσος αριθμός μαθητών ανά σχολείο	170,2	182,8
Εκπαιδευτικοί	40.837	2.959
Αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς	7,9	8,0
Μέσος αριθμός μαθητών ανά τμήμα	21,4	24,7

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Δι.Π.Ε.Ε, Τμήμα Γ' Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής

1.3 Δευτεροβάθμια Μη Υποχρεωτική Εκπαίδευση (β' κύκλος Δευτεροβάθμιας)

Η δευτεροβάθμια μη υποχρεωτική εκπαίδευση περιλαμβάνει τα Γενικά και τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΓΕ.Λ. και ΕΠΑ.Λ.) και τις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.). Η φοίτηση στο Λύκειο είναι τριετής, ενώ η φοίτηση στις Επαγγελματικές Σχολές διετής. Λειτουργούν και Εσπερινά Λύκεια, Γενικά και Επαγγελματικά, στα οποία όμως η φοίτηση διαρκεί τέσσερα χρόνια. Για την εγγραφή στα ημερήσια Λύκεια μοναδική προϋπόθεση είναι η κατοχή απολυτήριου Γυμνασίου, ενώ στα Εσπερινά απαιτείται και αποδεικτικό ότι ο μαθητής εργάζεται κατά τη διάρκεια της ημέρας. Για να γίνει δεκτός κάποιος μαθητής στις Επαγγελματικές Σχολές, πρέπει να έχει προαχθεί στη Β' τάξη του Επαγγελματικού Λυκείου. Σε αντιστοιχία με τις προηγούμενες βαθμίδες εκπαίδευσης, υπάρχουν δημόσια και ιδιωτικά Γενικά και Επαγγελματικά Λύκεια, καθώς και Επαγγελματικές Σχολές. Επίσης, όπως ήδη αναφέρθηκε, δεν υφίσταται διαφοροποίηση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης ως προς το ακολουθούμενο ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας, ενώ οι χορηγούμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι. Εκτός από τα ελληνικά σχολεία, επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία ξένων-ιδιωτικών Λυκείων, τα οποία κατανέμονται στις τρεις βασικές κατηγορίες που ισχύουν και για την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης που καταρτίζεται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο περιλαμβάνει, σε αντίθεση με την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια υποχρεωτική εκπαίδευση, κατευθύνσεις (στα Γ.Ε.Λ.) και κύκλους/τομείς/ειδικότητες (στα ΕΠΑ.Λ και στα ΕΠΑ.Σ.). Στη Β' τάξη του Γενικού Λυκείου παρέχεται η δυνατότητα επιλογής μεταξύ τριών κατευθύνσεων, της Θεωρητικής, της

Θετικής και της Τεχνολογικής. Αυτές οι κατευθύνσεις συνεχίζονται και στην Γ' τάξη, με την Τεχνολογική να εξειδικεύεται σε δύο κύκλους: τον κύκλο Τεχνολογίας και Παραγωγής και τον κύκλο Πληροφορικής και Υπηρεσιών. Σε όλες τις τάξεις του Επαγγελματικού Λυκείου, εκτός από τα μαθήματα γενικής παιδείας, οι μαθητές πρέπει να επιλέξουν επιπλέον μαθήματα τα οποία στην Α' τάξη ταξινομούνται σε τρεις κύκλους, στη Β' τάξη σε 11 τομείς, ενώ στη Γ' τάξη παρέχεται σημαντική εξειδίκευση, σε 19 ειδικότητες. Οι Επαγγελματικές Σχολές, από τη φύση τους, έχουν σαν αντικείμενό τους την εξειδίκευση όσων τις παρακολουθούν σε συγκεκριμένα επαγγέλματα. Τα τεχνικά-επαγγελματικά μαθήματα που διδάσκονται στα ΕΠΑ.Σ. και η εργαστηριακή εξάσκηση που τα συνοδεύει, καλύπτουν 33 επαγγελματικές ειδικότητες. Στα Γενικά και στα Επαγγελματικά Λύκεια, ημερήσια και εσπερινά, λειτουργούν προγράμματα πρόσθετης διδακτικής στήριξης, τα οποία μπορούν να παρακολουθήσουν μαθητές ανεξάρτητα από την επίδοσή τους.

Ποικιλομορφία υφίσταται και ως προς τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών, εκπορευόμενη σαφώς από την παραπάνω δομή του προγράμματος σπουδών. Στα Γενικά και στα Επαγγελματικά Λύκεια, η αξιολόγηση βασίζεται στην καθημερινή δραστηριότητα του μαθητή, την επίδοσή του στα διαγωνίσματα στο τέλος των δύο τετραμήνων στα οποία είναι χωρισμένο το διδακτικό έτος και τις εργασίες που πραγματοποιεί. Πέραν αυτής της μεθόδου αξιολόγησης, στο τέλος της Α' και της Β' τάξης διενεργούνται προαγωγικές εξετάσεις και στο τέλος της Γ' Λυκείου απολυτήριες εξετάσεις. Τα μαθήματα στα οποία οι μαθητές εξετάζονται γραπτώς ανά τετράμηνο και στις προαγωγικές εξετάσεις της Α' Λυκείου είναι τα μαθήματα Γενικής Παιδείας και Επιλογής. Από τη Β' Λυκείου τα μαθήματα Επιλογής εξετάζονται μόνο στις προαγωγικές και στις απολυτήριες εξετάσεις, προστίθενται όμως σε όλες τις γραπτές αξιολογήσεις τα μαθήματα Κατεύθυνσης.

Προκειμένου να προαχθεί/απολυθεί ο μαθητής στο Γενικό Λύκειο, ημερήσιο ή εσπερινό, απαιτείται γενικός μέσος όρος 9,5. Αντιστοίχως στα Επαγγελματικά Λύκεια, ο μαθητής πρέπει να έχει μέσο όρο σε όλα τα γραπτώς εξεταζόμενα μαθήματα 10. Οι απόφοιτοι του ΓΕ.Λ. λαμβάνουν «Απολυτήριο Γενικού Λυκείου», στο οποίο αναγράφεται η κατεύθυνση και ο κύκλος -εάν έχει η κατεύθυνση- που επέλεξαν. Στους απόφοιτους των ΕΠΑ.Λ. χορηγείται τίτλος σπουδών ισότιμος με εκείνον του Γενικού Λυκείου, στον οποίο αναγράφονται ο τομέας και η ειδικότητα που ακολούθησαν. Οι απόφοιτοι των Επαγγελματικών Σχολών λαμβάνουν πτυχίο επιπέδου 3.

Όπως και στις προηγούμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες, λειτουργούν στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εναλλακτικά οργανωτικά σχήματα και δομές λειτουργίας αυτής. Μάλιστα, αποτελούν όλα συνέχεια όσων υπάρχουν στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το σχολικό έτος 2007/08 λειτουργούσαν τέσσερα Διαπολιτισμικά Λύκεια, δύο Μειονοτικά Λύκεια, 19 Πειραματικά Λύκεια και 17 Εκκλησιαστικά Λύκεια.

Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι κάτοχοι των απολυτηρίων/τίτλων σπουδών της έχουν τις εξής δυνατότητες:

Οι κάτοχοι απολυτηρίου Γενικού Λυκείου μπορούν:

- Να επιδιώξουν, μέσω εξετάσεων, την εισαγωγή τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- Να φοιτήσουν σε Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.)
- Να ενταχθούν, χωρίς περαιτέρω ειδίκευση, στην αγορά εργασίας, τόσο στο δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα

Οι πτυχιούχοι των Ε.ΠΑΛ.:

- Να επιδιώξουν, υπό όρους και προϋποθέσεις (Ν. 3475/2006), κατόπιν εξετάσεων, την εισαγωγή τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- Να λάβουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος κατόπιν εξετάσεων
- Να εγγραφούν κατά προτεραιότητα σε Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), αντίστοιχης ή συναφούς ειδικότητας με εκείνη του απολυτηρίου τους

Οι πτυχιούχοι των Ε.ΠΑΣ.:

- Να λάβουν άδεια άσκησης επαγγέλματος
- Να εγγραφούν στη Β' τάξη των Επαγγελματικών Λυκείων
- Να εγγραφούν σε αντίστοιχη με εκείνη του πτυχίου τους ειδικότητα των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

Τα πλέον πρόσφατα διαρθρωτικά στατιστικά στοιχεία για τη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εξαιρουμένων των ειδικών οργανωτικών σχημάτων και λειτουργικών δομών αυτής, καλύπτουν το σχολικό έτος 2008-09. Σύμφωνα, με αυτά, τα δημόσια Γενικά Λύκεια αποτελούν σχεδόν το 92,0% των σχολείων αυτής της κατηγορίας (Πίνακας 1.3). Η αναλογία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα διατηρείται και στους εκπαιδευτικούς, καθώς το 7,6% αυτών εργάζεται στα ιδιωτικά Γενικά Λύκεια. Από την πλευρά της

ζήτησης για μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 7,1% των μαθητών των Γενικών Λυκείων φοιτά σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Η προκύπτουσα αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς δε διαφέρει σημαντικά μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Τέλος, ισορροπία ανάμεσα στα ιδιωτικά και στα δημόσια σχολεία παρουσιάζεται στο μέσο αριθμό μαθητών ανά τμήμα.

Πίνακας 1.3
Στατιστικά στοιχεία Λυκείων (σχολ. έτος 2008-09)

	Δημόσια Σχολεία	Ιδιωτικά Σχολεία
Σχολικές Μονάδες	1.297	114
Μαθητές	227.209	17.435
Μέσος αριθμός μαθητών ανά σχολείο	175	153
Εκπαιδευτικοί	26.666	2.197
Αναλογία μαθητών προς εκπαιδευτικούς	8,5	7,9
Μέσος αριθμός μαθητών ανά τμήμα	21,2	22,5

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Δι.Π.Ε.Ε, Τμήμα Γ' Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Ιστορική αναδρομή

Η ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών σχολείων έχει απασχολήσει την ελληνική πολιτεία ήδη από το Πολιτικό Σύνταγμα του 1827⁶, με το άρθρο 20 του οποίου θεσπίστηκε η αρχή της ελευθερίας της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα να ιδρύουν σχολεία και να επιλέγουν δασκάλους για να μορφώνονται (άρθρο 20) και ότι η Βουλή επαγρυπνεί για τη δημόσια εκπαίδευση, με την έννοια ότι φροντίζει την παροχή δωρεάν υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην κατώτερη βαθμίδα. Ανάλογη διάταξη περιείχε και το Ηγεμονικό Σύνταγμα του 1832 (άρθρο 28).

Ουσιαστικά, οι προσπάθειες για το σχεδιασμό μιας εκπαιδευτικής πολιτικής εντείνονται την περίοδο μετά το θάνατο του Καποδίστρια (1830-1840) και αναπτύσσονται στα πρότυπα οργάνωσης των Βαυαρών. Πλήθος διαταγμάτων εκδίδονται τα οποία ρυθμίζουν τα σχετικά με την κατώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης (δημοτικό ή «σχολείο του λαού» με επτάχρονη πρωτοβάθμια εκπαίδευση), το είδος των μαθημάτων, τα καθήκοντα των δασκάλων, ορίζεται σύστημα γενικών επιθεωρητών σχολείων, ενώ γίνονται αναφορές για πρότυπα σχολεία και διδασκαλεία. Ειδικά την περίοδο 1836-1837 μια σειρά διαταγμάτων ρυθμίζουν θέματα σχετικά με τη μέση και ανώτερη παιδεία. Τα διατάγματα αυτά επιτρέπουν τη δημιουργία ιδιωτικών σχολείων, προβλέπουν την ίδρυση διδασκαλείου, ρυθμίζουν τις λεπτομέρειες λειτουργίας των σχολείων μέσης εκπαίδευσης, ιδρύουν το «Σχολείο Αρχιτεκτονικής» και έχουν πρόβλεψη για την ίδρυση πανεπιστημίου. Επίσης τα Συντάγματα του 1844 (άρθρο 11) και του 1864 (άρθρο 16) αναγνώριζαν το δικαίωμα εκάστου να συστήνει εκπαιδευτικά καταστήματα, συμμορφούμενος με τους νόμους του Κράτους.

⁶ Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος, Σύνταγμα της Τροιζήνας (1/5/1827).

Η πρώτη ιδιωτική πρωτοβουλία στην εκπαίδευση καταγράφεται το 1836 με την ίδρυση της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, ενώ το 1843 ιδρύεται το Βαρβάκειο και το 1849 το «Ελληνικόν Εκπαιδευτήριον» με εκπαιδευτικά κυρίως προγράμματα κλασικής κατεύθυνσης. Σύμφωνα με τον Α.Δημαρά⁷, παρά τις όποιες βελτιώσεις με τις συνεχείς ανανεώσεις των αναλυτικών προγραμμάτων, η πειθαρχία είναι περιορισμένη στα δημόσια σχολεία και η ποιότητα της εκπαίδευσης χαμηλή με αποτέλεσμα οι «καλοί μαθητές» – που διαθέτουν προφανώς τους πόρους – να φεύγουν στα ιδιωτικά.

Συνεπώς, από τα πρώτα βήματα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους η εκπαιδευτική πολιτική αναπτύσσεται - σαφώς εν μέρει λόγω και των περιορισμένων διαθέσιμων πόρων - και στους δύο άξονες, στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, με την τελευταία να καλύπτει ως ένα βαθμό κάποιες από τις αδυναμίες της πρώτης.

Η πρώτη φορά, ωστόσο, που τίθεται το ζήτημα της αδειοδότησης από το Κράτος ως προϋπόθεση για την ίδρυση ιδιωτικού σχολείου είναι στο άρθρο 23 του Συντάγματος του 1927. Εκεί αναφέρεται ότι είναι δυνατόν να θεσπισθεί με νόμο η λήψη αδειάς, αν και αρκετά χρόνια μετά, στο Σύνταγμα του 1952 η σχετική άδεια γίνεται υποχρεωτική.

Το δικαίωμα ίδρυσης ιδιωτικών σχολείων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατοχυρώθηκε αργότερα, με το γνωστό άρθρο 16 (παρ. 8) του μέχρι σήμερα ισχύοντος Συντάγματος του 1975. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «ο νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους χορήγησης άδειας για την ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων που δεν ανήκουν στο Κράτος, τα σχετικά με την εποπτεία που ασκείται πάνω σε αυτά, καθώς και την υπηρεσιακή κατάσταση του προσωπικού τους. Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται».

Με βάση το υφιστάμενο συνταγματικό πλαίσιο που εν πολλοίς εκπορεύεται από το Σύνταγμα του 1975, οι βασικές αρχές που διέπουν την ίδρυση και λειτουργία των ιδιωτικών σχολείων στην Ελλάδα είναι οι εξής⁸:

α) Οι ιδιώτες δικαιούνται να παρέχουν εκπαίδευση, αλλά το δικαίωμα ίδρυσης και λειτουργίας ιδιωτικών σχολείων αναφέρεται μόνο στη γενική πρωτοβάθμια

⁷ Α. Δημαρά, Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1986.

⁸ «Το εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών στα ιδιωτικά σχολεία», Νίκη Γεωργιάδου, Διδακτορική Διατριβή, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002.

και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί ακόμα κρατικό μονοπώλιο.

β) Το κράτος ασκεί εποπτεία στην ίδρυση και λειτουργία των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, αφού κατά το άρθρο 16 παρ. 2 του Συντάγματος «η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους». Πρόκειται δηλαδή για δημόσιο λειτουργήμα που θεωρείται ότι δεν είναι δυνατόν να ασκείται από ιδιωτικό φορέα χωρίς κρατική εποπτεία.

Δεδομένης της ιδιαίτερης φύσης της εκπαίδευσης, το κράτος αντιμετωπίζει τη σχετική ιδιωτική πρωτοβουλία με μεγαλύτερη ευαισθησία και ασκεί εντονότερο έλεγχο στις διαδικασίες αδειοδότησης συγκριτικά με άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες είτε σε αγορές προϊόντος, είτε υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, από το 1975 έως σήμερα ψηφίζονται νόμοι και τροπολογίες που σχετίζονται με την εκπαίδευση, με την πλειοψηφία των διατάξεων που αφορούν στη δημόσια εκπαίδευση να έχουν εφαρμογή και στην ιδιωτική.

Το νομικό πλαίσιο της ιδιωτικής γενικής εκπαίδευσης επηρεάστηκε σημαντικά από το νόμο 682/77 «Περί ιδιωτικών σχολείων γενικής εκπαιδευσεως και σχολικών οικοτροφείων». Με αυτόν τον νόμο, διατάξεις του οποίου ισχύουν μέχρι και σήμερα, ρυθμίζονται οι όροι ίδρυσης ιδιωτικών σχολείων, η κρατική εποπτεία και εν μέρει η υπηρεσιακή κατάσταση του εκπαιδευτικού προσωπικού.

Από τους σημαντικότερους νόμους για την ανάπτυξη της ιδιωτικής εκπαίδευσης θεωρείται και ο Ν.1566/85, που αναθεώρησε σχετικό νόμο του 1983. Ο νόμος αυτός αφορούσε κατά βάση τα δημόσια σχολεία, περιλαμβάνοντας όμως ειδική μνεία στα ιδιωτικά, στο άρθρο 62. Συγκεκριμένα, στην παρ. 7 του εν λόγω άρθρου προβλεπόταν η αναλογική εφαρμογή του νόμου στα ιδιωτικά σχολεία. Οι διατάξεις του νόμου αναφερόταν, μεταξύ άλλων στα προσόντα των ιδρυτών, είτε πρόκειται για φυσικά είτε για νομικά πρόσωπα, τη διαδικασία ίδρυσης, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του ιδιοκτήτη, τη διαδικασία απόκτησης επωνυμίας, τις προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούν οι χώροι στέγασης, αλλά και τους λόγους και τους τρόπους απόλυσης ιδιωτικών εκπαιδευτικών. Στην πράξη, θεωρήθηκε πως ο νόμος αυτός εξομοίωσε τα ιδιωτικά με τα δημόσια σχολεία.

Τα ιδιωτικά σχολεία υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), το οποίο ασκεί εποπτικό ρόλο μέσω

περιφερειακών εποπτικών οργάνων. Η μελέτη του νομοθετικού πλαισίου που περιβάλλει την ιδιωτική εκπαίδευση οδηγεί στο συμπέρασμα πως, προϊόντος του χρόνου, η οργάνωση και η λειτουργία των ιδιωτικών σχολείων έχει σε μεγάλο βαθμό εξομοιωθεί με αυτές των δημοσίων. Κι αυτό γιατί, ο νομοθέτης δεν επιτρέπει στα ιδιωτικά σχολεία να διαφοροποιηθούν, όχι μόνο στον τρόπο διαχείρισης των εκπαιδευτικών, αλλά και αναφορικά με το περιεχόμενο και τον τρόπο οργάνωσης των μαθημάτων (ωρολόγιο πρόγραμμα, αναλυτικό πρόγραμμα, οργανική σύνθεση του προσωπικού κ.τ.λ.), όπως θα φανεί και στη συνέχεια.

Είναι προφανές ότι η σημασία της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη του πληθυσμού από άποψη όχι μόνο γνώσεων, αλλά και επαγγελματικής, προσωπικής και ηθικής πραγμάτωσης του ατόμου είναι κρίσιμη και αποτελεί βασικό πυλώνα της ανάπτυξης μιας χώρας. Η Πολιτεία είναι επομένως υποχρεωμένη να προσπαθεί συνεχώς για την παροχή της βέλτιστης εκπαίδευσης σε όλους τους πολίτες της και ειδικά στο επίπεδο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Υπό αυτό το πρίσμα όμως, εφόσον υπάρχουν ιδιώτες οι οποίοι επιλέγουν να επενδύσουν στην εκπαίδευση και να υποστηρίξουν τη διαδικασία αναβάθμισης του βιοτικού επιπέδου της χώρας θα πρέπει να αντιμετωπίζονται τουλάχιστον ως ισότιμοι συνομιλητές και ως αρωγοί της Πολιτείας. Σαφώς η επαρκής εποπτεία, η λειτουργία εντός δεδομένου πλαισίου και ο έλεγχός της σε τακτά χρονικά διαστήματα είναι επίσης υποχρέωση της Πολιτείας. Ωστόσο, θα πρέπει αυτός ο έλεγχος να εξυπηρετεί τον ευρύτερο στόχο της βελτίωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης και όχι την πρόκληση ασφυξίας στην ιδιωτική πρωτοβουλία, τη δημιουργία πρόσθετων εμποδίων αντί ασφαλιστικών δικλείδων και την αποτροπή, τελικά, της δραστηριοποίησης στο συγκεκριμένο πεδίο.

Η ανάλυση και εξέταση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου οδηγεί στην αναγνώριση κάποιων στρεβλώσεων που φαίνεται να έχουν αναπτυχθεί στη δραστηριότητα αυτή και οι οποίες ενδεχομένως να πρέπει να αναθεωρηθούν, αν δεν ανταποκρίνονται στις σημερινές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Οι βασικότερες στρεβλώσεις σχετίζονται με το εργασιακό καθεστώς των ιδιωτικών εκπαιδευτικών, την αδυναμία διαφοροποίησης του προγράμματος σπουδών των ιδιωτικών σχολείων και τα διδάκτρα. Αναλυτικότερα:

2.2 Το εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών στα ιδιωτικά σχολεία

Οι περισσότεροι ιδιοκτήτες σχολείων επισημαίνουν ότι η ανελαστικότητα των εργασιακών σχέσεων τοποθετείται μεταξύ των κυριότερων προβλημάτων που επηρεάζουν την πορεία του κλάδου τους, όταν μάλιστα είναι υποχρεωμένοι να αποδίδουν τουλάχιστον τις αποδοχές και τα επιδόματα που προβλέπονται για τους ομοιόβαθμους δημοσίου εκπαιδευτικούς.

Ο τρόπος πρόσληψης εκπαιδευτικών στα ιδιωτικά σχολεία απασχόλησε, όπως είναι αναμενόμενο, τον νομοθέτη από τα πρώτα κιόλας νομοθετήματα.

Ο Ν.682/77 παραθέτει λεπτομερή περιγραφή των προσόντων που απαιτείται να έχουν οι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί, τα οποία σε τίποτα δεν υστερούν των αντίστοιχων προσόντων των εκπαιδευτικών σε δημόσια σχολεία. Ο νόμος εισάγει την έννοια της Επετηρίδας Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών, στην οποία εγγράφονται μετά από αίτηση και εγκριτική πράξη της Επιτροπής Επετηρίδας, όσοι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί επιθυμούν. Για την εγγραφή των εκπαιδευτικών προβλέπονται τρεις πίνακες: Στον πίνακα Α' εγγράφονται οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν αποκλειστικά στην ιδιωτική εκπαίδευση και οι ιδιοκτήτες που έχουν τα νόμιμα προσόντα για το διορισμό τους. Στον πίνακα Β' εγγράφονται οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να διδάξουν για πρώτη φορά στην ιδιωτική εκπαίδευση και μέχρι να συμπληρώσουν διετή διδασκαλία, μετά την πάροδο της οποίας εγγράφονται στον πίνακα Α'. Τέλος, στον πίνακα Γ' εγγράφονται οι συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες.

Ο ιδιοκτήτης ενός ιδιωτικού σχολείου επιλέγει το διδακτικό προσωπικό από τους εγγεγραμμένους στην επετηρίδα, χωρίς να δεσμεύεται από τη σειρά εγγραφής. Στη συνέχεια, προτείνει το διορισμό τους στο Διευθυντή της αρμόδιας Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, ο οποίος και διορίζει τους προτεινόμενους εκπαιδευτικούς. Βέβαια, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, δεν επιτρέπεται ο διορισμός του εκπαιδευτικού σε άλλο ιδιωτικό σχολείο, από αυτό του αρχικού διορισμού του. Εξακολουθεί όμως να επιτρέπεται μεσούντος του διδακτικού έτους ο διορισμός στο Δημόσιο, όχι όμως σε θέση αναπληρωτή.

Ο νόμος προέβλεπε πως οι προσλήψεις όχι μόνο θα πραγματοποιούνται από τους πίνακες της επετηρίδας, αλλά και με συγκεκριμένη σύνθεση των επιλεγόμενων εκπαιδευτικών. Δηλαδή, το εκπαιδευτικό προσωπικό κάθε ιδιωτικού σχολείου πρέπει να αποτελείται κατά 60% από εκπαιδευτικούς του

Πίνακα Α' και να μην υπερβαίνει κατά ποσοστό το 40% και το 20% για τους εκπαιδευτικούς των Πινάκων Β' και Γ' αντίστοιχα. (Ν.682/77, αρ. 29 παρ. 2).

Λεπτομερώς εξετάζοταν και η διάρκεια της σύμβασης που σύναπτε ο/η εκπαιδευτικός με τον ιδιοκτήτη. Η διάρκεια της σύμβασης είναι θεμελιώδους σημασίας για το εργασιακό καθεστώς στα ιδιωτικά σχολεία, όπως θα γίνει αντιληπτό παρακάτω, μιας και αποτελεί το κριτήριο ένταξης του εκπαιδευτικού σε διαφορετικές κατηγορίες.

Έτσι⁹:

α) οι εγγεγραμμένοι στον πίνακα Α' προσλαμβάνονται με σύμβαση έξι ετών, η οποία αρχίζει από την ημέρα παροχής των υπηρεσιών τους και λήγει την 31^η Αυγούστου του έκτου έτους από την πρόσληψη. Μετά την πάροδο της εξαετούς διάρκειας, η σύμβαση μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου μετά από πρόταση του ιδιοκτήτη.

β) οι εγγεγραμμένοι στον πίνακα Β' προσλαμβάνονται αρχικά με σύμβαση δύο ετών. Κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους υπηρεσίας, ο ιδιοκτήτης έχει δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση, καταβάλλοντας στον εκπαιδευτικό αποζημίωση δύο μηνών. Μετά την πάροδο της διετίας, εφ' όσον δεν καταγγελθεί από τον ιδιοκτήτη, η σύμβαση ανανεώνεται αυτοδικαίως για τέσσερα ακόμα έτη. Μετά την πάροδο της εξαετούς διάρκειας, ισχύουν τα οριζόμενα για τους εγγεγραμμένους στον πίνακα Α', δηλαδή η σύμβαση μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου μετά από πρόταση του ιδιοκτήτη. Θα πρέπει να σημειωθεί, πως αποτελεί παραδοξότητα του εργατικού δικαίου το γεγονός ότι η σύμβαση ορισμένου χρόνου διετίας ή εξαετίας του ιδιωτικού εκπαιδευτικού δε λήγει απλώς όπως κάθε άλλη σύμβαση ορισμένου χρόνου, αλλά απαιτεί καταγγελία στη λήξη της και αποζημίωση.

Το καθεστώς αυτό άλλαξε με τον Ν. 2986/2002. Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1 κατά τη λήξη της εξαετίας (ή της τετραετίας, αν πρόκειται για εγγεγραμμένους του πίνακα Β'), η σύμβαση εργασίας, εφ' όσον δεν καταγγελθεί, μετατρέπεται αυτοδικαίως σε σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου. Τούτο σημαίνει πως η μετατροπή σε σύμβαση αορίστου χρόνου δεν αποτελεί επιλογή του ιδιοκτήτη, ούτε ουσιαστικά επιβράβευση του εκπαιδευτικού και επιστέγασμα μιας καλής συνεργασίας, αλλά επέρχεται

⁹ ΦΕΚ 244, Τεύχος Α', Ν. 682/1977 και Γεωργιάδου, 2002

αυτοδικαίως, ανεξάρτητα από την επίδοση του εκπαιδευτικού ή τις ανάγκες του σχολείου.

Ακόμα πιο ενδιαφέρουσες είναι οι προβλέψεις του νόμου για τη δυνατότητα καταγγελίας της σύμβασης εργασίας από την πλευρά του εργοδότη. Ήδη ο Ν. 682/77 προέβλεπε ότι:

α) κατά τη διάρκεια της εξαετίας ή της τετραετίας (αν πρόκειται για διετή σύμβαση των εγγεγραμμένων στον πίνακα Β' που ανανεώθηκε αυτοδικαίως για τέσσερα ακόμη έτη) ο ιδιοκτήτης του ιδιωτικού σχολείου είχε δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση οποτεδήποτε, καταβάλλοντας στον εκπαιδευτικό αποζημίωση ίση με τις αποδοχές που αντιστοιχούσαν στον υπολειπόμενο χρόνο, και πάντως όχι μικρότερες των αποδοχών έξι μηνών (παρ.4).

β) κατά τη διάρκεια της σύμβασης αορίστου χρόνου, η σύμβαση μπορούσε α καταγγελθεί οποτεδήποτε από τον ιδιοκτήτη, ο οποίος υποχρεούτο να καταβάλει αποζημίωση ίση με τις αποδοχές ενός μήνα για κάθε έτος υπηρεσίας του εκπαιδευτικού στο ίδιο ιδιωτικό σχολείο, μέχρι τη συμπλήρωση αποδοχών 25 ετών (παρ.5).

Εντούτοις, ο νόμος του 2002 άλλαξε τις συνισταμένες. Καταργώντας αρχικά το σύστημα της αναιτιολόγητης καταγγελίας που ίσχυε μέχρι τότε, προχώρησε στη θέσπιση αυστηρότερων προϋποθέσεων, ειδικής διαδικασίας και συγκεκριμένων αιτιών για την έγκυρη καταγγελία της σύμβασης εργασίας εκπαιδευτικού.

Έτσι, για τους εγγεγραμμένους του πίνακα Β', κατά τη λήξη της τετραετίας ο ιδιοκτήτης του ιδιωτικού σχολείου μπορεί να καταγγείλει χωρίς αιτιολογία τη σύμβαση μόνο για το 33% των εκπαιδευτικών που ταυτόχρονα συμπληρώνουν εξαετή υπηρεσία. Σε περίπτωση κατά την οποία, εξαετία συμπληρώνουν δύο εκπαιδευτικοί, μπορεί να καταγγέλλεται η σύμβαση ενός από αυτούς. Ακόμα πιο περιοριστική είναι η πρόβλεψη του νόμου που αναφέρει ότι σε περίπτωση κατά την οποία, εξαετία συμπληρώνει ένας μόνο εκπαιδευτικός και σε διάστημα έως δύο ετών από τη συμπλήρωση της εξαετίας συμπληρώσει εξαετία και άλλος εκπαιδευτικός του σχολείου, είναι δυνατή η καταγγελία της σύμβασης ενός από τους δύο.

Μάλιστα, μετά την πάροδο της εξαετίας, η σύμβαση μετατρέπεται αυτοδικαίως σε αορίστου χρόνου, οπότε είναι δυνατόν να καταγγελθεί μόνο για λόγους

υγείας, ποινικού αδικήματος του εκπαιδευτικού (άρ.33, παρ. 4 Ν.683/77 και αρ.11 παρ. 1 Ν. 1351/83), αλλά και εφ' όσον υπάρχει «διαταραχή του εκπαιδευτικού κλίματος στο σχολείο, λόγω αδυναμίας συνεργασίας εργοδότη-εκπαιδευτικού». Το γεγονός της διαταραχής διαπιστώνεται μετά από εισήγηση τριμελούς επιτροπής¹⁰, η οποία εκτελείται με απόφαση του Διευθυντή της οικείας Διεύθυνσης Εκπαίδευσης. Σε περίπτωση απόλυσης για αυτόν το λόγο, καταβάλλεται στον εκπαιδευτικό η προβλεπόμενη αποζημίωση. Βέβαια, η διαταραχή του εκπαιδευτικού κλίματος λόγω αδυναμίας συνεργασίας εργοδότη-εκπαιδευτικού είναι ασαφής έννοια, και μπορεί να ερμηνευτεί ποικιλοτρόπως, ανάλογα με τις ιδέες, τις αντιλήψεις ίσως και τις σκοπιμότητες του κρίνοντος. Περίπου ίδια πορεία προβλέπεται και για τους εγγεγραμμένους του πίνακα Α', οι οποίοι κατά τη λήξη της εξαετίας, εφ' όσον η σύμβαση δεν καταγγελθεί χωρίς αιτιολογία, μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου και άρα μπορεί να καταγγελθεί μόνο για ορισμένους λόγους. Επίσης, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της εξαετίας ή της τετραετίας ο ιδιοκτήτης του ιδιωτικού σχολείου δεν έχει πλέον δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση εκπαιδευτικού για κανένα λόγο.

Κατ' εξαίρεση είναι επιτρεπτή και έγκυρη η απόλυση ιδιωτικών εκπαιδευτικών στις εξής περιπτώσεις:

- κατάργηση σχολείων, οπότε και οι απολυόμενοι δε δικαιούνται να λάβουν αποζημίωση¹¹
- κατάργηση τμημάτων και τμημάτων τάξεων
- συμπλήρωση 70^{ου} έτους της ηλικίας τους
- σωματική ή πνευματική ανικανότητα, που διαπιστώνεται από τις οικείες υγειονομικές επιτροπές του Δημοσίου
- επιβολή πειθαρχικής ποινής της απόλυσης από το πειθαρχικό συμβούλιο. Σ' αυτή την περίπτωση ο απολυόμενος εκπαιδευτικός δε δικαιούται να λάβει αποζημίωση

Τέτοιου είδους περιορισμοί έχουν σαφώς σκοπό την εξασφάλιση των θέσεων εργασίας των εκπαιδευτικών σε ιδιωτικά σχολεία, αλλά η βαρύτητα και η

¹⁰ Για να ληφθεί απόφαση επιβάλλεται να υπάρχει απαρτία.

¹¹ Παρά τη ρητή αυτή πρόβλεψη του νόμου, νεότερη απόφαση του Αρείου Πάγου επιβάλλει και στην κατάργηση του σχολείου την καταβολή αποζημιώσεων.

έκτασή τους επιβαρύνουν μάλλον δυσανάλογα τους ιδιοκτήτες των σχολείων αυτών.

Άλλωστε δε θα πρέπει να λησμονείται ότι ο ιδιοκτήτης του ιδιωτικού σχολείου είναι ένας ιδιώτης επιχειρηματίας, ο οποίος φέρει ο ίδιος αμέριμνες τις υποχρεώσεις και τα βάρη της επιχείρησής του και επιπλέον διατρέχει τους κινδύνους που συνεπάγεται για την ιδιοκτησία του η ελεύθερη οικονομία: ένα σχολείο με ανεπαρκείς καθηγητές χάνει πολύ γρήγορα το κύρος του και συρρικνώνεται, ενώ ένα δημόσιο σχολείο δεν αντιμετωπίζει αντίστοιχα προβλήματα. Ο επιχειρηματίας που δραστηριοποιείται στην εκπαίδευση μάλιστα είναι σχεδόν πάντα ο ίδιος εκπαιδευτικός, ενώ ως εργοδότης αφενός τροφοδοτεί με θέσεις εργασίας την ελληνική οικονομία, αφετέρου στηρίζεται στο ανθρώπινο κεφάλαιό του σε μεγαλύτερο ίσως βαθμό από ό,τι άλλες επιχειρήσεις. Επομένως, οι βαθμοί ελευθερίας τουλάχιστον ως προς το προσωπικό που χρησιμοποιεί δεν μπορεί να είναι περιοριστικοί, αλλά να επιτρέπουν την αξιολόγηση του προσωπικού και τη διόρθωση ενδεχομένως κάποιων άστοχων επιλογών.

Από την άλλη πλευρά, σαφώς, είναι δικαιολογημένη η επιδίωξη του Κράτους να προστατεύει τους εργαζομένους εκπαιδευτικούς της ιδιωτικής εκπαίδευσης και να τηρούνται οι κανόνες της εργατικής νομοθεσίας όπως για όλους τους εργαζομένους. Οι ίδιοι άλλωστε προσφέρουν κοινωνικό και παιδαγωγικό έργο όπως και οι συνάδελφοι τους στα δημόσια σχολεία. Όμως, η άσκηση κοινωνικής πολιτικής από το Κράτος υπέρ των εκπαιδευτικών δεν επιτρέπεται να βαρύνει σε τέτοια έκταση τους ιδιοκτήτες ιδιωτικών σχολείων, τη στιγμή μάλιστα που ο νομοθέτης δεν προβλέπει μέτρα για την προστασία των ιδιοκτητών σχολείων από τους κινδύνους του ανταγωνισμού και της ελεύθερης οικονομίας. Συνεπώς, οι σχετικές διατάξεις θα έπρεπε, τουλάχιστον ως προς το δικαίωμα του ιδιοκτήτη του ιδιωτικού σχολείου για καταγγελία της σύμβασης εργασίας, να είναι λιγότερο περιοριστικές και να επιτρέπουν μεγαλύτερη ευελιξία.

Ενδιαφέρον έχει να αναφερθεί και το ζήτημα της πρόσληψης των ιδιωτικών εκπαιδευτικών που απολύονται στο δημόσιο σχολείο. Ήδη ο Ν. 682/77 προέβλεπε πως οι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί που απολύονταν από το σχολείο τους λόγω καταγγελίας της σύμβασης εργασίας τους προσλαμβάνονται, έπειτα από αίτησή τους και με το βαθμό τον οποίον έχουν στα αντίστοιχα σχολεία της

δημόσιας εκπαίδευσης. Οι «νέοι» αυτοί δημόσιοι λειτουργοί εργάζονταν με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, δε μπορούσαν να ανελιχθούν σε θέση διευθυντή και τουλάχιστον για τρία χρόνια διορίζονταν σε σχολεία εκτός των νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης.

Ο Ν. 1566/1985 (αρ. 62) προσέθεσε και την περίπτωση κατάργησης της ιδιωτικής σχολικής μονάδας ως επαρκούσα για την πρόσληψη του εκπαιδευτικού στη δημόσια εκπαίδευση. Βέβαια, ο εν λόγω νόμος όριζε πως η πρόσληψη αυτών των εκπαιδευτικών θα μπορούσε να λάβει χώρα μόνο εφόσον είχαν διοριστεί μέσω της τότε ισχύουσας επετηρίδας οι «σύγχρονοί τους κατά τη λήψη του πτυχίου που αποτελεί προσόν διορισμού».

Το 1998 όμως, η διαδικασία πρόσληψης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα άλλαξε. Βάσει του Ν.2525/97, όλοι οι εκπαιδευτικοί, προερχόμενοι και από τον ιδιωτικό τομέα, μπορούν να προσληφθούν σε δημόσιο σχολείο μόνο αφού επιτύχουν σε διαγωνισμό που προκηρύσσει και διενεργεί το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ). Ως γνωστόν, οι επιτυχόντες κατατάσσονται μέχρι και σήμερα σε πίνακες βάσει της βαθμολογίας τους και η κατάταξη αυτή ορίζει απόλυτα το διορισμό τους.

Ο Ν. 2986/2002 επέφερε ακόμα μια σημαντική αλλαγή στο εργασιακό καθεστώς των ιδιωτικών εκπαιδευτικών. Προέβλεπε πως, σε περίπτωση απόλυσης¹² των εκπαιδευτικών αυτών (ασχέτως ειδικότητας ή βαθμίδας) και εφόσον αυτοί είχαν προσληφθεί πριν τις 31/12/1997 και είχαν συμπληρώσει τη στιγμή απόλυσης έξι χρόνια προϋπηρεσίας, *προσλαμβάνονται απευθείας σε δημόσιο σχολείο*. Μάλιστα, ο διορισμός τους αυτός δεν απαιτούσε το διορισμό των συγχρόνων τους από τον πίνακα διοριστέων που ορίζει ο Ν. 1566/85. Στην περίπτωση που οι εν λόγω ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί είχαν προσληφθεί μεταγενέστερα της οριζόμενης ημερομηνίας, τότε εγγράφονται, μετά από αίτησή τους, στον ενιαίο πίνακα αναπληρωτών και η προϋπηρεσία τους στην ιδιωτική εκπαίδευση αναγνωρίζεται.

Σημαντικές αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών έχει επιφέρει ο τελευταίος σχετικός νόμος, ο υπ' αριθμόν 3848 του 2010. Ο νόμος αυτός αναμφίβολα προβαίνει σε βελτιώσεις του εργασιακού καθεστώτος στην ιδιωτική εκπαίδευση. Εντούτοις, δεν έχουν αρθεί όλες οι στρεβλώσεις και οι

¹² Ο όρος «απόλυση» δε θα έπρεπε να χρησιμοποιείται από το νόμο, μιας και με το αρ. 13 παρ.2 εδ. ε' του Ν.2986/2002 καταργείται η καταγγελία της σύμβασης από τον ιδιοκτήτη του σχολείου ως περίπτωση απόλυσης.

αγκυλώσεις της πρότερης νομοθεσίας, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζουν να ισχύουν ερμηνευτικές εγκύκλιοι, διατάξεις κτλ που βασίζονται στην παλαιότερη λογική της κρατικής παρέμβασης.

Το αρ. 8 του εν λόγω νόμου αφορά αποκλειστικά στην πρόσληψη εκπαιδευτικών στην ιδιωτική εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, διατηρείται η πρόβλεψη για τη δυνατότητα απόλυσης εκπαιδευτικών όταν καταργείται τμήμα τάξης, αλλά δεν προβλέπεται το ίδιο για την περίπτωση που η κατάργηση δεν αφορά σε τμήμα τάξης, αλλά τμήμα συγκεκριμένου μαθήματος (γαλλικά, γερμανικά, μάθημα επιλογής στο λύκειο). Στις περιπτώσεις αυτές, το ιδιωτικό σχολείο αδυνατεί να απολύσει τον εν λόγω εκπαιδευτικό που μένει, ουσιαστικά, άνευ αντικειμένου εργασίας, και υποχρεούται να τον/την μισθοδοτεί ως αργόμισθο.

Εντούτοις, κάτι τέτοιο δεν προάγει την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου προς τους μαθητές των ιδιωτικών σχολείων. Αναφορικά με την κατάργηση μαθημάτων/τμημάτων, θα έπρεπε να δίνεται η δυνατότητα στα ιδιωτικά σχολεία να χαράσσουν το ωράριο των εκπαιδευτικών του σχολείου τους βάσει των διδακτικών ωρών του προγράμματος και επομένως, να επιτρέπεται η μείωση/αύξηση των διδακτικών ωρών και οι εκπαιδευτικοί να πληρώνονται αναλόγως. Στην περίπτωση δε, που ένα μάθημα καταργηθεί για τον οποιονδήποτε λόγο, τότε η συνεργασία μεταξύ του εν λόγω εκπαιδευτικού και του σχολείου δε συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων του σχολείου.

Όσον αφορά στον τρόπο μετατροπής των συμβάσεων εργασίας, ο νέος νόμος ορίζει ότι μετά την αρχική διετή σύμβαση ορισμένου χρόνου, η σύμβαση ενός εκπαιδευτικού με το ιδιωτικό σχολείο μετατρέπεται σε αορίστου χρόνου. Εντούτοις, ο ν.2986/2002 όριζε ότι μετά τη διετία η σύμβαση, εφόσον ανανεωθεί, μετατρέπεται υποχρεωτικά σε τετραετή σύμβαση ορισμένου χρόνου, στη διάρκεια της οποίας δεν επιτρέπεται απόλυση ακόμη και με αποζημίωση του υπολειπόμενου χρόνου. Όμως, μετά την ψήφιση του νέου νόμου υπήρχαν συμβάσεις ορισμένου χρόνου τετραετούς διάρκειας σε εξέλιξη, για τις οποίες δεν υπάρχει αποσαφήνιση του τρόπου διαχείρισής τους.

Επίσης, ο ν. 3848/2010 δεν καταργεί τη διάταξη σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση κατάργησης τμήματος απολύεται ο νεότερος στην υπηρεσία εκπαιδευτικός. Κάτι τέτοιο όμως, βάλλει ευθέως εναντίον της προαγωγής της αξιοκρατίας, καθώς δεν εξετάζονται οι ικανότητες, τα προσόντα, η αποδοχή του νεότερου εκπαιδευτικού από τα παιδιά κτλ.

Η παραπάνω ανάλυση αναδεικνύει ένα σημαντικό ζήτημα στην ανάπτυξη της ιδιωτικής εκπαίδευσης, αυτό της δυνατότητας επιλογής καθηγητών. Γίνεται αντιληπτό, πως ο τρόπος αυτός αντιμετώπισης των εκπαιδευτικών αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη των ιδιωτικών σχολείων, όσον αφορά στο επίπεδο των υπηρεσιών που προσφέρουν. Θεμελιώδες τμήμα της στρατηγικής οργάνωσης, αλλά και της εύρυθμης λειτουργίας κάθε οργανισμού και επομένως και ενός ιδιωτικού σχολείου είναι η διαχείριση του ανθρώπινου κεφαλαίου του. Είναι σαφές άλλωστε, ότι ένας από τους κύριους λόγους επιλογής ιδιωτικού σχολείου και όχι δημόσιου από τους γονείς είναι ότι το ιδιωτικό σχολείο θεωρείται ότι φροντίζει να διασφαλίζει την επιλογή των καλύτερων δασκάλων/καθηγητών, γεγονός που προάγει το επίπεδο σπουδών των παιδιών τους. Μάλιστα, σε έναν κλάδο που λειτουργεί ανταγωνιστικά το πεδίο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, καθώς κάθε ιδιωτικό σχολείο έχει ως στόχο να αποκτήσει τη φήμη και το κύρος ενός οργανισμού με τους καλύτερους καθηγητές. Συνεπώς, μια τόσο σημαντική διαδικασία όπως είναι η επιλογή του διδακτικού προσωπικού η οποία και συγκεντρώνει το μεγαλύτερο βάρος κατά το σχεδιασμό λειτουργίας από τον/τους ιδιοκτήτη/ες του σχολείου, δεν μπορεί παρά να είναι ελεύθερη. Η προστασία της δυνατότητας για ελεύθερη επιλογή καθηγητών εδράζεται άλλωστε και στο Σύνταγμα, το οποίο προβλέπει ότι *«τυχόν δε αφαιρέσεις απ' αυτού του δικαιώματος τούτου της επιλογής αντίκειται εις το Σύνταγμα ως καταλύουσα την υπό τούτου θεσπιζομένην ελευθερίαν»*.

Στο πλαίσιο των νομοθετικών ρυθμίσεων που αφορούν στο εκπαιδευτικό σύστημα, θα πρέπει να υπογραμμισθεί η περίληψη της εκπαίδευσης στο ν. 3845/2010, γνωστότερο ως *Μηχανισμό Στήριξης/Μνημόνιο*. Στο Παράρτημα IV, σημ. 3, στοιχ. iii), αναφέρεται ρητώς η αλλαγή στην υπάρχουσα κλαδική νομοθεσία σε σημαντικούς τομείς υπηρεσιών, ανάμεσα στους οποίους και η εκπαίδευση. Οι σχετικές εξελίξεις αναμένονται με σημαντικό ενδιαφέρον, καθώς φαίνεται πως θα μετασχηματίσουν το υπάρχον πλαίσιο.

2.3 Δίδακτρα/Οικονομικές Παροχές και Ωρολόγιο Πρόγραμμα

Στη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ, το κράτος υποστηρίζει οικονομικά (άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα) τους γονείς που επιλέγουν τα μη κρατικά σχολεία για τα παιδιά τους. Η τάση αυτή διευρύνεται συνέχεια με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό της Σουηδίας, όπου το

κράτος καλύπτει το σύνολο των διδασκτρων στους γονείς που επιλέγουν ιδιωτικά σχολεία. Τα οφέλη είναι σημαντικά, πρώτα απ' όλα για τους μαθητές που έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν σε σχολεία που κατά τεκμήριο προσφέρουν ευρύτερες παροχές.

Η επιβολή φορολογικών τεκμηρίων στα δίδακτρα έχει απασχολήσει το δημόσιο διάλογο πολλές φορές. Στην παρούσα χρονική στιγμή, όπου η Ελλάδα απαιτείται να προχωρήσει σε ταχεία δημοσιονομική προσαρμογή, να διευρύνει τη φορολογική της βάση και να καταπολεμήσει τη φοροδιαφυγή και ούσα μία χώρα όπου υπάρχει εκτεταμένη παραοικονομία η θέσπιση τεκμηρίων διαβίωσης είναι λογική. Ωστόσο, όπως σε πολλά «μέτρα» που έχουν κατά καιρούς εφαρμοστεί η διαδρομή από την απουσία οποιοδήποτε ελέγχου έως την επιβολή κριτηρίων πολλές φορές γίνεται βιαστικά και χωρίς ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων.

Πράγματι η επιβολή τεκμηρίων στα δίδακτρα βασίζεται στο σκεπτικό ότι οι γονείς των μαθητών που παρακολουθούν ιδιωτικά σχολεία μπορεί να έχουν μεγαλύτερα πραγματικά εισοδήματα από αυτά που δηλώνουν. Η απόκρυψη πάντως των πραγματικών οικονομικών στοιχείων δεν αφορά στο σύνολο των εν λόγω γονέων, αφού ένα σημαντικό μέρος αυτών είναι μισθωτοί, όπου η φοροδιαφυγή είναι σε γενικές γραμμές μικρότερη. Το σύνηθες πρόβλημα που ενσκήπτει και εδώ είναι το ότι αναμένεται πολλοί γονείς να απαιτούν χαμηλότερη ή ετεροχρονισμένη απόδειξη παροχής υπηρεσιών από τα σχολεία, γεγονός που εφόσον ως ένα βαθμό πραγματοποιηθεί από κάποια σχολεία, θα οδηγήσει σε αύξηση της φοροδιαφυγής από την πλευρά των σχολείων.

Το μέτρο των τεκμηρίων και η φορολογική επιβάρυνση των γονέων που αυτή ενέχει είναι βέβαιο ότι θα οδηγήσει σίγουρα ένα μέρος αυτών σε έξοδο από την ιδιωτική και στροφή στη δημόσια εκπαίδευση. Η συρρίκνωση του αριθμού των μαθητών θα οδηγήσει σε παράλληλη μείωση των εσόδων των ιδιωτικών σχολείων που συνεπάγεται βέβαια και ανάλογη μείωση των καταβαλλομένων φόρων. Ταυτόχρονα, ο κρατικός προϋπολογισμός θα επιβαρυνθεί με επιπλέον δαπάνες που μέχρι πρότινος δεν ενέπιπταν στα έξοδα του ΥΠΕΠΘ.

Σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Ιδρυτών Ελληνικών Ιδιωτικών Εκπαιδευτηρίων, το επιχείρημα αυτό βασίζεται στον εξής συλλογισμό: από τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. και του Κρατικού Απολογισμού, το 2009 η κρατική δαπάνη ανά μαθητή (δημόσιου σχολείου) έφτανε χονδρικά τα €3.681 για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και τα €4.858 για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Εάν, λοιπόν, οι

μαθητές που παρακολούθησαν ιδιωτικά σχολεία την ίδια χρονιά είχαν επιλέξει δημόσιο σχολείο, η κρατική δαπάνη για αυτούς τους επιπλέον μαθητές θα άγγιζε τα €371,9εκ., όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.1. Αυτό, δηλαδή, που αποδίδεται με αυτό το επιχείρημα είναι ότι η ύπαρξη της ιδιωτικής εκπαίδευσης επιτρέπει την εξοικονόμηση πόρων από τη δημόσια εκπαίδευση που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε άλλες κατευθύνσεις, όπως για παράδειγμα, την ίδρυση περισσότερων παιδικών σταθμών ή την ενίσχυση δραστηριοτήτων όπως το ολοήμερο σχολείο κτλ.

Πίνακας 2.1

Δημογραφικά στοιχεία Δημόσιων και Ιδιωτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 2009

	Μαθητές Δημόσιων Σχολείων	Μαθητές Ιδ. Εκπαίδευσης	
Α'βάθμια	593.397	46.639	
Β'βάθμια	549.195	41.204	
Κρατική Δαπάνη	€4,9 δισ.	€371,9 εκ. (εάν ήταν μαθητές δημοσίου)	αύξηση 7,6%

Πηγή: Κρατικός Απολογισμός 2009, <http://www.minfin.gr/budget/2010/apolog/index.html> (14/12/10) και στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ

Επιπροσθέτως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι γονείς που έχουν επιλέξει ένα ιδιωτικό σχολείο για την εκπαίδευση των παιδιών τους επιβαρύνονται με την υποχρεωτική αγορά των διδακτικών βιβλίων, όταν αυτά παραχωρούνται δωρεάν στο μαθητή του δημοσίου σχολείου. Ταυτόχρονα, δεν αναγνωρίζεται το δικαίωμα μετακίνησης του μαθητή ιδιωτικού σχολείου με το μειωμένο μαθητικό εισιτήριο, ενώ επιπλέον καταβάλλεται εμμέσως ένας πρόσθετος φόρος με τη μορφή παράβολου εγγραφής που συγκεντρώνεται σε έναν ειδικό λογαριασμό, τον Ειδικό Λογαριασμό Ιδιωτικής Γενικής Εκπαίδευσης (ΕΛΙΓΕ).

Ο ΕΛΙΓΕ έχει συσταθεί με το άρθρο 47, παρ. 1 του ν. 682/1977 (ΦΕΚ 244 Α) «Περί Ιδιωτικών Σχολείων Γενικής Εκπαίδευσης και Σχολικών Οικοτροφείων» και χρηματοδοτείται από τους γονείς των παιδιών που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία. Ο Λογαριασμός δημιουργείται από το παράβολο εγγραφής που παρακρατείται από τα ετήσια δίδακτρα που καταβάλλουν στο σχολείο οι μαθητές των ιδιωτικών σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, καθώς και των φροντιστηρίων μέσης εκπαίδευσης και ξένων γλωσσών.

Η επιβάρυνση των γονέων των οποίων τα παιδιά παρακολουθούν ιδιωτικά σχολεία δεν καλύπτει μόνο ανάγκες των σχολείων αυτών και κατ' επέκταση και των παιδιών τους. Μέσω του ΕΛΙΓΕ χρηματοδοτούνται οι μηνιαίες αποδοχές, τα επιδόματα και οι ασφαλιστικές εισφορές των ιδιωτικών εκπαιδευτικών που επιμορφώνονται στα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα, οι εκπαιδευτικές άδειες και οι 9μηνες άδειες ανατροφής παιδιών. Τα προνόμια αυτά που απολαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί των ιδιωτικών σχολείων στόχο έχουν την εξομοίωσή τους με τους συναδέλφους του Δημοσίου.

Εγείρονται όμως ερωτήματα αναφορικά με τη διαφάνεια στην αξιοποίηση των πόρων αυτού του λογαριασμού και ενδεχομένως στο νέο πλαίσιο αναδιάρθρωσης του εκπαιδευτικού πλαισίου που εισάγει το ΥΠΕΠΘ να πρέπει να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος του και η χρήση του.

Ένα άλλο σημείο παρέμβασης του Κράτους στον τρόπο λειτουργίας της ιδιωτικής εκπαίδευσης είναι η δυσκαμψία που επιδεικνύει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αναφορικά με την απαρέγκλιτη από τα ιδιωτικά σχολεία υιοθέτηση του ωρολόγιου και αναλυτικού σχολικού προγράμματος. Αν και ο ν.682/1977 προβλέπει τη δυνατότητα αναγνώρισης παρεκκλίσεων, η διαδικασία που απαιτείται θεωρείται τόσο περίπλοκη που ουσιαστικά αποθαρρύνεται η όποια σχετική προσπάθεια¹³. Η ιδιωτική εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από καινοτομικότητα ως προς τις πρόσθετες δραστηριότητες τις οποίες ενσωματώνει στο πλαίσιο της λειτουργίας της, με εισαγωγή μαθημάτων επιλογής, τη δημιουργία «ομίλων» δραστηριοτήτων, την εκμάθηση δεύτερης

¹³ Ν. Αλιβιζάτος, "Το άρθρο 16, τα πριν και τα μετά"

ξένης γλώσσας πολύ πριν ξεκινήσει ο διάλογος για τέτοιου είδους επιλογές στο δημόσιο σχολείο, κ.α. Παρά την κριτική ότι οι δραστηριότητες αυτές αναπτύσσονται απλώς ως πρόσθετες πηγές εσόδων για τους ιδιοκτήτες των εκπαιδευτηρίων, η ολοένα και διευρυνόμενη συμμετοχή των μαθητών σε αυτές φανερώνει ότι καλύπτουν πραγματικές ανάγκες που συμπληρώνουν λειτουργικά ένα συνολικό εκπαιδευτικό έργο.

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα, ιδιαίτερα όταν συγκρίνεται με αντίστοιχα συστήματα άλλων χωρών της Ευρώπης (Κεφάλαιο 3), είναι ιδιαίτερα μονολιθικό και δεν έχει μετασχηματιστεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, παρά τις ραγδαίες εξελίξεις στην τεχνολογία, την οικονομία και το παγκόσμιο γίγνεσθαι. Οι αλλαγές αυτές θα έπρεπε να οδηγήσουν σε μια ελαστικοποίηση όχι των πυλώνων μάθησης, αλλά ενδεχομένως του τρόπου παράδοσης, της ύλης και της διάνθισης του αναλυτικού προγράμματος με νέα μαθήματα που άπτονται του ενδιαφέροντος και του συμφέροντος των νέων γενεών. Εντούτοις, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο δεν επιτρέπει παρεκκλίσεις από το πρόγραμμα που ορίζει, γεγονός που δρα περιοριστικά όχι απλώς στην ανάπτυξη των ιδιωτικού πυλώνα της ελληνικής εκπαίδευσης, αλλά στη συνολική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος στη χώρα, όπως αποδεικνύουν τα αποτελέσματα των Ελλήνων μαθητών στο διαγωνισμό PISA του ΟΟΣΑ που αναλύεται σε επόμενο κεφάλαιο.

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω διαπιστώνεται ο υπερβολικός παρεμβατισμός του Κράτους στην ιδιωτική εκπαίδευση, και ιδιαίτερα όσον αφορά στο εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε ιδιωτικά σχολεία και στην καταβολή των διδάκτρων. Παρ' όλο που η ανάπτυξη ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας προβλέπεται και περιφρουρείται από το Σύνταγμα, οι ιδιοκτήτες των ιδιωτικών σχολείων αντιμετωπίζονται σε αρκετές περιπτώσεις ως εχθροί του δημοσίου σχολείου και όχι ως αναπόσπαστο μέρος ενός συνολικού εθνικού εκπαιδευτικού συστήματος, που πρέπει να στηρίζεται και στους δύο πυλώνες. Χαρακτηριστικό των ιδιαίτερων συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί στο πεδίο αυτό είναι το σχετικό χωρίο από το καταστατικό της Ομοσπονδίας Ιδιωτών Εκπαιδευτών Λειτουργών Ελλάδος (ΟΙΕΛΕ) που αναφέρει ως βασικό σκοπό την «ενίσχυση του δημοσίου, κοινωνικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης κάθε μορφής, τύπου και βαθμίδας»¹⁴. Είναι μάλλον παράδοξο το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι

¹⁴ <http://www.oiele.gr/?%CA%C1%D4%C1%D3%D4%C1%D4%C9%CA%CF>

εκπαιδευτικοί λειτουργοί στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια δε δηλώνουν ως κύριο στόχο την ανάπτυξη του υποκλάδου στον οποίο οι ίδιοι εργάζονται.

Αξιοσημείωτο, επίσης, θεωρείται το γεγονός πως οι επιχειρήσεις ιδιωτικής εκπαίδευσης δεν περιλαμβάνονται ούτε στις κατηγορίες δραστηριοτήτων που μπορούν να ενισχυθούν από τον αναπτυξιακό νόμο ή το ΕΣΠΑ.

Σαφώς, η παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών δε μπορεί να συγκριθεί με άλλους τομείς ανάπτυξης ιδιωτικής επιχειρηματικότητας, λόγω της θεμελιώδους επίδρασής της στο ανθρώπινο κεφάλαιο και κατ' επέκταση στο μέλλον της χώρας. Είναι ένα πεδίο που απαιτεί προσεκτικές ενέργειες και έναν συνολικό σχεδιασμό, που να αντιμετωπίζει όμως δίκαια και ενδεχομένως συμπληρωματικά τα προβλήματα και στους δύο πυλώνες της εκπαίδευσης. Η διατήρηση στρεβλώσεων και σε αυτόν τον θύλακα ανάπτυξης, στο σημερινό σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον, δεν επιτρέπει ένα ευρύτερο σχεδιασμό που θα οδηγούσε σε εξοικονόμηση πόρων για το κράτος, ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και έμφαση στα πραγματικά προβλήματα της εκπαίδευσης.

Η διεθνής εμπειρία, ιδιαίτερα των Σκανδιναβικών χωρών, διδάσκει ότι για μικρές οικονομίες όπως η Ελλάδα, υπάρχουν τρεις καταλύτες επιτυχίας στον απαιτητικό κόσμο της παγκοσμιοποίησης και του διεθνούς ανταγωνισμού: Πρώτον, η επένδυση στο 'τρίγωνο της γνώσης': παιδεία, έρευνα και ανάπτυξη, καινοτομία. Δεύτερον, ο αποτελεσματικός συνδυασμός κράτους και αγοράς, ευελιξίας και κοινωνικής προστασίας. Τρίτον, η ισχυρή θεσμική συγκρότηση και το αποτελεσματικό κράτος.

Από αυτούς τους μακροχρόνιους παράγοντες, μεγαλύτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και στο 'τρίγωνο της γνώσης': παιδεία, έρευνα και ανάπτυξη, καινοτομία. Από όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν μόνιμα την ολική παραγωγικότητα και βοηθούν την οικονομία να προσαρμοστεί στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο, αυτός είναι ο πλέον σημαντικός: η Ελλάδα πρέπει, κατά απόλυτη προτεραιότητα, να επενδύσει στη γνώση και υπό αυτό το πρίσμα, είναι απαραίτητος στο σημερινό περιβάλλον ένας συνολικός εκπαιδευτικός σχεδιασμός που λαμβάνει υπ' όψη και τον πυλώνα της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η επιχειρηματική δραστηριοποίηση στον τομέα αυτόν δε συνιστά εμπόδιο στη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά παράμετρο που πρέπει να ενσωματωθεί

λειτουργικά στο συνολικό σχεδιασμό, έτσι ώστε να προχωρήσει μια ευρύτερη αναβάθμιση του επιπέδου της παρεχόμενης εκπαίδευσης στη χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Καθώς η Ελλάδα αποτελεί ένα από τα παλαιότερα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ένα εκ των πρώτων του νομισματικού ομίλου της Ευρωζώνης, η σύγκριση των εγχώριων εξελίξεων στον κρίσιμο τομέα της ιδιωτικής εκπαίδευσης με τις αντίστοιχες σε άλλες χώρες της Ε.Ε., αλλά και του επιπέδου στο οποίο βρίσκονται πτυχές της λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος, είναι αναγκαία για δύο κυρίως λόγους: α) για να προσδιοριστεί η θέση της χώρας σε σχέση με τα διεθνή πρότυπα και να εκτιμηθούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματά της και β) για να αναδειχθούν κατευθύνσεις προς τις οποίες θα μπορούσαν να κινηθούν οι όποιες προσπάθειες/πολιτικές μεταρρυθμίσεων.

Ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο σε μια τέτοια προσπάθεια καταγραφής των τεκταινόμενων διεθνώς και πραγματοποίησης συγκρίσεων, μπορούν να αποτελέσουν εκθέσεις που έχουν κατατεθεί στο διεθνές περιβάλλον και έχουν συναφείς στόχους και περιεχόμενο. Μια τέτοια μελέτη είναι η έκθεση «Private Education in the European Union» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2000)¹⁵ που αναλύει τις εξελίξεις και τα χαρακτηριστικά της ιδιωτικής εκπαίδευσης στις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης, (πλην Κύπρου, Μάλτας, Σλοβακίας και Σλοβενίας), καθώς επίσης και στις Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο και Σουηδία. Η μελέτη εστιάζει στην παρεχόμενη από ιδιώτες και ιδιωτικούς φορείς υποχρεωτική εκπαίδευση, πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια (βαθμίδες ISCED 1-2, σύμφωνα με την αναθεώρηση της συγκεκριμένης διεθνούς ταξινόμησης το 1997) και καλύπτει θεματικές περιοχές όπως:

- α) το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων
- β) οι προϋποθέσεις ίδρυσής τους
- γ) ο κρατικός έλεγχος στη λειτουργία τους
- δ) η κρατική χρηματοδότηση των ιδιωτικών εκπαιδευτήριων
- ε) η παροχή κρατικής στήριξης σε οικογενειακό επίπεδο
- στ) τα καταβαλλόμενα διδάκτρα κ.α..

¹⁵ Έκτοτε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έχει προχωρήσει σε επικαιροποίηση αυτής της έκθεσης.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από τη σύγκριση στα παραπάνω και σε άλλα χαρακτηριστικά της ιδιωτικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, είναι η υψηλή παρεμβατικότητα του κράτους στη λειτουργία της και η απουσία της όποιας χρηματοδότησης από το κράτος. Το στοιχείο αυτό γίνεται εντονότερο, εφόσον προσεγγιστεί υπό το δεδομένο ότι παρ' όλο που λειτουργούν μη επιχορηγούμενα από το κράτος ιδιωτικά σχολεία και σε άλλες χώρες εκτός από την Ελλάδα (Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο), μόνο στην Ελλάδα και στις περιοχές της Σκωτίας και της Νότιας Ιρλανδίας δε συνυπάρχουν με επιχορηγούμενα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Επιπλέον, σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Ελλάδα, την Ιταλία και τις περιοχές της Σκωτίας και της Βορείου Ιρλανδίας, εκτός του ότι η συνήθης μορφή λειτουργίας ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων περιλαμβάνει γενναίες επιχορηγήσεις από το κράτος, το μέγεθος της επιχορήγησης που λαμβάνουν από τις κρατικές αρχές στις περισσότερες περιπτώσεις ξεπερνά το 50% των συνολικών επιχορηγήσεων τους.

Μέσα σε αυτό το ισχυρό ρυθμιστικό καθεστώς λειτουργίας, τα ιδιωτικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, συγκεντρώνουν ανάμεσα στις χώρες της Ευρωζώνης όπου λειτουργούν μη-χρηματοδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία, το υψηλότερο ποσοστό μαθητών επί του συνόλου όσων φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση, περίπου 6%. Αυτό σημαίνει ότι χωρίς καμία μορφής οικονομική υποστήριξη από την πλευρά του κράτους, τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια στην Ελλάδα έχουν κατορθώσει να αποκτήσουν ισχυρή παρουσία στο εγχώριο εκπαιδευτικό σύστημα, γεγονός που υπογραμμίζει την εμπιστοσύνη κάποιων γονέων στην ποιότητα εκπαίδευσης που αυτά προσφέρουν.

Στη συνέχεια του κεφαλαίου, παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά της ιδιωτικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη.

3.1 Γενικό Νομοθετικό Πλαίσιο

Η λειτουργία των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, όπως και εκείνων στην Αυστρία και στην Πορτογαλία, διέπεται από εξειδικευμένη νομοθεσία για τον ιδιωτικό τομέα της εκπαίδευσης. Κοινό νομοθετικό πλαίσιο για τα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία υφίσταται στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., ενώ σε μια μικρή ομάδα κρατών (Δανία, Λουξεμβούργο, Σουηδία) οι βασικοί κανονισμοί για την ιδιωτική εκπαίδευση

αποτελούν σύνθεση διακριτής νομολογίας για τα ιδιωτικά σχολεία και της ισχύουσας για τα δημόσια.

3.1.1. Προϋποθέσεις Ίδρυσης Ιδιωτικών Σχολείων

Οι προϋποθέσεις για την ίδρυση ιδιωτικού σχολείου στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατανέμονται σε τρεις βασικές περιοχές απαιτήσεων και προτύπων λειτουργίας.

- α) Επαγγελματικές / ακαδημαϊκές/λοιπές δυνατότητες και χαρακτηριστικά των ιδιοκτητών-διαχειριστών και των διδασκόντων, δηλαδή αξιολόγηση του προσωπικού αλλά και των ιδιοκτητών των εκπαιδευτηρίων
- β) Μαθησιακό περιβάλλον όπως σχολικά κτίρια, πρόσθετες/βοηθητικές εγκαταστάσεις, υποδομές υγείας και ασφάλειας, ελάχιστος/μέγιστος αριθμός μαθητών σε μια τάξη, δηλαδή αξιολόγηση των συνολικών υποδομών επι των οποίων δημιουργείται ένα σχολείο
- γ) Εκπαιδευτικό περιεχόμενο, όπως αυτό αποτυπώνεται στις βασικές επιδιώξεις/στόχους και στον οδηγό σπουδών (curriculum).

Στην Ελλάδα, στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε ορισμένα ιδιωτικά σχολεία της Ιταλίας (scuole paritarie), τα νεοσυσταθέντα ιδιωτικά μη-χρηματοδοτούμενα από το κράτος εκπαιδευτήρια οφείλουν να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις σε όλες τις παραπάνω κατηγορίες απαιτήσεων, εκτός από τις βασικές επιδιώξεις/στόχους του εκπαιδευτικού προγράμματος (στις πρώτες δύο χώρες) ή το μέγιστο/ελάχιστο αριθμό μαθητών (στα ιταλικά σχολεία). Το πλήθος των κανονισμών που επιβάλλονται στη λειτουργία των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων στις τρεις αυτές χώρες είναι το υψηλότερο μεταξύ αυτών που περιλαμβάνονται στην έρευνα. Από τα σχολεία που λαμβάνουν κρατική ενίσχυση, μόνο εκείνα της Πορτογαλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας οφείλουν να ανταποκρίνονται σε εξίσου πολλά προαπαιτούμενα, προκειμένου να ξεκινήσουν να λειτουργούν.

3.1.2 Τυπικά Προσόντα Διδακτικού-Διοικητικού Προσωπικού

Εστιάζοντας στις κατηγορίες απαιτήσεων, που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1, οι ακαδημαϊκές και διδακτικές ικανότητες/δεξιότητες των διδασκόντων είναι κοινές μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων στην Ευρωζώνη. Στην Δανία και στην Σουηδία δεν υπάρχουν συγκεκριμένα πρότυπα για το διδακτικό

προσωπικό, όπως και στα μη επιχορηγούμενα ιδιωτικά σχολεία στην Μεγάλη Βρετανία. Από την άλλη πλευρά, στην Αυστρία, στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο και στην Ολλανδία, η επάρκεια των καθηγητών προσεγγίζεται, πέραν των επιστημονικών/διδακτικών προσόντων τους, και με κριτήρια ηθικής ή καλής διαγωγής.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται επίσης στην πλειοψηφία των χωρών της Ε.Ε. (10 από τις 15), στις οποίες τα προσόντα και τα χαρακτηριστικά (επαγγελματικά, οικονομικά κλπ.) όσων ίδρυσαν ή ασκούν τη διοίκηση του σχολείου ελέγχονται αυστηρά. Επιπρόσθετες προϋποθέσεις σχετικά με την εθνικότητα ή την ιθαγένεια αυτών των προσώπων έχουν καθοριστεί πέρα από την Ελλάδα, στην Γαλλία, στην Ιταλία και στην Αυστρία.

3.1.3 Καταλληλότητα Σχολικών Εγκαταστάσεων/Υποδομές Ασφάλειας & Υγείας

Σε επίπεδο κανονισμών σχετικά με το μαθησιακό περιβάλλον, συγκεκριμένοι όροι πρέπει να ικανοποιούνται στις περισσότερες χώρες κατά την κατασκευή των σχολικών κτιρίων και των βοηθητικών τους εγκαταστάσεων, όπως επίσης σχετικά με τους μηχανισμούς ασφαλείας, αλλά και τις υποδομές υγείας. Στις περιπτώσεις όπου υπάρχει κρατική χρηματοδότηση στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, τα κριτήρια γίνονται ακόμα πιο αυστηρά, ειδικά αυτά που αφορούν στις κτιριακές εγκαταστάσεις, αλλά και το σχολικό εξοπλισμό. Στην Ελλάδα, όπως και στο Ηνωμένο Βασίλειο και το Βέλγιο, υπάρχουν, πέραν των παραπάνω κανονισμών, πρόσθετοι κανόνες που αφορούν στο μέγιστο αριθμό μαθητών ανά τάξη, ενώ στην Ιρλανδία, την Ολλανδία και την Σουηδία για τον ελάχιστο αριθμό.

3.1.4 Περιεχόμενο Εκπαίδευσης

Προχωρώντας στην τελευταία, ευρεία κατηγορία προαπαιτούμενων για την ίδρυση ιδιωτικών σχολείων, σε εκείνα που καλύπτουν το εκπαιδευτικό περιεχόμενο, σε πέντε χώρες (Δανία, Γερμανία, Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία), τα ιδιωτικά σχολεία πρέπει να κινούνται επί των νομοθετικά καθορισμένων γενικών επιδιώξεων και στόχων του συνολικού εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας. Συγκεκριμένες διατάξεις σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών, έχουν θεσπιστεί στην Ελλάδα, το Βέλγιο, την Ισπανία, το Λουξεμβούργο, την Φινλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και στα αναγνωρισμένα από το κράτος ιδιωτικά σχολεία στην Ιρλανδία. Μεταξύ αυτών των χωρών, μόνο στην Ιρλανδία, στη Φινλανδία στην Ελλάδα και σε λίγα σχολεία στο

Ηνωμένο Βασίλειο, επιβάλλεται η ακριβής εφαρμογή του εθνικού προγράμματος σπουδών, χωρίς δυνατότητα παρεκκλίσεων.

Συνολικά, με βάση το πλήθος και την αυστηρότητα των κριτηρίων που αξιολογούνται για την αδειοδότηση ή/και τη μερική επιχορήγηση από το κράτος ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, η Ελλάδα, και το Ηνωμένο Βασίλειο μπορούν να θεωρηθούν ως οι χώρες με το μεγαλύτερο εύρος ρυθμιστικών παρεμβάσεων στην ιδιωτική υποχρεωτική εκπαίδευση, με την Ιταλία να ακολουθεί.

Πίνακας 3.1

Βασικές συνθήκες για την ίδρυση ιδιωτικών σχολείων που προσφέρουν υποχρεωτική εκπαίδευση, σχολικό έτος 1999/2000

	Τύπος ιδιωτικού σχολείου	Προσόντα και χαρακτηριστικά ατόμων/οντοτήτων: επαγγελματικά/ακαδημαϊκά/λοιπά		Φυσικές συνθήκες		Εκπαιδευτικό περιεχόμενο	
		Ιδρυτής/Διαχειριστής	Διευθυντής/σχολείου/διδακτικό προσωπικό	Κτίρια & εγκαταστάσεις, υγεία & ασφάλεια	Ελάχιστος/Μέγιστος αριθμός εγγραφών	Βασικοί σκοποί/Αντικειμενικοί στόχοι	Διδακτέα ύλη
Βέλγιο	Όλα		•	•	•	•	•
Δανία	Όλα			•	•	•	
Γερμανία	Όλα	•	•	•		•	
Ελλάδα	Όλα	•	•	•	•		•
Ισπανία	Όλα		•	•			•
Γαλλία	<i>Hors contrat</i>	•	•	•		•	
Ιρλανδία	Κρατικά αναγνωρισμένα		•	•	•		•
	Μη κρατικά αναγνωρισμένα						
Ιταλία	<i>Private autorizzate</i>	•	•	•			
	<i>Paritarie</i>	•	•	•		•	•
	<i>Parificate</i>	•	•	•		•	•
	<i>Con presa d'atto</i>	•	•	•			
Λουξεμβούργο	Πρωτοβάθμια		•				•
	Δευτεροβάθμια	•	•	•			•
Ολλανδία	Όλα	•	•		•	•	•
Αυστρία	Ειδικός τύπος σχολείου	•	•	•			•
	<i>Schule mit eigenem Organisationsstatut</i>	•	•	•			
Πορτογαλία	Όλα	•	•	•	•	•	
Φινλανδία	Υπό κρατική επίβλεψη	•	•	•			•
Σουηδία	Όλα				•	•	
Ην. Βασίλειο (Αγγλία, Ουαλία, Β. Ιρλανδία)	Ανεξάρτητα	•	•	•	•		•
	CTCs/CCTAs		•	•	•		•
Ην. Βασίλειο		•	•	•	•		•

Πηγή: Private education in the European Union, Eurydice, 2000, σελ. 17.

- Θεσμοθετημένα προαπαιτούμενα στον τομέα αυτό

■ Ιδιωτικά, μη-επιδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία

Σημειώσεις: Οι βασικοί σκοποί και οι αντικειμενικοί στόχοι ορίζονται ως το γενικό θεσμικό πλαίσιο για διδασκαλία, αναφερόμενο στα επίπεδα γνώσεων και ικανοτήτων που πρέπει να αποκτηθούν. Η διδακτέα ύλη περιλαμβάνει βασικούς εκπαιδευτικούς στόχους και σκοπούς, αλλά και λεπτομέρειες των μαθημάτων και των υποενοτήτων αυτών, κατά πάσα πιθανότητα κάνοντας αναφορά στο επίπεδο της εκπαίδευσης στο οποίο η καθεμιά πρέπει να διδάσκεται.

Γαλλία: τα σχολεία δε μπορούν να υποβάλλουν αίτηση για *contrat simple/contrat d'association* μέχρι οι τάξεις να έχουν λειτουργήσει πέντε χρόνια (μειώνεται σε ένα έτος σε συγκεκριμένες περιπτώσεις).

Ιταλία: Από το Μάρτιο 2000 (νόμος N. 62), τα ιδιωτικά σχολεία που αιτούνται για ίσο καθεστώς μπορεί να το αποκτήσουν, εάν, πέραν από κάποιες προϋποθέσεις που πρέπει να ικανοποιούνται, λειτουργούν με σχολικό σχέδιο συνεπές στις αρχές του Συντάγματος και προσφέρουν εκπαίδευση σύμφωνα με τους κανονισμούς και τις λοιπές διατάξεις που έχουν τεθεί σε νομική εφαρμογή.

Φινλανδία: η κατηγορία «κάτω από μη κρατική επίβλεψη» περιλαμβάνει αριθμητικά πολύ λίγα σχολεία.

Ην. Βασίλειο: τα σχολεία CTC/CCTA υπάρχουν μόνο στην Αγγλία. Οι απαιτήσεις για τον αριθμό των μαθητών δεν ισχύουν για την ίδρυση των ιδιωτικών σχολείων στη Β. Ιρλανδία.

3.1.5 Κρατικός Έλεγχος

Η ευθύνη για τον έλεγχο εφαρμογής των κανονισμών επί των ιδιωτικών εκπαιδευτήριων σε κάθε χώρα επιφορτίζεται σε φορείς της δημόσιας διοίκησης είτε/και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Σχεδόν στο 70% των χωρών της έρευνας (11/15), συγκεκριμένο υπουργείο ή υπηρεσία της κεντρικής κυβέρνησης έχει στην αρμοδιότητά του τον έλεγχο της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Η εποπτεία επιμερίζεται σε τοπικό επίπεδο στο Βέλγιο, καθότι συνυπάρχουν σε αυτό τρεις γλωσσικές κοινότητες, στη Γερμανία (στα κρατίδια), στην Ισπανία (στις αυτόνομες περιοχές) και στην Αυστρία. Όπου η ευθύνη ελέγχου βρίσκεται στην κεντρική κυβέρνηση, η ασκούμενη εποπτεία είναι κοινή στα δημόσια και στα ιδιωτικά σχολεία, και ανατίθεται σε πανεθνικό σώμα επιθεωρητών ή σε άλλο ανάλογο φορέα εθνικής εμβέλειας. Ωστόσο, στο Βέλγιο, στην Γερμανία, στην Ελλάδα, στην Ισπανία και στην Αυστρία, συνυπάρχουν και ελεγκτικοί μηχανισμοί σε περιφερειακό επίπεδο, οι οποίοι συμπληρώνουν τον κεντρικό έλεγχο.

Στις Σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία και Σουηδία), η συμμόρφωση των ιδιωτικών σχολείων στις απαιτήσεις των ρυθμίσεων δεν ελέγχεται από κάποιο

κεντρικό κυβερνητικό μηχανισμό επιθεώρησης. Αντίθετα με ό,τι συμβαίνει ίσως στην πλειοψηφία των υπόλοιπων χωρών, σε αυτές τις χώρες το σύστημα ελέγχου είναι αρκετά αποκεντρωμένο: στη Σουηδία, οι δημοτικές αρχές συχνά επιθεωρούν τις δραστηριότητες των σχολείων, ενώ στη Δανία, οι γονείς έχουν την ευθύνη ελέγχου και αξιολόγησης των ιδιωτικών εκπαιδευτήριων. Εναλλακτικό σχήμα ελεγκτικού μηχανισμού αποτελεί το ημι-αυτόνομο, αυτοδιοικούμενο σώμα επιθεωρητών στην Ολλανδία, που διαθέτει αρκετά μεγάλη αυτονομία, αν και η συνολική και τελική ευθύνη της λειτουργίας των σχολείων – δημόσιων και ιδιωτικών - παραμένει αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας.

Οι συνήθεις περιοχές ελέγχου είναι παρόμοιες με αυτές στις οποίες επιβάλλονται και οι αντίστοιχοι κανονισμοί δηλαδή: α) στο επίπεδο του διδακτικού προσωπικού και των μεθόδων διδασκαλίας, β) στο επίπεδο των σχολικών κτιρίων και βοηθητικών εγκαταστάσεων, των υποδομών υγείας και ασφάλειας, του αριθμού των μαθητών ανά τάξη και γ) στο επίπεδο του εκπαιδευτικού υλικού και περιεχομένου, μέσω της εφαρμογής του οδηγού σπουδών (Πίνακας 3.2). Επιπλέον, σε πολλές χώρες υπάρχει εξονυχιστικός χρηματοοικονομικός έλεγχος, ανεξάρτητα από το εάν τα ιδιωτικά σχολεία επιχορηγούνται ή όχι από το κράτος. Σε τέσσερις χώρες (Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία), τα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία¹⁶ υποχρεωτικής εκπαίδευσης υπόκεινται σε έλεγχο στα ίδια –εκ των παραπάνω- πεδία κανονισμών. Ωστόσο, ανάμεσα στις χώρες όπου λειτουργούν μη επιχορηγούμενα εκπαιδευτήρια, μόνο στην Ελλάδα εξετάζονται όλες οι περιοχές κανονισμών και οι υποκατηγορίες τους, υφίσταται δηλαδή *καθολικός κρατικός έλεγχος*.

¹⁶ Μετά την εφαρμογή του ν.1566/1985, τα ιδιωτικά δημοτικά σχολεία υπόκεινται και στον περιορισμό να λειτουργούν με μέγιστο αριθμό 12 τμημάτων.

Πίνακας 3.2

Κρατικός έλεγχος στη λειτουργία ιδιωτικών σχολείων υποχρεωτικής εκπαίδευσης, σχολικό έτος 1999/2000

	Τύπος ιδιωτικού σχολείου	Διδακτικό προσωπικό/ πρότυπα	Κτίρια & εγκαταστάσεις, υγεία & ασφάλεια	Ελάχιστος/ Μέγιστος αριθμός μαθητών	Διδακτέα ύλη	Χρηματοοικονομική διοίκηση
Βέλγιο	Όλα	•	•	•	•	•
Δανία	Όλα		•	•		
Γερμανία	Όλα	•	•			
Ελλάδα	Όλα	•	•	•	•	•
Ισπανία	Όλα	•	•		•	•
Γαλλία	<i>Établissements sous contrat</i>	•	•		•	•
	<i>Établissements hors contrat</i>	•	•			•
Ιρλανδία	Κρατικά αναγνωρισμένα	•	•	•	•	
	Μη κρατικά αναγνωρισμένα	•				
Ιταλία	<i>Private autorizzate</i>	•	•			
	<i>Paritarie</i>	•	•		•	•
	<i>Parificate</i>	•	•		•	•
	<i>Con presa d'atto</i>		•			
	<i>Legalmente riconosciute</i>	•	•		•	
	<i>Pareggiate</i>	•	•		•	
Λουξεμβούργο	Πρωτοβάθμια	•			•	•
	Δευτεροβάθμια	•	•		•	•
Ολλανδία	Όλα	•		•	•	•
Αυστρία	Ειδικός τύπος σχολείου	•	•		•	
	<i>Schule mit eigenem Organisationsstatut und Öffentlichkeitsrecht</i>	•	•		•	
	<i>Schule mit eigenem Organisationsstatut ohne Öffentlichkeitsrecht</i>	•	•			
Πορτογαλία	Με παράλληλο καθεστώς	•	•		•	•
	Με αυτόνομο καθεστώς	•	•			
Φινλανδία	Κάτω από κρατική επίβλεψη	•	•		•	
Σουηδία	Όλα	•	•	•	Κατευθυντήριες γραμμές	
Ην. Βασίλειο (Αγγλία, Ουαλία, Β. Ιρλανδία)	Ανεξάρτητα	•	•			
	CTCs/CCTAs	•	•		•	•
Ην. Βασίλειο (Σκωτία)		•	•	•	•	

Πηγή: Private education in the European Union, Eurydice, 2000, σελ. 23.

- Ο τομέας αυτός είναι υπό κρατικό έλεγχο

 Ιδιωτικά, μη-επιδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία

Γερμανία: ο έλεγχος πάνω στη λειτουργία των ιδιωτικών σχολείων ασκείται από τις κυβερνήσεις των κρατιδίων (*Länder*).

Ισπανία: η χρηματοοικονομική διοίκηση των ιδιωτικών, μη επιδοτούμενων από το κράτος σχολείων δεν υπόκειται σε κρατικό έλεγχο.

Ολλανδία: τόσο τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά σχολεία απολαμβάνουν μεγάλη αυτονομία σχετικά με τη διδασκαλία και το πρόγραμμα σπουδών. Η οργάνωση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων είναι στη διακριτική ευχέρεια του σχολείου, ωστόσο θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα υποχρεωτικά μαθήματα και τα ελάχιστα ικανοποιούμενα πρότυπα.

Αυστρία: για τα σχολεία που έχουν το δικαίωμα να φέρουν τη θεσμική ονομασία ειδικού τύπου σχολείου και τα οποία έχουν και κρατική αναγνώριση, η νομική και η εκπαιδευτική επιθεώρηση είναι ίδια με εκείνων στον δημόσιο τομέα, τόσο σε έκταση και όσο και σε ένταση.

Φινλανδία: η κατηγορία «κάτω από μη κρατική επίβλεψη» περιλαμβάνει στην πραγματικότητα πολύ λίγα σχολεία.

Σουηδία: δεν υπάρχουν ειδικοί κανονισμοί για τον απαιτούμενο αριθμό των εκπαιδευμένων δασκάλων, αλλά η Εθνική Αρχή για την Εκπαίδευση παρακολουθεί τον αριθμό τους στα ανεξάρτητα σχολεία και εάν είναι ιδιαίτερα χαμηλός, συζητά το θέμα με το σχολείο.

Ην. Βασίλειο (Αγγλία): τα σχολεία CTC/CCTA είναι ελεύθερα σε μεγάλο βαθμό να διαχειρίζονται τα οικονομικά τους θέματα, εφόσον έχουν λάβει την επιχορήγηση, αλλά υπόκεινται σε έλεγχο και επιθεώρηση.

3.1.6 Κρατική Χρηματοδότηση της Επιχορηγούμενης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στη –μικρή- ομάδα κρατών της Ε.Ε., στις οποίες κανένα από τα ιδιωτικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης δεν χρηματοδοτείται ή επιδοτείται με κάποια μορφή από το κράτος. Για το λόγο αυτό, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το περιεχόμενο και η έκταση της χρηματοδότησης των ιδιωτικών σχολείων στις υπόλοιπες χώρες-μέλη, καθώς αποτελεί βασικό συστατικό της λειτουργίας των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αναλυτικότερα, τα επιχορηγούμενα από το κράτος ιδιωτικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης λαμβάνουν συνήθως ξεχωριστές χρηματοδοτήσεις στις παρακάτω επιμέρους κατηγορίες δαπανών: **έξοδα προσωπικού, λειτουργικές δαπάνες και δαπάνες για τον κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και τα κτίρια**. Στην Σουηδία και στην Δανία, η παρεχόμενη στήριξη δεν αφορά σε συγκεκριμένη κατηγορία σχολικών εξόδων, αλλά συνίσταται σε ένα συνολικό ποσό το οποίο και μπορεί να κατανεμηθεί από τα σχολεία κατά το δοκούν.

Προχωρώντας στην εξέταση των ακολουθούμενων από το κράτος πρακτικών στις κατηγορίες δαπανών, σε επτά χώρες της Ευρωζώνης, (Αυστρία, Βέλγιο, Ιρλανδία, Ισπανία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Φινλανδία), τα **έξοδα προσωπικού** αναλαμβάνονται από αυτό καθ' ολοκληρίαν (Πίνακας 3.3). Τα **λειτουργικά έξοδα** καλύπτονται πλήρως από το κράτος στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στην

Ισπανία, στην Ολλανδία, στην Πορτογαλία¹⁷, και στην Φινλανδία. Μερική κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των ιδιωτικών εκπαιδευτήριων γίνεται στην Ιρλανδία και στο Λουξεμβούργο. Από την άλλη πλευρά, τα **έξοδα κεφαλαίου** αποτελούν το κομμάτι των δαπανών που συνήθως δεν αναλαμβάνεται από το κράτος. Μόνο στην Ολλανδία οι δημόσιες αρχές αναλαμβάνουν την αγορά, κατασκευή, ενοικίαση και συντήρηση των κτιρίων των ιδιωτικών εκπαιδευτήριων. Σε άλλες χώρες (πχ. Βέλγιο, Γερμανία, Ιρλανδία και Φινλανδία), οι δαπάνες που υπάγονται σε αυτή την κατηγορία επιδοτούνται μερικώς.

Διαπιστώνεται επομένως ότι επικρατεί ποικιλομορφία πολιτικών ως προς το εύρος και τη σκοπιμότητα της χρηματοδότησης προς τα επιχορηγούμενα ιδιωτικά σχολεία. Η Ολλανδία και η Σουηδία εμφανίζουν το υψηλότερο επίπεδο χρηματοδότησης τόσο ως προς τους σκοπούς των δαπανών που επιχορηγούν, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται όλοι οι παραπάνω, όσο και ως προς το ύψος της επιχορήγησης, το οποίο σε κάθε περίπτωση φθάνει το 100% της πραγματοποιούμενης δαπάνης. Έπεται το Βέλγιο, στο οποίο, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες κατηγορίες δαπανών, τα έξοδα κεφαλαίου δεν καλύπτονται πλήρως.

¹⁷ Μόνο στα εκπαιδευτήρια με συμβόλαιο συνάφειας (contrato de associação) με το κράτος.

Πίνακας 3.3

Επίπεδο δημόσιας χρηματοδότησης για κρατικά επιδοτούμενη ιδιωτική εκπαίδευση, σχολικό έτος 1999/2000

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση				Κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση		
Κεφαλαιουχικός εξοπλισμός	Λειτουργικά έξοδα	Προσωπικό		Κεφαλαιουχικός εξοπλισμός	Λειτουργικά έξοδα	Προσωπικό
			Βέλγιο			
			Δανία			
?			Γερμανία	?		
(-)	(-)	(-)	Ελλάδα	(-)	(-)	(-)
?			Ισπανία	?		
0			Γαλλία			
			Ιρλανδία			
			Ιταλία	(-)	(-)	(-)
			Λουξ/ργο			
			Ολλανδία			
0	0		Αυστρία	0	0	
0			Πορτογαλία (<i>contrato de</i> <i>Associação</i>)	0		
0			Πορτογαλία (<i>contrato de</i> <i>patrocínio</i>)	0		
			Φινλανδία			
			Σουηδία			
(-)	(-)	(-)	Ην. Βασίλειο (CTCs/CCTAs)	?		
(-)	(-)	(-)	Ην. Βασίλειο (ανεξάρτητα)	(-)	(-)	(-)
0%	1-49%		50-99%	100%	; μη προσδιορισμένο %	

Πηγή: Private education in the European Union, Eurydice, 2000, σελ. 25.

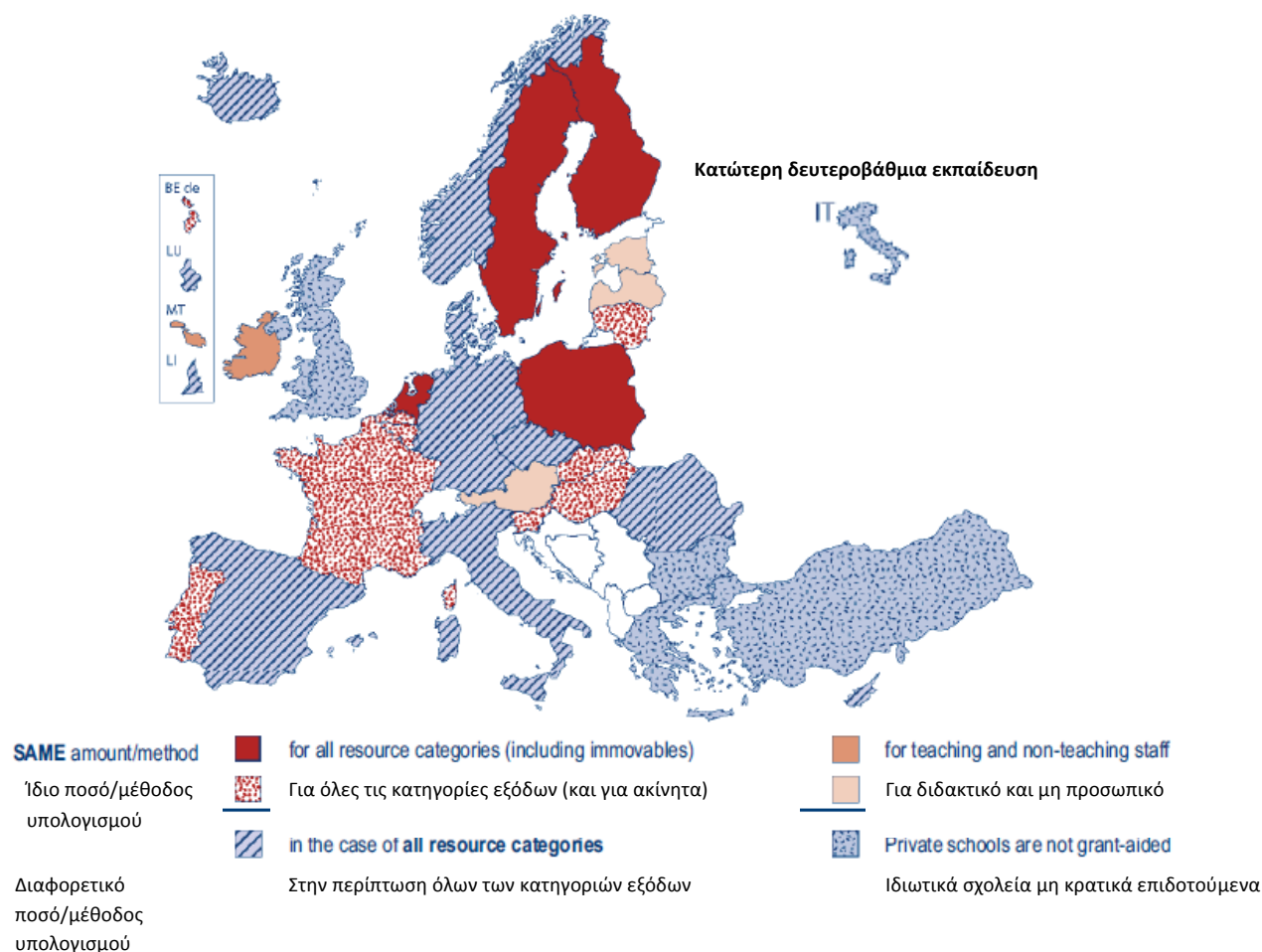
(-): δεν επιδοτείται σε αυτό το επίπεδο η ιδιωτική εκπαίδευση από δημόσιες αρχές.

Ισπανία: Οι επιδοτήσεις σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό καλύπτουν τη συντήρηση των κτιρίων.

Νεότερη πληροφόρηση ως προς το είδος των δαπανών ιδιωτικών σχολείων που καλύπτουν δημόσιοι φορείς παρέχεται στον Χάρτη 1, από πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁸. Ωστόσο, σε αυτό τον χάρτη δεν αποσαφηνίζεται το ύψος της χρηματοδότησης κατά κατηγορία δαπανών.

¹⁸ Έκθεση «Key Data on Education in Europe 2009», Eurydice network, European Commission, 2009.

Χάρτης 1: Δημόσια χρηματοδότηση σε επιδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία πρωτοβάθμιας και κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σύγκριση με τα δημόσια σχολεία (σε όρους ποσών ή μεθόδου για τον υπολογισμό των ποσών αυτών), σχολικό έτος 2006/07

BE de: Βέλγιο-γερμανόφωνη κοινότητα, **LU:** Λουξεμβούργο, **MT:** Μάλτα, **LI:** Λιχτενστάιν, **IT:** Ιταλία

Βέλγιο: Κρατικά επιδοτούμενα ιδιωτικά ιδρύματα μπορεί να χρησιμοποιούν την κατανομή των πόρων τους για λειτουργικά έξοδα για τις αμοιβές του μη διδακτικού προσωπικού με τον ίδιο τρόπο όπως τα σχολεία που διοικούνται από τις επαρχίες και τους δήμους, εν αντιθέσει με τα σχολεία που διοικούνται από την Κοινότητα, τα οποία λαμβάνουν περισσότερους πόρους για μη διδακτικό προσωπικό.

Γερμανία: είτε το *Länder* κατανέμει επιδότηση (με σταθερό ποσοστό) λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία και τον τύπο του σχολείου που αφορά η επιδότηση, είτε εναλλακτικά τα σχολεία μπορεί να καταγράφουν τις χρηματοοικονομικές τους ανάγκες και να λάβουν σε αντάλλαγμα επιδότηση που καλύπτει συγκεκριμένο ποσοστό αυτών.

Ιταλία: τα ιδιωτικά δευτεροβάθμια σχολεία λαμβάνουν επιδόματα για έργα (projects) ή παρακολουθούν σε αυτά μαθητές με ειδικές ανάγκες.

Λετονία: τα ιδιωτικά σχολεία μπορεί να υπογράψουν μια συμφωνία με τις τοπικές αρχές και να λάβουν χρηματοδότηση ανάλογα με τα έξοδα που έχουν καθοριστεί ανά μαθητή. Τα έξοδα αυτά καθορίζονται από την κεντρική αρχή.

Λιθουανία: ένα νέο χρηματοδοτικό σύστημα βασίζεται σε ένα κατά κεφαλήν μοντέλο, το οποίο υπάρχει από το 2002 για την περίπτωση του προσωπικού και για κάποια λειτουργικά έξοδα.

Μόνο για τα έξοδα που περιλαμβάνονται στο μοντέλο αυτό λαμβάνεται επιδότηση, που είναι ίδια με εκείνα στο δημόσιο τομέα.

Πορτογαλία: ο χάρτης δείχνει την κατάσταση των κρατικά επιδοτούμενων ιδιωτικών σχολείων με συμβάσεις εταιρικής σχέσης (partnership contracts). Τα κρατικά επιδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία με συμβάσεις χορηγίας λαμβάνουν επιδοτήσεις και είναι αρκετές φορές λιγότερες από την περίπτωση των δημόσιων σχολείων, ανεξαρτήτως την κατηγορία των εξόδων.

Ρουμανία: κάποια ειδική χρηματοδότηση διανέμεται σε όλα τα σχολεία προκειμένου να αγοραστεί εκπαιδευτικό υλικό που σχετίζεται με ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Ην. Βασίλειο (Αγγλία): παρόλο που η πλειονότητα των ιδιωτικών σχολείων δεν είναι κρατικά επιδοτούμενη, ορισμένα ιδιωτικά σχολεία, γνωστά ως Ακαδημίες, επιδοτούνται. Τα σχολεία αυτά, τα οποία ιδρύθηκαν τις τελευταίες δύο δεκαετίες για να εξυπηρετήσουν κυρίως περιθωριοποιημένες κοινότητες, λαμβάνουν υψηλή επένδυση σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό κατά το στάδιο ίδρυσής τους. Η χρηματοδότηση που λαμβάνουν είναι παρόμοια με εκείνη των δημόσιων σχολείων σε παρόμοιες συνθήκες, αλλά η μεθοδολογία διαφέρει, καθώς χρηματοδοτούνται από την κεντρική κυβέρνηση αντί από την τοπική αρχή.

Τουρκία: μόνο τα ειδικής εκπαίδευσης ιδιωτικά σχολεία είναι κρατικά επιδοτούμενα. Το ποσό της επιδότησης καθορίζεται από την κυβέρνηση κάθε χρόνο βάσει του ανά μονάδα κόστους ανά μαθητή.

3.1.7 Πληρωμή Διδάκτρων

Το ύψος των διδάκτρων που καλούνται να πληρώσουν οι γονείς των οποίων τα παιδιά φοιτούν σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια εξαρτάται, όπως είναι αναμενόμενο, από το εάν αυτά χρηματοδοτούνται από το κράτος και από το μέγεθος της χρηματοδότησης. Γενικά, σε χώρες των οποίων τα ιδιωτικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης λαμβάνουν ίδιου ή παρόμοιου επιπέδου επιχορήγηση με τα δημόσια, οι μαθητές δεν καταβάλλουν δίδακτρα, ανεξαρτήτως του εάν φοιτούν σε δημόσιο ή σε ιδιωτικό σχολείο (Βέλγιο, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Φινλανδία, Σουηδία¹⁹). Σε ορισμένες χώρες στις οποίες η κρατική επιχορήγηση δεν επαρκεί για την κάλυψη των εξόδων των ιδιωτικών εκπαιδευτήριων επιβάλλονται δίδακτρα, τα οποία συγκρατούνται σε χαμηλά επίπεδα προκειμένου να αποφευχθούν διακρίσεις εις βάρος παιδιών από οικογένειες με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα (πχ. στη Γερμανία, στο Λουξεμβούργο). Σε άλλες περιπτώσεις, όπως στην Αυστρία και στη Γαλλία, η χρήση των εσόδων από δίδακτρα είναι «στοχευμένη», προς τα είδη δαπανών που δεν καλύπτουν οι κρατικοί χρηματικοί πόροι.

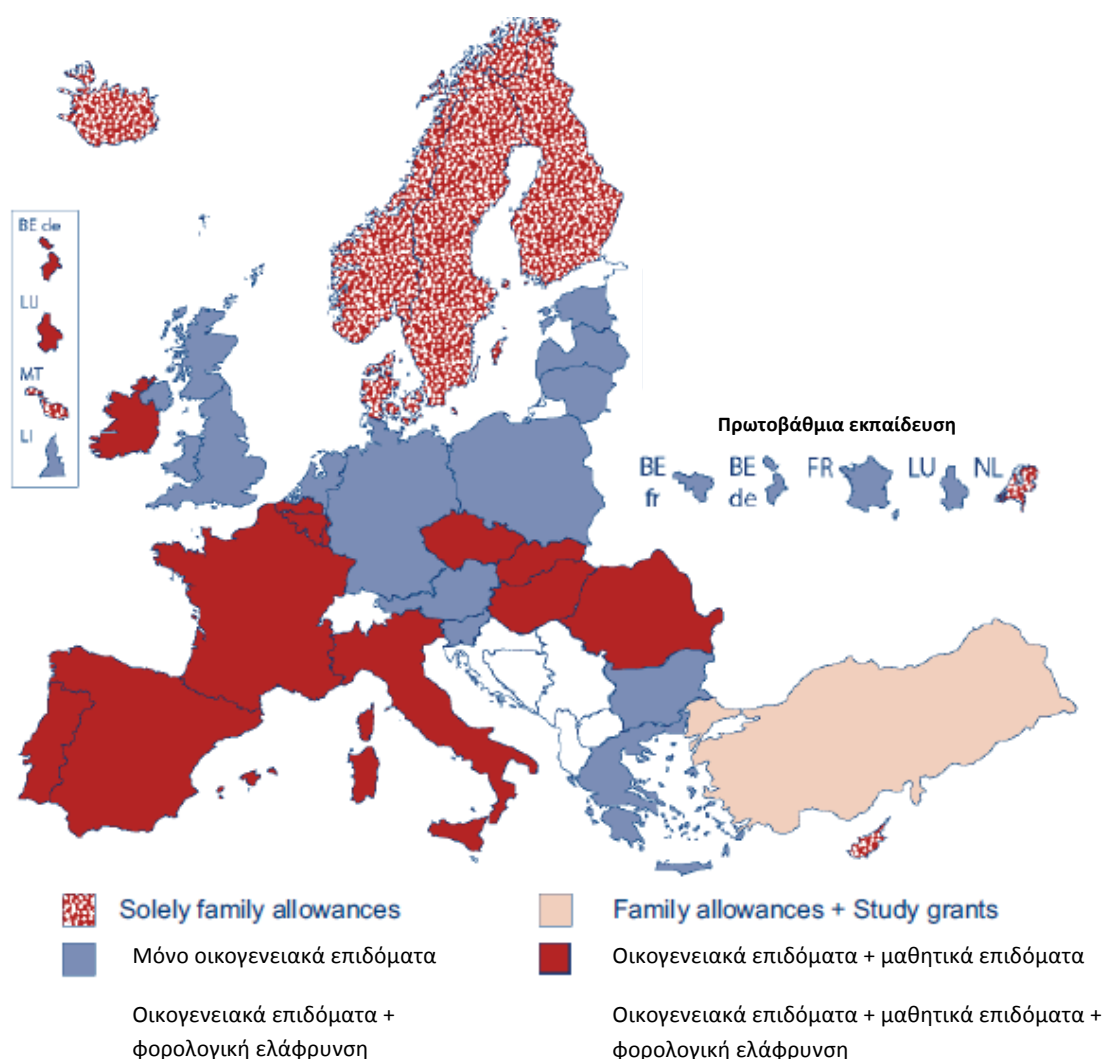
¹⁹ Στην Ιταλία δε χρεώνουν δίδακτρα τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, τα οποία πιστοποιούνται κάθε χρόνο (scuola elementare parificata) και στην Πορτογαλία, όσα έχουν συμβόλαιο συνάφειας (contrato de associação) με το κράτος.

Αρωγή προς τις οικογένειες

Εκτός από τη μη ύπαρξη ή την καταβολή χαμηλών διδάκτρων, πολλές χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν καθιερώσει βοηθήματα/ενισχύσεις για οικογένειες με παιδιά στην ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ανεξαρτήτως του εάν αυτά φοιτούν σε δημόσιο ή σε ιδιωτικό σχολείο. Ως προς αυτή τη διάσταση της κρατικής πολιτικής απέναντι στις οικογένειες με παιδιά στην υποχρεωτική εκπαίδευση, υπάρχουν σχετικά πρόσφατα στοιχεία, από την έκθεση «Key Data on Education in Europe», της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Χάρτης 2).

Καταρχήν, και στις 27 χώρες της ΕΕ έχουν θεσπιστεί επιδόματα τέκνων. Χορηγούνται συνήθως από τη γέννηση του παιδιού μέχρι την ενηλικίωσή του. Το ύψος τους καθορίζεται από μια σειρά παραγόντων, μεταξύ των οποίων και ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών που φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Στην Βουλγαρία, στην Ιρλανδία, στην Ιταλία, στην Πορτογαλία, στην Σλοβακία και στην Τσεχία το ποσό του επιδόματος είναι ανάλογο του οικογενειακού εισοδήματος, ενώ στις Ισπανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία και Τσεχία, έχει καθοριστεί ανώτερο επίπεδο εισοδήματος (πλαφόν), έως το οποίο χορηγείται η επιδοματική ενίσχυση.

Χάρτης 2: Τύποι χρηματικής βοήθειας στους γονείς με παιδιά στην πρωτοβάθμια και την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σχολικό έτος 2006/07

Πηγή: Key Data on Education in Europe 2009, Eurydice network, European Commission, σελ. 131.

Το **μαθητικό επίδομα** (study grant) είναι ισοδύναμο με το επίδομα σπουδών ή το φοιτητικό επίδομα και αποτελεί χρηματοδότηση για εκπαιδευτικά μαθήματα. Δεν περιλαμβάνονται ενισχύσεις για μαθητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό.

BE de: Βέλγιο-γερμανόφωνη κοινότητα, **BE fr:** Βέλγιο-γαλλική κοινότητα, **LU:** Λουξεμβούργο, **MT:** Μάλτα, **LI:** Λιχτενστάιν, **FR:** Γαλλία, **NL:** Ολλανδία

Βουλγαρία: η συνδυασμένη προσέγγιση των οικογενειακών επιδομάτων και της φορολογικής ελάφρυνσης εισήχθη σε προσωρινή βάση για το σχολικό έτος 2006/07.

Εσθονία: ένας μόνιμος κάτοικος που είναι γονιός ή κηδεμόνας ενός παιδιού ή άλλο πρόσωπο που φροντίζει τρία ή περισσότερα ανήλικα μπορεί να έχει αυξημένη βασική απαλλαγή από το εισόδημά του κατά τη διάρκεια της φορολόγησής του για κάθε παιδί μέχρι την ηλικία των 17 ετών, ξεκινώντας από το δεύτερο παιδί.

Μάλτα: οι οικογένειες λαμβάνουν φορολογικές μειώσεις μόνο για τα δίδακτρα που καταβάλλουν σε ιδιωτικά σχολεία.

Πολωνία: η φορολογική ελάφρυνση εισήχθη το 2007 και το ποσό αυτής εξαρτάται από τον αριθμό των παιδιών.

Λιχτενστάιν: οι γονείς μπορεί να λάβουν μαθητικά επιδόματα για την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μόνο για τα σχολικά οικοτροφεία. Το ποσό του επιδόματος προσαρμόζεται ανάλογα με το οικογενειακό εισόδημα και τον αριθμό των παιδιών.

Τουρκία: για τις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα δίνονται κάποιες «υπό όρους μεταβιβαστικές πληρωμές». Αυτές είναι επιπρόσθετη ειδική καθημερινή βοήθεια για μαθητές που μένουν σε οικοτροφεία (pensions) και σε σχολικά οικοτροφεία (boarding και bussed schools). Από το 2003/04, τα σχολικά βιβλία παρέχονται από την κυβέρνηση δωρεάν.

Εκτός από τα οικογενειακά επιδόματα, σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με εξαίρεση την Κύπρο, την Μάλτα και τις Σκανδιναβικές χώρες, έχουν θεσπιστεί φοροαπαλλαγές που σχετίζονται με τις ανάγκες εκπαίδευσης. Σε αντίθεση με τα επιδόματα, οι φοροαπαλλαγές συνήθως καθορίζονται ανεξάρτητα από τον αριθμό και την ηλικία των παιδιών, ωστόσο στο Βέλγιο, στην Ελλάδα, στην Εσθονία, στο Λουξεμβούργο και στη Ρουμανία, ο αριθμός των παιδιών λαμβάνεται υπόψη στον τελικό υπολογισμό τους. Επιπρόσθετα, στην Γερμανία, στην Γαλλία, στην Ελλάδα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Πορτογαλία και στο Λουξεμβούργο οι φοροαπαλλαγές αποτελούν συνάρτηση του οικογενειακού εισοδήματος.

Μια μορφή οικονομικής στήριξης, που φαίνεται να επεκτείνεται τα τελευταία χρόνια σε αρκετές χώρες είναι οι επιχορηγήσεις προς τους μαθητές. Τέτοιες επιχορηγήσεις παρέχονται στις ακόλουθες χώρες της Ε.Ε: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πορτογαλία και Σλοβακία. Σε τέσσερις εξ' αυτών (Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία), η επιχορήγηση δίνεται μόνο στους μαθητές της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αφού προηγουμένως έχουν ελεγχθεί τα οικογενειακά εισοδήματά τους.

Συνολικά, εννέα χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως εκείνες που έχουν θεσπίσει μέτρα επιχορήγησης μαθητών, μπορεί να θεωρηθεί ότι διαθέτουν το πιο ευρύ φάσμα μέτρων οικονομικής στήριξης των οικογενειών με παιδιά που φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Σε αυτά περιλαμβάνονται εκτός των επιχορηγήσεων, τα οικογενειακά επιδόματα και οι φοροαπαλλαγές. Οι υπόλοιπες χώρες, ενισχύουν οικονομικά τις οικογένειες συνδυαστικά, μέσω φοροαπαλλαγών και επιδομάτων. Εξαίρεση αποτελούν οι Σκανδιναβικές χώρες,

όπου δεν υπάρχουν επιδόματα αλλά μόνο φοροαπαλλαγές, και αυτό λόγω του ότι ήδη αρκετές από τις παροχές στην εκπαίδευση είναι δωρεάν.

Επιπρόσθετα των επιδομάτων τέκνων, των φοροαπαλλαγών σε οικογένειες με παιδιά που παρακολουθούν την υποχρεωτική εκπαίδευση και των επιχορηγήσεων σε αυτά, αρκετές χώρες έχουν λάβει συμπληρωματικά μέτρα στήριξής τους, όπως μειωμένη τιμή εισιτηρίου ή ατέλεια στη μετακίνηση των παιδιών με αστικές μεταφορές, οικονομική βοήθεια για διδακτικό εξοπλισμό, δωρεάν διανομή αναγνωστικών κ.λ.π..

3.1.8 Ισότητα των Προγραμμάτων Σπουδών, των Προσόντων των Διδασκόντων και των Αποκτούμενων Ικανοτήτων (μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων)

3.1.8.1 Εφαρμοζόμενα Πρόγραμμα Σπουδών

Σε επτά από τις χώρες που περιλαμβάνονται στη συγκεκριμένη μελέτη, τα προγράμματα σπουδών της πρωτοβάθμιας ή/και της δευτεροβάθμιας υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι κοινά στα δημόσια και στα ιδιωτικά σχολεία (Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σουηδία, Φινλανδία). Υπενθυμίζεται ότι, όπως είχε αναφερθεί στις σχετιζόμενες με το εκπαιδευτικό περιεχόμενο προϋποθέσεις ίδρυσης ιδιωτικών σχολείων, μόνο στην Ελλάδα, στην Ιρλανδία, στη Φινλανδία και σε λίγα σχολεία στο Ηνωμένο Βασίλειο, πρέπει να εφαρμόζεται επακριβώς το εθνικό πρόγραμμα σπουδών. Στον αντίποδα, στην Αυστρία, στο Βέλγιο, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ιρλανδία, τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια μπορούν να ακολουθήσουν διαφορετικό πρόγραμμα σπουδών από εκείνο των δημόσιων σχολείων²⁰. «Ενδιάμεση κατάσταση» αποτελούν χώρες στις οποίες η εφαρμογή του προγράμματος των δημόσιων σχολείων από τα ιδιωτικά ποικίλει, ανάλογα με την κατηγορία του ιδιωτικού σχολείου. Για παράδειγμα, στη Γαλλία, σχολεία με συμβόλαιο συνάφειας (*contrat d' association*), πρέπει να τηρούν το πρόγραμμα σπουδών που ισχύει στα δημόσια σχολεία, σχολεία με απλό συμβόλαιο (*contrat simple*) πρέπει να το έχουν ως αναφορά τους, ενώ σχολεία

²⁰ Στο Βέλγιο η ελευθερία ως προς την επιλογή οδηγού σπουδών περιορίζεται από το βαθμό επιλεξιμότητας για επιχορηγήσεις.

χωρίς συμβόλαιο (*hors contrat*) πρέπει να σέβονται βασικά πρότυπα γνώσεων και ικανοτήτων²¹.

3.1.8.2 Οργάνωση εξετάσεων και τίτλοι σπουδών που απονέμονται στους μαθητές

Τα ιδιωτικά σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχουν πιστοποιητικά σπουδών ως επί το πλείστον στο τέλος της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μόνο στο Βέλγιο, στην Ελλάδα και στην Ιταλία οι μαθητές λαμβάνουν απολυτήριο στο τέλος του πρωτοβάθμιου σχολείου. Η αξιολόγηση που οδηγεί στη βαθμολογία του συγκεκριμένου απολυτηρίου επιλέγεται-διαμορφώνεται από τον κάθε εκπαιδευτικό οργανισμό μεμονωμένα, χωρίς να υπάρχει υποχρέωση συμμόρφωσης σε συγκεκριμένη, πρότυπη διαδικασία.

Η σχέση ανάμεσα στην οργάνωση της αξιολόγησης και στον απονεμόμενο τίτλο σπουδών από τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια με τη λήξη της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρουσιάζει ιδιαιτερότητες σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι εφαρμοζόμενες διαδικασίες θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν σε δύο βασικές κατηγορίες:

α) Χώρες στις οποίες το σύνολο των απολυτηρίων εξετάσεων ή μέρους αυτών, είναι κοινό στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα της εκπαίδευσης. Στη Γαλλία, στην Ιρλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι μαθητές των δημόσιων και των ιδιωτικών σχολείων συμμετέχουν σε εθνικές εξετάσεις. Στην Ιταλία, στην Ολλανδία και στη Σουηδία, τμήμα των εξετάσεων προσδιορίζεται εκτός σχολείου, από τον κρατικό φορέα στον οποίο έχει ανατεθεί η σχετική αρμοδιότητα. Στη Φινλανδία, αμφότερα τα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία έχουν το δικαίωμα να απονέμουν επίσημα πιστοποιητικά σπουδών.

β) Χώρες στις οποίες ο τίτλος σπουδών υποχρεωτικής εκπαίδευσης απονέμεται στη βάση αξιολόγησης η οποία καθορίζεται από τον εκπαιδευτικό οργανισμό που τον χορηγεί. Ωστόσο, παρότι σε αυτές τις χώρες οι εξετάσεις διαφέρουν μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, αλλά και από σχολείο σε σχολείο, ο τρόπος διεξαγωγής τους είναι κοινός. Αυτό το σύστημα αξιολόγησης εφαρμόζεται στην Αυστρία, στο Βέλγιο,

²¹ Παρόμοιες διατάξεις εφαρμόζονται στα ιταλικά πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια ιδιωτικά σχολεία.

στην Ελλάδα, στην Ισπανία, στο Λουξεμβούργο και στην Πορτογαλία. Ακολουθείται επίσης στην Ιταλία, στην Ολλανδία και στη Σουηδία, στο σκέλος των απολυτήριων εξετάσεων που δεν καθορίζεται από το κράτος.

Ανεξάρτητα από την κοινότητα ή όχι στην διαδικασία αξιολόγησης, στην μεγάλη πλειοψηφία των χωρών, οι αποκτούμενοι τίτλοι θεωρούνται πανομοιότυποι (ή, τουλάχιστον, ισότιμοι).

3.1.8.3 Ισοτιμία του επιπέδου των εκπαιδευτικών

Η διαδικασία επιλογής εκπαιδευτικών διαφέρει, όπως είναι αναμενόμενο, στον ιδιωτικό τομέα της εκπαίδευσης σε σύγκριση με το δημόσιο. Ένας από τους προφανείς λόγους της διάστασης είναι το ότι στην πρώτη περίπτωση γίνεται από τα ίδια τα σχολεία, ενώ στη δεύτερη, χωρίς να αποκλείεται μια διαδικασία παρόμοια με αυτή στον ιδιωτικό τομέα (όπως γίνεται π.χ. στη Σουηδία), η επιλογή δεν πραγματοποιείται συνήθως αποκεντρωμένα, αλλά από την αρμόδια κρατική υπηρεσία. Από την άλλη πλευρά, σε όρους απαιτούμενων προσόντων και ικανοτήτων, δεν παρουσιάζονται ουσιαστικές διαφορές μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών εκπαιδευτήριων, σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Δεδομένου, όμως, ότι σε κάθε χώρα τα απαραίτητα προσόντα/δεξιότητες που ορίζει το κράτος όταν προσλαμβάνει εκπαιδευτικούς είναι διαφορετικά, τούτο συνεπάγεται αποκλίσεις ανάμεσα στις χώρες σε αυτό το πεδίο.

Εξαίρεση στον παραπάνω γενικό κανόνα ισότητας των ικανοτήτων αποτελούν η Δανία και η Σουηδία, στις οποίες δεν έχουν οριστεί από το υπουργείο Παιδείας της κάθε χώρας συγκεκριμένα κριτήρια σχετικά με τα προσόντα των διδασκόντων στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια. Επιπλέον, στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι εκπαιδευτικοί στα μη-επιχορηγούμενα, ανεξάρτητα σχολεία δεν είναι απαραίτητο να έχουν τα ίδια προσόντα με τους συναδέλφους τους στα δημόσια σχολεία, παρότι στην πραγματικότητα συχνά δεν υπολείπονται αυτών σε μορφωτικό επίπεδο, εμπειρία κ.λπ..

Δεδομένης της ισότητας των προσόντων των διδασκόντων στα ιδιωτικά και στα δημόσια εκπαιδευτήρια, οι μισθοί τους κινούνται στα ίδια ή σε παρόμοια επίπεδα σε πολλές χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο-εκτός της Σκωτίας). Στην Ισπανία και στην Ιταλία, οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια έχουν χαμηλότερες αποδοχές από τους συναδέλφους τους στο

δημόσιο τομέα. Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, η ελάχιστη αμοιβή στα δημόσια και στα ιδιωτικά σχολεία έχει εξισωθεί νομοθετικά προ πολλού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ PISA 2009

Η διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση για προσοντούχους εργαζόμενους με εξειδικευμένες ικανότητες έχει οδηγήσει παγκοσμίως στην αναζήτηση των τρόπων ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Και μάλιστα, η ανάπτυξη αυτή στοχεύει όχι απλώς στις βασικές ικανότητες που απαιτούνται για τη διεκπεραίωση μιας μέτριας σε ένταση γνώσης εργασία, αλλά στα προσόντα που διευκολύνουν την κατανόηση των νέων τεχνολογιών και είναι θεμελιώδη για τη δημιουργία νέας γνώσης και καινοτομίας. Τούτο σημαίνει πως οι εργαζόμενοι με υψηλή μόρφωση επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και άρα, την κοινωνική της ευημερία.

Επιπλέον, πληθαίνουν οι έρευνες που αποδεικνύουν πως τα άτομα με υψηλά προσόντα κινητοποιούν δραστηριότητες δημιουργίας γνώσης και προστιθέμενης αξίας (generate relatively large externalities in knowledge creation and utilization). Επομένως, η επένδυση στην εκπαίδευση αποτελεί ένα πολύ σημαντικό στοίχημα για την περαιτέρω ανάπτυξη σχετικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό, ο ΟΟΣΑ έχει αναπτύξει το PISA (Programme for International Student Assessment), ένα τυποποιημένο πρόγραμμα που αξιολογεί τις γνώσεις, τα προσόντα και τις αντιλήψεις των μαθητών σε τρεις θεματικές ενότητες: τις επιστήμες, τα μαθηματικά και την ανάγνωση. Εντούτοις, το PISA δεν εξετάζει το επίπεδο γνώσεων των μαθητών επί ενός συγκεκριμένου σχολικού curriculum. Αντιθέτως, οι ερωτήσεις είναι σχεδιασμένες με τρόπο που να εξετάζεται η δυνατότητα των 15χρονων σε διάφορες χώρες να χρησιμοποιήσουν τις υπάρχουσες γνώσεις τους στη μετέπειτα πορεία τους τόσο σε επαγγελματικό επίπεδο, όσο και ως ενεργοί πολίτες. Επιπλέον, αξιολογείται το εύρος της αντίληψής τους σε καθημερινές προκλήσεις σκέψης.

Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι, μέσω του PISA παρέχονται δείκτες αποτίμησης της επίδρασης άλλων παραγόντων στην επίδοση των μαθητών (πέραν από τις προσωπικές τους ικανότητες και γνώσεις), όπως το φύλο, το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο των γονέων, ο τύπος του σχολείου φοίτησης, αλλά και το γενικότερο εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας.

Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, επιλέχθηκε η παράθεση και ανάλυση των αποτελεσμάτων του PISA, λόγω α) της αξιοπιστίας και της ευρείας αποδοχής της εν λόγω έρευνας και β) της δυνατότητας που παρέχει στην αναγνώριση των προβληματικών περιοχών του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, μέσω της σύγκρισης με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα. Μάλιστα, τα αποτελέσματα των συγκεκριμένων χωρών αποκαλύπτουν σαφείς τάσεις άριστων αποτελεσμάτων σε όλες τις θεματικές ενότητες, γεγονός που σημαίνει ότι οι χώρες αυτές θα μπορούσαν να αποτελέσουν πρότυπα αναφοράς/ σύγκρισης (benchmark) σε μια ενδεχόμενη αναδόμηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Το PISA ξεκίνησε το 2000 και διεξάγεται έκτοτε σε τριετή βάση. Κάθε έρευνα PISA αποδίδει έμφαση σε μία από τις τρεις θεματικές ενότητες: το 2000 στην ανάγνωση, το 2003 στα μαθηματικά και το 2006 στις επιστήμες, ενώ το 2009 έχοντας ολοκληρώσει τον πρώτο κύκλο, η έρευνα διεξήχθη ξανά με έμφαση στην ανάγνωση.

Το πρόγραμμα διεξάγεται από τις συμμετέχουσες χώρες στο χώρο του σχολείου και απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 15 ετών. Ο αριθμός των μαθητών που συμμετέχουν σε κάθε χώρα κυμαίνεται από 4.500 έως 10.000 άτομα.

Ο αριθμός των χωρών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα δεν είναι σταθερός²², μιας και εκτός από τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ συμμετέχουν και τρίτες χώρες (partner countries).

4.1 Αποτελέσματα PISA 2009

Τα αποτελέσματα του PISA παρατίθενται σε συγκεκριμένες κλίμακες που έχουν αναπτυχθεί για την κάθε θεματική ενότητα. Οι κλίμακες αυτές χωρίζονται σε επίπεδα (Levels) που σχετίζονται με ομάδες ερωτήσεων: το Επίπεδο 1 αφορά στην ικανότητα του μαθητή να απαντήσει σωστά σε ερωτήσεις σχετικές με τις πιο βασικές γνώσεις και ικανότητες (στις επιστήμες, στα μαθηματικά και την ανάγνωση), με τη δυσκολία των ερωτήσεων να εντείνεται σε κάθε υψηλότερο Επίπεδο, έως το 6.

4.2 Θεματική ενότητα Κατανόηση Κειμένου

Το 2009, η έρευνα εστιάστηκε στην Κατανόηση Κειμένου. Τούτο δε σημαίνει πως οι υπόλοιπες δύο θεματικές ενότητες αγνοήθηκαν, απλώς καλύπτουν

²² Το 2000 συμμετείχαν 43 χώρες, το 2003 41, το 2006 57 και το 2009 67 χώρες.

ήσσονος σημασίας μέρος στην ανάλυση του ΟΟΣΑ. Μια σειρά αλλαγών διαφοροποίησε το PISA 2009 από τις προηγούμενες έρευνες: με στόχο τη βέλτιστη αποτύπωση της εικόνας όσον αφορά στους μαθητές χαμηλότερων επιδόσεων, επιλέχθηκε μια νέα ομάδα κειμένων, συμβατών με το συγκεκριμένο επίπεδο ερωτήσεων. Παράλληλα, οξύνθηκε η δυσκολία των θεμάτων που αντιστοιχούν σε επιδόσεις κοντά στα ανώτατα επίπεδα αξιολόγησης, με σκοπό να διευκολυνθεί η αποτύπωση των χαρακτηριστικών των μαθητών εκείνων που πέτυχαν υψηλές επιδόσεις.

Το PISA δεν αξιολογεί τις ικανότητες των μαθητών στην ανάγνωση, αλλά στην κατανόηση κειμένων. Έτσι, οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν σειρά ερωτήσεων επί διαφορετικών ειδών κειμένου. Τα κείμενα παρουσίαζαν διαφορετικές δομές, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν απαραίτητη η χρήση ηλεκτρονικών μέσων (για παράδειγμα, ηλεκτρονικών ευρετηρίων) για την επιλογή ειδικών λέξεων-κλειδιών που θα βοηθούσε τους μαθητές στη διαμόρφωση της ορθής απάντησης. Στόχος ήταν να υπολογιστεί η ικανότητα των μαθητών να κατανοήσουν ιδέες και επιχειρήματα που περιέχονται σε γραπτά κείμενα και να μπορέσουν να τοποθετηθούν πάνω σε αυτές.

Στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζεται η σειρά κατάταξης των χωρών της ΕΕ-27 και ορισμένων κρατών-μελών του ΟΟΣΑ, σύμφωνα με τα αποτελέσματα που πέτυχαν οι μαθητές κάθε χώρας στο PISA 2009 στη θεματική ενότητα Κατανόηση Κειμένου. Υπογραμμίζεται πως ο μέσος όρος των αποτελεσμάτων των μαθητών σε κάθε χώρα δεν αντικατοπτρίζει αναγκαστικά την κατανομή των επιδόσεων των μαθητών. Για παράδειγμα, έχουν καταγραφεί χώρες που παρουσιάζουν τον ίδιο μέσο όρο, ωστόσο στη μία οι επιδόσεις των μαθητών κυμαίνονται γύρω από το μέσο όρο, ενώ στην άλλη χώρα οι επιδόσεις είναι περισσότερο διασπαρμένες σε υψηλότερα και χαμηλότερα επίπεδα.

Η επίδοση της Ελλάδας σε σχέση με την κατανόηση κειμένου το 2009 βρίσκεται σημαντικά κάτω από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ, καταλαμβάνοντας την 29^η θέση στην κατάταξη, αν και είναι κατά 8 μονάδες υψηλότερη από την αντίστοιχη επίδοση στο PISA 2000, οπότε και η έμφαση της έρευνας ήταν πάλι στην κατανόηση κειμένου. Εντωμεταξύ, στατιστικά σημαντικά χαμηλότερα είναι τα ποσοστά και στις ενδιάμεσες κλίμακες δυσκολίας του PISA: το 20% των εξετασθέντων ελλήνων μαθητών βρέθηκαν στο 2^ο επίπεδο δυσκολίας, ενώ μόλις το 6% κατάφερε να φτάσει τα δύο τελευταία επίπεδα υψηλών επιδόσεων (Επίπεδο 5 & 6). Σταθερή είναι σε σχέση με το 2000 η διαφορά στις επιδόσεις

που επιτυγχάνεται σε επίπεδο φύλου. Παραδοσιακά τα κορίτσια σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα αγόρια, κάτι που όπως φαίνεται συμβαίνει σε όλες τις υπό μελέτη χώρες/οικονομίες.

Συγκριτικά, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, οι μαθητές της Κορέας και της Φινλανδίας παρουσίασαν τις υψηλότερες θέσεις σε όλα τα επίπεδα της εξέτασης. Ακολουθούν οι μαθητές του Καναδά, της Νέας Ζηλανδίας και της Ιαπωνίας.

Πίνακας 4.1

Κατάταξη χωρών στη θεματική ενότητα «Κατανόηση Κειμένου»

	Κλίμακα με θεματική ενότητα την κατανόηση κειμένου			
	Εύρος Κατάταξης			
	Χώρες ΟΟΣΑ		Όλες οι χώρες	
	Ανώτερη	Κατώτερη	Ανώτερη	Κατώτερη
Κορέα	1	2	2	4
Φινλανδία	1	2	2	4
Καναδάς	3	4	5	7
Νέα Ζηλανδία	3	5	6	9
Ιαπωνία	3	6	5	9
Αυστραλία	5	7	8	10
Ολλανδία	5	13	8	16
Βέλγιο	7	10	10	14
Νορβηγία	7	14	10	18
Εσθονία	8	17	11	21
Ελβετία	8	17	11	21
Πολωνία	8	17	11	22
Ισλανδία	9	16	12	19
ΗΠΑ	8	20	11	25
Σουηδία	10	21	13	26
Γερμανία	11	21	14	26
Ιρλανδία	12	22	15	27
Γαλλία	11	22	14	27
Δανία	15	22	18	26
Ην. Βασίλειο	15	22	19	27
Ουγγαρία	13	22	16	27
Πορτογαλία	18	24	23	31
Ιταλία	22	24	27	31
Σλοβενία	23	26	30	33
Ελλάδα	22	29	27	37
Ισπανία	24	28	30	35
Τσεχία	24	29	31	37
Σλοβακία	25	29	32	37
Λουξεμβούργο	29	31	36	39
Αυστρία	29	32	36	41
Λιθουανία	-	-	38	41
Τουρκία	31	32	39	43
Αλβανία	-	-	59	60

Πηγή: PISA 2009 Results.: Learning Trends, Changes in student performance since 2000 Volume V, OECD.

Σημείωση: Οι χώρες στα κίτρινα κελιά είναι στατιστικά σημαντικά **πάνω** από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ που είναι το 500. Οι χώρες στα λευκά κελιά δεν είναι στατιστικά σημαντικές διαφορετικές από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Οι χώρες στα πράσινα κελιά είναι στατιστικά σημαντικά **κάτω** από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Στον Πίνακα παρουσιάζονται μόνο τα κράτη-μέλη της ΕΕ-27 που συμμετείχαν στο πρόγραμμα PISA 2006 (εκτός Κύπρου και Μάλτας) και ορισμένες χώρες του ΟΟΣΑ, εκτός Ε.Ε.

4.2.1 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και επιδόσεις μαθητών και σχολείων

Στα πλαίσια της ανάλυσης των αποτελεσμάτων, ο ΟΟΣΑ αναγνώρισε κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των μαθητών που επέδειξαν άριστη επίδοση στο τεστ. Σε αδρές γραμμές, οι μαθητές αυτοί παρακολουθούν σχολεία όπου το γενικότερο επίπεδο των μαθητών κρίνεται ως υψηλό και προέρχονται από σχετικά προνομιούχο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον. Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως πολλά από τα σχολεία αυτά είναι ιδιωτικά. Πιο συγκεκριμένα, τα περισσότερα σχολεία όπου φοιτούν οι αριστούχοι μαθητές του PISA ακολουθούν συγκεκριμένες πολιτικές, όπως την επιλογή των μαθητών για την εισαγωγή τους στο σχολείο βάσει των μαθητικών τους επιδόσεων, την επιλογή της διδακτέας ύλης και των χρονοδιαγραμμάτων παράδοσής της.

Αυτά ακριβώς τα ευρήματα της έρευνας ώθησαν στην ανάλυση των αποτελεσμάτων υπό το πρίσμα της επίδρασης συγκεκριμένων κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων στις επιδόσεις των μαθητών. Με άλλα λόγια, εξετάστηκε ο βαθμός επίδρασης που φέρεται να έχουν το είδος του σχολείου (δημόσιο-ιδιωτικό), το μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο των γονέων, η καταγωγή των μαθητών, η γλώσσα που ομιλείται στο σπίτι, αλλά και η οικονομική κατάσταση της χώρας προέλευσης- δεδομένου πως, οι επενδύσεις στην εκπαίδευση είναι ανάλογες της κρατικής οικονομικής ευρωστίας- στις ικανότητες ενός 15χρονου μαθητή στις τρεις θεματικές ενότητες. Σε αυτό το πλαίσιο, τα αποτελέσματα του PISA αναλύονται από τον ΟΟΣΑ και μέσω ενός σχετικού δείκτη, του δείκτη Οικονομικής, Κοινωνικής και Πολιτιστικής Κατάστασης (Index of Economic, Social and Cultural Status -ESCS).

Εν γένει, τα αποτελέσματα κατέδειξαν πως η σχέση μεταξύ της απόδοσης του μαθητή και του κοινωνικο-οικονομικού υπόβαθρου επηρεάζεται τόσο από την απόδοση του εκπαιδευτικού συστήματος, όσο και από τη διάχυση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων που στοιχειοθετούν τον δείκτη. Η επίδραση του κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου φαίνεται να είναι εντονότερη και κατά κύριο λόγο αρνητική, στα παιδιά αλλοδαπών, σε σχέση με τους υπόλοιπους μαθητές. Στο σύνολο των κρατών ΟΟΣΑ, μόνο το εκπαιδευτικό σύστημα της Ουγγαρίας παρουσιάζει χαρακτηριστικά που ευνοούν την απόδοση παιδιών από άλλες χώρες.

Οι μαθητές που προέρχονται από υψηλότερης στάθμης κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον κατέγραψαν γενικότερα υψηλότερες επιδόσεις. Βέβαια, τούτο δεν

αποτελεί πανάκεια, μιας και κάποιοι μαθητές των οποίων η οικογένεια βρίσκεται χαμηλά στον ESCS διακρίθηκαν. Η σχέση της γνώσης με τις επιδόσεις των μαθητών δείχνει να μην είναι συνδεδεμένη μόνο με τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά των οικογενειών: οι επιδόσεις εξαρτώνται και από άλλους δείκτες η ισχύς των οποίων σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνά το βαθμό που επηρεάζει ο ESCS την πορεία των μαθητών. Για παράδειγμα, τα σχετικά αποτελέσματα του PISA 2009, καταδεικνύουν ότι οι μαθητές αποδίδουν καλύτερα όταν βρίσκονται σε πιο πειθαρχημένες τάξεις όπου έχουν καλλιεργηθεί οι σχέσεις μαθητών και καθηγητών. Η συσχέτιση των επιδόσεων με τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά μπορεί να αναλυθεί σε τρία επίπεδα: αρχικά, κάποια από τα σχολεία συνήθως έχουν μαθητές από υψηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα που σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις. Στη συνέχεια, το υψηλό επίπεδο θεωρείται πρόσφορο για τη σωστή μετάδοση της γνώσης και τέλος, οι επιδόσεις ενισχύονται και από άλλους μη κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες.

Ο Πίνακας 4.2 απεικονίζει τη μέση βαθμολογία των μαθητών ανά χώρα, αλλά και το ποσοστό των μαθητών που κατατάχθηκαν στο δεύτερο επίπεδο του τεστ (χαμηλές επιδόσεις). Ωστόσο, τα αποτελέσματα για την **Ελλάδα** είναι χαμηλότερα του μέσου όρου του ΟΟΣΑ. Σημαντικό είναι το ποσοστό των μαθητών που σημειώνουν επιδόσεις κάτω από το 2^ο επίπεδο σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών του δείγματος. Παρατηρεί κανείς με ενδιαφέρον πως, αν και στην Ελλάδα οι χαμηλές επιδόσεις σχετίζονται με το επίπεδο του ESCS, περιορισμένη φαίνεται να είναι η επίδραση των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων τόσο σε διασχολικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο τάξεων σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη.

Ευρύτερα, η χώρα με τη μικρότερη επίδραση του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος στις επιδόσεις του μαθητή είναι το Μεξικό, ενώ ακολουθούν ισοβαθμώντας η Φινλανδία και η Χιλή.

Το φαινόμενο αυτό δεν έλκεται από τους ίδιους παράγοντες και στις τρεις χώρες: όσον αφορά στην Φινλανδία, το εκπαιδευτικό σύστημα είναι αναπτυγμένο με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε οι γνώσεις, οι ικανότητες, η προσωπική καταξίωση και όλες οι ωφέλειες που μπορεί να εκλύονται από την εκπαιδευτική διαδικασία να διαχέονται σε όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως του επιπέδου του ESCS. Αυτό αντανakλάται και από το γεγονός ότι το ποσοστό των Φινλανδών μαθητών με απόδοση στο 2^ο επίπεδο δυσκολίας είναι το

χαμηλότερο ανάμεσα στο σύνολο των Φινλανδών μαθητών, αλλά και σημαντικά χαμηλότερο συγκριτικά με τους μαθητές της αντίστοιχης χαμηλής επίδοσης στα άλλα κράτη-μέλη του δείγματος.

Αντιθέτως, τα σχολεία στο Μεξικό και τη Χιλή ενδεχομένως να στερούνται διαφοροποιήσεων όσον αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης που προσφέρουν-δηλαδή, δεν υπάρχουν συγκεκριμένα σχολεία που έχουν διακριθεί για το επίπεδο υπηρεσιών τους. Τούτο σημαίνει πως, ελλείψει επιλογών, όλοι οι μαθητές, ανεξαρτήτως κοινωνικο-οικονομικού υπόβαθρου, απολαμβάνουν ακριβώς τις ίδιες εκπαιδευτικές υπηρεσίες.

Πίνακας 4.2

Σχέση κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου και επίδοσης του μαθητή

	Μέση Βαθμολογία	Ποσοστό μαθητών κάτω από το Επίπεδο 2 στην κατανόηση κειμένου	Μεταβολή των επιδόσεων του μαθητή αν μεταβληθεί ο ESCS κατά μια μονάδα
ΟΟΣΑ			
Βέλγιο	507	17,7	47
Καναδάς	534	10,3	32
Χιλή	410	30,6	31
Τσεχία	492	23,1	46
Δανία	497	15,2	36
Φινλανδία	546	8,1	31
Γερμανία	484	18,5	44
Ελλάδα	474	21,3	34
Ουγγαρία	480	17,6	48
Ισλανδία	507	16,8	27
Ιρλανδία	527	17,2	39
Ισραήλ	452	26,5	43
Ιταλία	487	21,0	32
Ιαπωνία	522	13,6	40
Κορέα	525	5,8	32
Μεξικό	422	40,1	25
Νέα Ζηλανδία	529	14,3	52
Νορβηγία	505	15,0	36
Πολωνία	479	15,0	39
Πορτογαλία	470	17,6	30
Ισπανία	493	19,6	29
Σουηδία	516	17,4	43
Ελβετία	494	16,8	40
ΗΠΑ	504	17,6	42
Μέσος Όρος ΟΟΣΑ	496	18,8	38

Πηγή: PISA 2009 Results.: Learning Trends, Changes in student performance since 2000 Volume V, OECD.

Σημείωση: ESCS: PISA Index of Economic, Social and Cultural Status.

Στον Πίνακα παρουσιάζονται τα κράτη-μέλη της ΕΕ-27 που συμμετείχαν στο πρόγραμμα PISA 2009(εκτός Κύπρου και Μάλτας) και ορισμένες χώρες του ΟΟΣΑ, εκτός Ε.Ε..

Οι αριθμοί με **bold** αντιστοιχούν στις τιμές που είναι στατιστικά σημαντικές διαφορετικές από το μηδέν σε επίπεδο εμπιστοσύνης 95%.

4.2.2 Επιδόσεις μαθητών στη θεματική ενότητα Κατανόηση Κειμένου ανά τύπο σχολείου: ιδιωτικό ή δημόσιο

Οι περισσότεροι μαθητές στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ φοιτούν σε δημόσια σχολεία, ενώ το 4% κατά μέσο όρο φοιτά σε σχολεία που η διοίκηση και το

μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης προέρχεται από ιδιώτες. Τα υπόλοιπα σχολεία, που χαρακτηρίζονται ως ιδιωτικά σχολεία εξαρτημένα από το κράτος (government-dependent private schools) απαντώνται σε περισσότερες χώρες, αν και στην Ελλάδα δεν υπάρχει τέτοιο είδους σχολείο.

Το PISA εξετάζει τις επιδόσεις σε δύο επίπεδα: Αφενός ανάμεσα στους μαθητές και αφετέρου ανάμεσα σε σχολικές μονάδες (σε θέματα διοίκησης, εκπαιδευτικών μεθόδων κ.λπ.).

Στις χώρες όπου η παρουσία των ιδιωτικών σχολείων είναι σημαντική, οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων πετυχαίνουν υψηλότερες επιδόσεις από ό,τι οι συνομήλικοί τους που φοιτούν σε δημόσια σχολεία. Μάλιστα, σε 15 από τις χώρες του ΟΟΣΑ, οι μαθητές που φοιτούν σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια πετυχαίνουν σημαντικά υψηλότερες επιδόσεις από τους μαθητές των δημοσίων.

Στο Διάγραμμα 4.1 παρουσιάζονται οι διαφορές των επιδόσεων των μαθητών στη θεματική ενότητα Κατανόηση Κειμένου ανά τύπο σχολείου (ιδιωτικό-δημόσιο). Η ανάλυση εξετάζει αφενός μεμονωμένα τις επιδόσεις των μαθητών και αφετέρου τις επιδόσεις συνδυαστικά των μαθητών και των σχολικών μονάδων που φοιτούν.

Όσον αφορά στον δείκτη που συνεκτιμά τις επιδόσεις των μαθητών και το είδος του σχολείου που φοιτούν, η Ελλάδα (ακολουθώντας τις ΗΠΑ) σημειώνει τη δεύτερη μεγαλύτερη απόκλιση μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων. Συγκεκριμένα, στο PISA 2009 τα ιδιωτικά σχολεία και οι μαθητές τους κατέγραψαν επιδόσεις υψηλότερες κατά 25 μονάδες σε σύγκριση με τα δημόσια σχολεία και τους εκεί μαθητές, όταν ο μέσος όρος του ΟΟΣΑ βρίσκεται στις +14 μονάδες, υπέρ των ιδιωτικών σχολείων. Αντιθέτως, σε επίπεδο μαθητών, οι μαθητές των δημόσιων σχολείων φαίνεται να υπερτερούν κατά 17 μονάδες έναντι των μαθητών των ιδιωτικών σχολείων.

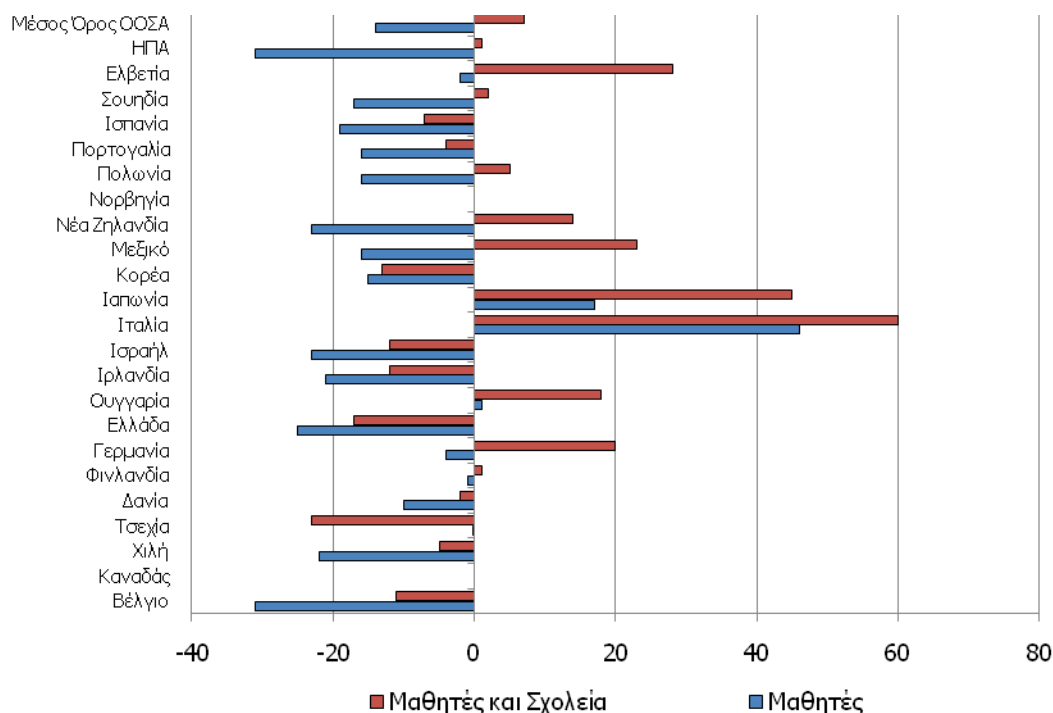
Καθώς όμως το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων ενδεχομένως διαφέρει (ειδικότερα στην περίπτωση ορισμένων ιδιωτικών σχολείων που χρεώνουν υψηλά δίδακτρα, στα οποία δε μπορεί να ανταποκριθεί οικονομικά η πλειονότητα των οικογενειών), οι διαφορές στις επιδόσεις των μαθητών ανά χώρα έχουν προσαρμοστεί από τον ΟΟΣΑ σύμφωνα και με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας των μαθητών. Εάν ληφθεί υπ' όψη *το οικογενειακό υπόβαθρο του εξεταζόμενου*

μαθητή, τότε το μέσο πλεονέκτημα των επιδόσεων υπέρ των ιδιωτικών σχολείων στην Ελλάδα διαμορφώνεται στις 15,8 μονάδες, ενώ αντιστοίχως, τα ιδιωτικά σχολεία στις χώρες του ΟΟΣΑ υπερτερούν έναντι δημοσίων κατά 18 μονάδες βαθμολογίας.

Μολαταύτα ο ΟΟΣΑ κρίνει πως τα ιδιωτικά σχολεία συνεχίζουν να αποτελούν πόλο έλξης για γονείς που επιθυμούν να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη των παιδιών τους όχι μόνο μέσω των εκπαιδευτικών πρακτικών, αλλά και του υψηλότερου κοινωνικο-οικονομικού υπόβαθρου του μέσου μαθητή του σχολείου.

Συμπερασματικά, χωρίς την προσαρμογή των αποτελεσμάτων σε κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες, η ιδιωτική διαχείριση των σχολείων οδηγεί σε υψηλότερες επιδόσεις των μαθητών. Επομένως, τα οφέλη ενός ιδιωτικού σχολείου φαίνεται πως δεν εκλύονται τόσο από το κοινωνικο-επίπεδο των οικογενειών που τα επιλέγουν, όσο από τα πλεονεκτήματα καλλιέργειας και τάσης προς τη γνώση που επιδεικνύουν συνήθως τέτοια παιδιά.

Διάγραμμα 4.1: Διαφορές των επιδόσεων μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων στη θεματική ενότητα κατανόηση κειμένου (λαμβάνοντας υπ' όψη την επίδραση του ESCS)

Πηγή: PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, policies and practices, Volume IV

Σημείωση 1: Τα αρνητικά μεγέθη στο διάγραμμα σημαίνουν υψηλότερες επιδόσεις των μαθητών των ιδιωτικών σχολείων και αντίστοιχα τα θετικά των δημόσιων σχολείων. **Σημείωση 2:** Στον Πίνακα παρουσιάζονται μόνο τα κράτη-μέλη της ΕΕ-27 που συμμετείχαν στο πρόγραμμα PISA 2009 (εκτός Κύπρου και Μάλτας) και ορισμένες χώρες του ΟΟΣΑ, εκτός ΕΕ.

4.2.3 Θεματικές ενότητες Επιστήμες και Μαθηματικά

Εκτός από την κατανόηση κειμένου, ο διαγωνισμός PISA εξετάζει τις επιδόσεις των μαθητών στις Επιστήμες και τα Μαθηματικά.

Για να αξιολογηθεί το επίπεδο των μαθητών στις **Επιστήμες**, δύο είδη ερωτήσεων συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα: το πρώτο αφορά σε συγκεκριμένα θέματα φυσικής, χημείας, υγείας, βιολογίας κ.τ.λ. (competencies), ενώ στο δεύτερο εξετάστηκαν οι απόψεις/αντιλήψεις (attitudes) των μαθητών σχετικά με τη χρησιμότητα των μαθημάτων που σχετίζονται με τις επιστήμες, το ενδιαφέρον τους για το συγκεκριμένο θέμα, αλλά και η περιβαλλοντική τους ευαισθησία. Θα πρέπει να τονιστεί για άλλη μια φορά, πως καθότι η «ύλη» των μαθημάτων διαφέρει ανάμεσα στα εκπαιδευτικά συστήματα, οι ερωτήσεις στις επιστήμες εξέτασαν την ικανότητα άντλησης πληροφοριών από πρωτογενή στοιχεία, τη δημιουργία πινάκων, την επιχειρηματολογία επί συγκεκριμένων επιστημονικών θεμάτων κ.τ.λ.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.3, η Ελλάδα κατέχει την 5^η χαμηλότερη επίδοση στον τομέα των επιστημών. Ταυτόχρονα, η χώρα παρουσιάζει μεγάλο ποσοστό μαθητών που δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν το 2^ο επίπεδο (25,3% έναντι 17,9% που είναι ο μέσος όρος ΟΟΣΑ), ενώ οι μαθητές που σημείωσαν υψηλές επιδόσεις μόλις που ξεπερνούν το 3%, ποσοστό που κατατάσσει τη χώρα και πάλι στις χαμηλότερες θέσεις. Παρατηρεί κανείς πως μόνο το Ισραήλ, η Τουρκία, η Χιλή και το Μεξικό παρουσιάζουν χειρότερα αποτελέσματα από την Ελλάδα σε όλο το εύρος της κλίμακας αξιολόγησης, ενώ το επίπεδο των μαθητών στα κράτη της Βόρειας Ευρώπης φαίνεται να απέχει παρασάγγας.

Πίνακας 4.3

Ποσοστό μαθητών ανά επίπεδο επίδοσης στη θεματική ενότητα Επιστήμες (%)

Επίδοση στις Επιστήμες	Μέση Βαθμολογία	Κάτω από το επίπεδο 2	Πάνω από το επίπεδο 5
Αυστραλία	527	12,6	14,5
Βέλγιο	507	18,0	10,1
Καναδάς	529	9,6	12,1
Χιλή	447	32,3	1,1
Τσεχία	500	17,3	8,4
Δανία	499	16,6	6,7
Εσθονία	528	8,3	10,4
Φινλανδία	554	6,0	18,7
Γαλλία	498	19,3	8,1
Γερμανία	520	14,8	12,8
Ελλάδα	470	25,3	3,1
Ουγγαρία	503	14,1	5,4
Ισλανδία	496	17,9	7,0
Ιρλανδία	508	15,2	8,7
Ισραήλ	455	33,1	3,9
Ιταλία	489	20,6	5,8
Ιαπωνία	539	10,7	16,9
Κορέα	538	6,3	11,6
Λουξεμβούργο	484	23,7	6,7
Μεξικό	416	47,4	0,2
Ολλανδία	522	13,2	12,7
Νέα Ζηλανδία	532	13,4	17,6
Νορβηγία	500	15,8	6,4
Πολωνία	508	13,1	7,5
Πορτογαλία	493	16,5	4,2
Σλοβακία	490	19,3	6,2
Σλοβενία	512	14,8	9,9
Ισπανία	488	18,2	4,0
Σουηδία	495	19,1	8,1
Ελβετία	517	14,0	10,7
Τουρκία	454	30,0	1,1
Η.Β.	514	15,0	11,4
Η.Π.Α	502	18,1	9,2
ΟΟΣΑ	501	17,9	8,5

Πηγή: PISA 2009 Results.: Learning Trends, Changes in student performance since 2000 Volume V, OECD.

Όσον αφορά στα **Μαθηματικά**, το πρόγραμμα PISA εξετάζει τις ικανότητες των μαθητών να αναλύουν δεδομένα, να αιτιολογούν και να επικοινωνούν ορθά τις λύσεις επί μαθηματικών προβλημάτων σε διάφορες καταστάσεις που εμπεριέχουν ποσοτικές έννοιες, καθώς επίσης και θέματα πιθανοτήτων και αντίληψης χώρου. Οι ικανότητες στα μαθηματικά ορίζονται από το PISA, ως «η ικανότητα ενός ατόμου να αναγνωρίζει και να αντιλαμβάνεται το ρόλο που τα μαθηματικά διαδραματίζουν στον κόσμο, να οδηγείται σε στέρεα εδραιωμένες κρίσεις και να χρησιμοποιεί τα μαθηματικά με τρόπους που αγγίζουν τις ανάγκες του ατόμου αυτού σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του ως ενεργός πολίτης».

Η εικόνα της **Ελλάδας** στα Μαθηματικά είναι απογοητευτική (Πίνακας 4.4). Οι επιδόσεις των μαθητών βρίσκονται στην τρίτη θέση από το τέλος (με Τουρκία και Μεξικό να αποτελούν τους ουραγούς), ενώ ένας στους τρεις δεν κατάφερε να ξεπεράσει το 2^ο επίπεδο δυσκολίας (χαμηλή κλίμακα). Ταυτόχρονα, μόνο το 5,7% σημείωσε υψηλές επιδόσεις στην εξέταση (σε αντίθεση με το 13,4% που είναι ο μέσος όρος των μελών του ΟΟΣΑ). Απογοητευτική είναι η σύγκριση με τα αποτελέσματα στην ενότητα των Μαθηματικών στο PISA 2006, μιας και η επίδοση της χώρας το 2009 βελτιώθηκε μόλις κατά 3 μονάδες.

Και σε αυτήν την ενότητα φαίνεται να αριστεύουν οι μαθητές της Κορέας και της Φινλανδίας οι οποίοι, πέραν του ότι σημειώνουν υψηλές μέσες βαθμολογίες, βρίσκονται και στα υψηλότερα επίπεδα επιδόσεων (5^ο και 6^ο). Ενδεικτικά, το 25% των Κορεατών ξεπερνά το Επίπεδο 5, ενώ μόλις το 8,1% βρίσκεται κάτω από το 2^ο επίπεδο. Παρόμοια εικόνα παρουσιάζουν και οι Φινλανδοί μαθητές, ανάγοντας το εκπαιδευτικό τους σύστημα σε πρότυπο.

Πίνακας 4.4

Ποσοστό μαθητών ανά επίπεδο επίδοσης στη θεματική ενότητα Μαθηματικά (%)

Επίδοση στα Μαθηματικά	Μέση Βαθμολογία	Κάτω από το επίπεδο 2	Πάνω από το επίπεδο 5
Αυστραλία	514	15,9	16,4
Βέλγιο	515	19,1	20,4
Καναδάς	527	11,5	18,3
Τσεχία	493	22,3	11,6
Δανία	503	17,1	11,6
Φινλανδία	541	7,8	21,7
Γαλλία	497	22,5	13,7
Γερμανία	513	18,6	17,8
Ελλάδα	466	30,3	5,7
Ουγγαρία	490	22,3	10,1
Ισλανδία	507	17,0	13,6
Ιρλανδία	487	20,8	6,7
Ιταλία	483	24,9	9,0
Ιαπωνία	529	12,5	20,9
Κορέα	546	8,1	25,6
Λουξεμβούργο	489	23,9	11,4
Μεξικό	419	50,8	0,7
Ολλανδία	526	13,4	19,9
Νέα Ζηλανδία	519	15,4	18,9
Νορβηγία	498	18,2	10,2
Πολωνία	495	20,5	10,4
Πορτογαλία	487	23,7	9,6
Σλοβακία	497	21,0	12,7
Ισπανία	483	23,7	8,0
Σουηδία	494	21,1	11,4
Ελβετία	534	13,5	24,1
Τουρκία	445	42,1	5,6
Ην. Βασίλειο	492	20,2	9,8
Η.Π.Α	487	23,4	9,9
Μ. Ο. ΟΟΣΑ	499	20,8	13,4

Πηγή: PISA 2009 Results.: Learning Trends, Changes in student performance since 2000 Volume V, OECD.

* εκτός συνδεδεμένων κρατών (partner countries)

4.3 Πρότυπα Εκπαιδευτικά Συστήματα- Best Practices

Τα αποτελέσματα του PISA 2009 αποδεικνύουν πως το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υστερεί σημαντικά των υπόλοιπων χωρών του ΟΟΣΑ, ακόμα και από χώρες που θεωρούνται λιγότερο ανεπτυγμένες ή ασκούν εγχώρια εκπαιδευτική πολιτική εδώ και μόλις λίγα χρόνια (π.χ. η Πολωνία). Όπως, όμως, και η παρούσα δημοσιονομική κρίση, έτσι και η κρίση που φαίνεται να σοβεί στο ελληνικό σχολείο δίνει άπλετο χώρο για αναζήτηση λύσεων και εφαρμογή ακόμα και ρηξικέλευθων αλλαγών.

Σαφώς, προτάσεις χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής βρίσκονται εκτός της εμβέλειας της παρούσας μελέτης. Εντούτοις, κρίνεται χρήσιμη η αντιπαραβολή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος που παρουσιάστηκε στο Κεφάλαιο 3 με τα αντίστοιχα συστήματα χωρών που πετυχαίνουν διαχρονικά υψηλές επιδόσεις στο PISA και γενικά οι εκπαιδευτικές τους πολιτικές χαίρουν εκτίμησης παγκοσμίως.

Το πρόγραμμα PISA επιλέχθηκε ως κριτήριο επιλογής, λόγω της διεθνούς του αναγνωρισιμότητας, αλλά και της ταυτόχρονης διεξαγωγής του σε μεγάλο αριθμό χωρών, υπό κοινού συστήματος αξιολόγησης, γεγονός που καθιστά πιο ομοιόμορφη τη συγκριτική ανάλυση. Υπό αυτό το πρίσμα αποδόθηκε μεγαλύτερη έμφαση σε χώρες της Ευρώπης, κυρίως λόγω της μεγαλύτερης συνάφειας του κοινωνικοοικονομικού τους περιβάλλοντος με την Ελλάδα, από ότι άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα η Κορέα ή η Νέα Ζηλανδία που επίσης βρίσκονται στις υψηλές θέσεις των κατατάξεων του PISA. Από τις ευρωπαϊκές χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα PISA, επιλέχθηκαν η Φινλανδία, η Ολλανδία και η Σουηδία.

Η επιλογή της καθεμίας από αυτές τις χώρες έλκεται από διαφορετικούς παράγοντες, προκειμένου να πραγματοποιηθεί μια πιο διαστρωματική προσέγγιση της συγκριτικής ανάλυσης των εκπαιδευτικών συστημάτων. Η Φινλανδία βρίσκεται πρώτη σε σειρά κατάταξης στο γενικό αποτέλεσμα της έρευνας PISA 2006 και δεύτερη το 2009, ενώ το εκπαιδευτικό της σύστημα θεωρείται ίσως το πιο αποτελεσματικό παγκοσμίως.

Τα αποτελέσματα στο PISA των Σουηδών μαθητών κινούνται συνήθως στο μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, ενώ παράλληλα, το σουηδικό μοντέλο θεωρείται από τα πιο αποτελεσματικά συστήματα ως προς την κοινωνική και οικονομική ευημερία που προσφέρει στους πολίτες του.

Οι επιδόσεις της Ολλανδίας παρουσιάζουν ένα επιπλέον ενδιαφέρον στοιχείο. Σύμφωνα με τα ποσοτικά και τα ποιοτικά αποτελέσματα του PISA 2009, όσον αφορά στη διάκριση των επιδόσεων των μαθητών μεταξύ των ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων, η Ολλανδία είναι η μόνη χώρα όπου το πλεονέκτημα των επιδόσεων των μαθητών υπέρ των ιδιωτικών σχολείων αυξάνεται όταν ληφθούν υπ' όψη κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες. Επιπρόσθετα, είναι η χώρα στην ΕΕ-27 με το υψηλότερο ποσοστό ιδιωτικών σχολείων έναντι των δημόσιων, ενώ παράλληλα βρίσκεται στις πολύ υψηλές θέσεις κατάταξης στη μέση βαθμολογία στις επιστήμες σύμφωνα με το PISA 2009 . Έτσι, η Ολλανδία επιλέχθηκε έτσι ώστε να εξεταστεί η οργάνωση του εκπαιδευτικού της συστήματος δοθέντων των υψηλών επιδόσεων και του υψηλού ποσοστού ιδιωτικών σχολείων.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται τα εκπαιδευτικά συστήματα της Φινλανδίας, της Σουηδίας και της Ολλανδίας, με έμφαση στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑΣ, ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΚΑΙ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ

5.1 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Φινλανδίας²³

Οι διαχρονικά εντυπωσιακές επιδόσεις των Φινλανδών μαθητών στο PISA έχουν προκαλέσει αίσθηση σε όλο τον ανεπτυγμένο κόσμο. Δικαιολογημένα, η προσοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας, των ακαδημαϊκών, αλλά και του κοινού έχει στραφεί στη μικρή Σκανδιναβική χώρα που φαίνεται να έχει βρει το βέλτιστο συνδυασμό επένδυσης στην εκπαίδευση και προστιθέμενης αξίας στην οικονομία της.

Η **βασική εκπαίδευση** στην Φινλανδία αποτελείται από την *πρωτοβάθμια* και τη *χαμηλότερη δευτεροβάθμια* εκπαίδευση και αφορά παιδιά ηλικίας από 7-16 ετών, τα οποία παρακολουθούν το αποκαλούμενο *ενιαίο* σχολείο. Στην **ανώτερη δευτεροβάθμια** εκπαίδευση φοιτούν άτομα ηλικίας 16 ετών και άνω. Περιλαμβάνει δύο βασικές κατευθύνσεις, τη *γενική* και την *επαγγελματική* εκπαίδευση. Επίσημες γλώσσες της Φινλανδίας είναι τα φινλανδικά και τα σουηδικά²⁴. Σε ορισμένα εκπαιδευτήρια, η διδασκαλία γίνεται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει σε ξένη γλώσσα, συνήθως στα αγγλικά, ή στη γλώσσα Sami για τις περιοχές της Λαπωνίας. Υπάρχει ειδική μέριμνα στο εκπαιδευτικό σύστημα ούτως ώστε να συμμετάσχουν αθίγγανοι και άτομα που επικοινωνούν στη νοηματική γλώσσα.

5.1.1 Διοικητικός έλεγχος - χρηματοδότηση της εκπαίδευσης

Στην Φινλανδία, η οργάνωση του συστήματος εκπαίδευσης γίνεται από την κεντρική κυβέρνηση, ωστόσο σε ό,τι αφορά στη διαχείρισή του, η αποκεντρωτική αντίληψη και πρακτική κυριαρχούν. Βασική αρμόδια αρχή για την εκπαίδευση είναι το Υπουργείο Εκπαίδευσης, το οποίο μαζί με το

²³ "Organisation of the education system in Finland, 2008/09", "National summary sheets on education system in Europe and ongoing reforms, 2009 edition, Finland", "Structures of Education and Training Systems in Europe, Finland, 2009/10 Edition. Eurydice, European Commission.

²⁴ 6% των μαθητών φοιτούν σε σχολεία βασικής και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα οποία η διδασκαλία γίνεται στα σουηδικά.

Φινλανδικό Εθνικό Συμβούλιο για την Εκπαίδευση (FNBE) καθορίζει τους εκπαιδευτικούς στόχους και το πρόγραμμα σπουδών για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και για την εκπαίδευση ενηλίκων. Παράλληλα με αυτούς τους δημόσιους φορείς, σε κάθε μια από τις έξι Επαρχιακές Διευθύνσεις της Φινλανδίας λειτουργεί Τμήμα Εκπαίδευσης και Πολιτισμού.

Οι τοπικές αρχές κατέχουν κομβικό ρόλο στη λειτουργία των περισσότερων σχολείων της βασικής και της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιδοτούν τα δημόσια σχολεία των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών βαθμίδων, στα οποία φοιτά η πλειονότητα των μαθητών που κατοικούν σε αυτές. Επιπλέον, ο βαθμός αυτονομίας που παρέχεται στα σχολεία για την οργάνωση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που προσφέρουν, πέρα από τις υποχρεωτικές βασικές λειτουργίες που έχουν προσδιοριστεί με νόμο, αποφασίζεται από τις τοπικές αρχές. Μάλιστα, η διδακτέα ύλη του ενιαίου σχολείου, του ανώτερου δευτεροβάθμιου σχολείου και των επαγγελματικών σχολών σχεδιάζεται σε τοπικό επίπεδο.

Βάσει της νομοθεσίας, το κάθε σχολείο είναι υπεύθυνο για την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών, στηριζόμενο στην επάρκεια των ικανοτήτων των δασκάλων για την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων. Όσον αφορά στην αξιολόγηση, το κάθε σχολείο αυτοαξιολογείται²⁵, ενώ συγχρόνως λαμβάνει μέρος σε εθνικές²⁶ και διεθνείς αξιολογήσεις.

Επιπλέον, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Φινλανδίας (731/1999) δίνεται το δικαίωμα της παροχής εκπαίδευσης και μέσω **ιδιωτικών ιδρυμάτων**. Το Υπουργείο Εκπαίδευσης χορηγεί άδειες λειτουργίας σε ιδιωτικά ιδρύματα στις περιπτώσεις που θεωρεί ότι κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι εκπαιδευτικές και άλλες ανάγκες όπως ορίζονται από τη νομοθεσία. Ωστόσο, η λειτουργία ενός ιδιωτικού σχολείου επιτρέπεται και χωρίς να έχει χορηγηθεί σχετική άδεια από το κράτος²⁷. Όμως, μόνο τα

²⁵ Το 2003 δημιουργήθηκε το Συμβούλιο Αξιολόγησης της Εκπαίδευσης, το οποίο σε συνεργασία με το Υπουργείο Εκπαίδευσης, είναι υπεύθυνο για την αξιολόγηση της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας και της εκπαίδευσης ενηλίκων.

²⁶ Οι εθνικές αξιολογήσεις διοργανώνονται από το FNBE.

²⁷ Εάν δε χορηγηθεί άδεια σε κάποιο ιδιωτικό σχολείο (ή δεν αιτηθεί το ίδιο σχολείο για άδεια), τότε το αυτό λειτουργεί εκτός της κρατικής επίβλεψης και δεν επωφελείται των προνομίων που δίνονται από το κράτος, όπως δημόσια χρηματοδότηση. Τα πιστοποιητικά που λαμβάνουν οι

εγκεκριμένα ιδιωτικά σχολεία έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε κρατική χρηματοδότηση όπως τα δημόσια σχολεία και για αυτό το λόγο βρίσκονται υπό κρατική επίβλεψη και ακολουθούν την ίδια δομή με εκείνη που έχει οριστεί από το FNBE.

Η ευθύνη για τη χρηματοδότηση στην εκπαίδευση μοιράζεται ανάμεσα στο κράτος και στις τοπικές αρχές. Το 58,1% των δαπανών για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση καταβάλλεται από τους δήμους, ενώ το υπόλοιπο καλύπτεται από το κράτος. Το ποσό της χρηματοδότησης σε κάθε σχολείο καθορίζεται από ορισμένους παράγοντες, όπως η πυκνότητα του τοπικού πληθυσμού, ο αριθμός των μικρών σχολείων, ο αριθμός των μαθητών με ειδικές ανάγκες και σοβαρές αναπηρίες, ο αριθμός των μαθητών που διδάσκονται στα σουηδικά, ο αριθμός των μαθητών με μητρική γλώσσα διαφορετική των φινλανδικών, των σουηδικών και των Sami, το εάν ο δήμος βρίσκεται σε νησί, πόσες επίσημες γλώσσες έχει κ.ά.. Ανεξάρτητα από τους επιμέρους παράγοντες που καθορίζουν το τελικό ύψος της χρηματοδότησης, αυτή θα πρέπει να επαρκεί ούτως ώστε να παρέχεται στους μαθητές ένα ελάχιστο επίπεδο υπηρεσιών, το οποίο ορίζεται από τη νομοθεσία.

5.1.2 Υποχρεωτική εκπαίδευση²⁸

Η βασική εκπαίδευση παρέχεται από το ενιαίο σχολείο (δημόσιο ή ιδιωτικό), είναι υποχρεωτική και δωρεάν για όλα τα παιδιά και διαρκεί εννέα χρόνια²⁹. Πέραν των εννέα ετών, ένας μαθητής μπορεί να παρακολουθήσει το ενιαίο σχολείο εθελοντικά και για δέκατο έτος (περίπου το 2% των μαθητών παρακολουθούν και δέκατο σχολικό έτος), λαμβάνοντας ένα επιπρόσθετο πιστοποιητικό. Τα σχολεία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης βρίσκονται υπό την επίβλεψη των δήμων (ή διαδημοτικών συμβουλίων). Σχεδόν το σύνολο των σχολείων βασικής εκπαίδευσης (99,1%), είναι δημόσια, ενώ τα υπόλοιπα είναι ιδιωτικά, και βρίσκονται υπό κρατική επίβλεψη, εφόσον είναι αναγνωρισμένα από το κράτος. Σκοπός της βασικής εκπαίδευσης είναι να δώσει τα εχέγγυα

μαθητές από τα σχολεία αυτά (αν και τέτοιου είδους σχολεία είναι λίγα) δεν εξασφαλίζουν την αναγνώριση ολοκλήρωσης της βασικής εκπαίδευσης.

²⁸ Πράξη και Διάταγμα για τη Βασική Εκπαίδευση 628/1998 και κυβερνητικό Διάταγμα για τους αντικειμενικούς στόχους και την κατανομή των ωρών μαθημάτων στη βασική εκπαίδευση (1435/2001).

²⁹ Τα ιδιωτικά σχολεία που διδάσκουν σε ξένη γλώσσα ή τα ιδιωτικά φινλανδικά σχολεία του εξωτερικού μπορούν να επιβάλλουν διδάκτρα.

στους μαθητές ούτως ώστε να γίνουν υπεύθυνα μέλη της κοινωνίας και να αποκτήσουν δεξιότητες και γνώσεις χρήσιμες στη μετέπειτα ζωή τους.

Οι τοπικές αρχές καθορίζουν το ενιαίο σχολείο στο οποίο θα φοιτήσει κάθε παιδί με κριτήριο τον τόπο διαμονής του. Οι γονείς δύνανται να έχουν λόγο στην επιλογή του εκπαιδευτήριου, αλλά κάτω από ορισμένους περιορισμούς. Ο οδηγός σπουδών, μαζί με τους αντικειμενικούς στόχους της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και τον τρόπο αξιολόγησης έχουν καθοριστεί από το FNBE. Ωστόσο, οι τοπικές αρχές και τα σχολεία έχουν την ευχέρεια να προσαρμόσουν τους κανονισμούς στις τοπικές ιδιαιτερότητες. Επιπλέον, οι δάσκαλοι μπορούν να υιοθετήσουν τις δικές τους εκπαιδευτικές μεθόδους, καθώς και τα εργαλεία διδασκαλίας. Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται σε καθημερινή βάση, μέσω ατομικής εξέτασης και διαγωνισμάτων, ενώ οι επιδόσεις τους διαμορφώνουν τους βαθμούς στον έλεγχο επίδοσης που λαμβάνουν. Σε περίπτωση που ένας μαθητής κριθεί ότι δεν κατέχει τις απαιτούμενες γνώσεις για την επόμενη τάξη ή ο ίδιος ο μαθητής θελήσει να βελτιώσει την απόδοσή του, επαναλαμβάνει την τάξη. Με την ολοκλήρωση του ενιαίου σχολείου, παρέχεται απολυτήριο.

5.1.2.1 Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση διαρκεί τρία έτη³⁰ και περιλαμβάνει δύο βασικές κατευθύνσεις, τη γενική εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση. Δικαίωμα πρόσβασης σε αυτήν έχουν άτομα όλων των ηλικιών που έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Η ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί απαραίτητο εφόδιο και προαπαιτούμενο για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και για την επαγγελματική σταδιοδρομία. Πάνω από το 90% των μαθητών συνεχίζουν στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το 2007, 51% των αποφοίτων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης επέλεξε το δευτεροβάθμιο γενικό σχολείο για να συνεχίσει την εκπαίδευσή του και το 41% την επαγγελματική κατάρτιση. Οι μαθητές μπορούν να κάνουν αίτηση σε οποιοδήποτε σχολείο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο. Η επιλογή τους από τα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία γίνεται με κριτήριο τη βαθμολογία τους στη βασική εκπαίδευση, σε εισαγωγικές εξετάσεις που διεξάγουν ορισμένα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία και, στην περίπτωση επιλογής της επαγγελματικής

³⁰Στη γενική κατεύθυνση, η ολοκλήρωση των σπουδών μπορεί να είναι σε δύο έως τέσσερα έτη, καθώς η διδασκαλία δεν είναι οργανωμένη με συγκεκριμένη δομή ανά σχολική χρονιά.

κατάρτισης, από την επαγγελματική προϋπηρεσία. Το πρόγραμμα σπουδών τόσο της γενικής όσο και της επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας κατεύθυνσης καθορίζεται από το Φινλανδικό Συμβούλιο για την Εκπαίδευση (FNBE). Όπως και στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι διδάσκοντες έχουν την ευχέρεια να επιλέξουν τις εκπαιδευτικές μεθόδους που θα ακολουθήσουν, εφόσον όμως αυτές είναι προσανατολισμένες στην επίτευξη των αντικειμενικών στόχων του οδηγού σπουδών του FNBE.

Γενική ανώτερη εκπαίδευση

Η γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 16 έως 19 ετών. Όλοι οι μαθητές έχουν δικαίωμα δωρεάν πρόσβασης σε αυτή³¹. Το Υπουργείο Εκπαίδευσης χορηγεί άδειες για τα σχολεία γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στις τοπικές αρχές, σε διαδημοτικά συμβούλια και στους εγγεγραμμένους συνδέσμους και ιδρύματα. Τα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία που υπάγονται στο δημόσιο τομέα της εκπαίδευσης αποτελούσαν το 2005 το 98% του συνόλου. Στο τέλος κάθε μαθήματος, οι μαθητές αξιολογούνται, ενώ με την επιτυχή ολοκλήρωση όλων των μαθημάτων λαμβάνουν απολυτήριο. Στο τέλος της γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι μαθητές δίνουν εθνικές εισαγωγικές εξετάσεις για το πανεπιστήμιο, οι οποίες περιλαμβάνουν τέσσερα διαγωνίσματα: ένα υποχρεωτικό στη γνώση και κατανόηση της μητρικής τους γλώσσας και τρία επιλογής από τα μαθήματα άλλης εθνικής γλώσσας, ξένης γλώσσας, και μαθηματικών³². Για τα αποτελέσματα αυτών των εξετάσεων, οι μαθητές λαμβάνουν ξεχωριστό πιστοποιητικό με τις επιδόσεις τους.

Επαγγελματική ανώτερη εκπαίδευση

Η επαγγελματική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πραγματοποιείται είτε εντός του σχολείου είτε, κυρίως για όσους εργαζόμενους ενήλικες επιθυμούν να διευρύνουν τα προσόντα τους, μέσω μιας διαδικασίας απόκτησης επάρκειας

³¹ Από το καλυπτόμενο κόστος εκπαίδευσης εξαιρείται το εκπαιδευτικό υλικό, στο οποίο υπάρχει –χαμηλόποση– χρηματική συμμετοχή των μαθητών, ενώ τυχόν υπηρεσίες υγείας επίσης πληρώνονται από τους μαθητές. Επιπλέον, οι υποψήφιοι των εισαγωγικών εξετάσεων στο πανεπιστήμιο πληρώνουν εξέταστρα.

³² Στις οποίες μπορούν να συμμετάσχουν και μαθητές της επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπό προϋποθέσεις.

προσόντων με τη συμμετοχή σε ειδικά τεστ ικανοτήτων. Το Υπουργείο Εκπαίδευσης χορηγεί τις άδειες λειτουργίας στους εκπαιδευτικούς παρόχους, εφόσον προηγουμένως αυτοί έχουν διασαφηνίσει ποιους από τους τομείς επαγγελματικής ειδικότητας που καθορίζει το Υπουργείο θα προσφέρουν, τον αριθμό των μαθητών τους και τον τρόπο οργάνωσης της διδασκαλίας. Το 2005, το 33% των εκπαιδευτήριων επαγγελματικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ήταν ιδιωτικά. Τα επαγγελματικά προγράμματα σπουδών περιλαμβάνουν εκτός από μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης, και μια σειρά μαθημάτων γενικής κατεύθυνσης, ενώ η εκπαίδευση ολοκληρώνεται με μια περίοδο πρακτικής άσκησης. Τα μαθήματα κατανέμονται σε θεματικές ενότητες, στο τέλος των οποίων οι μαθητές αξιολογούνται. Η αξιολόγηση μπορεί να λάβει τη μορφή απόδειξης ικανοτήτων που απέκτησαν στη διάρκεια των σπουδών τους και γίνεται από κοινού από εκπαιδευτικούς και από εκπροσώπους επαγγελματικών φορέων. Κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης χορηγείται μισθός από τον εργοδότη, ενώ συνεχίζεται η διδασκαλία θεωρητικών μαθημάτων, τα οποία παρέχονται δωρεάν. Με την ολοκλήρωση της επαγγελματικής κατάρτισης (των θεματικών ενοτήτων και μιας εργασίας) απονέμεται πιστοποιητικό απόκτησης προσόντων³³.

Η ειδοποιός διαφορά του φινλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος από το ελληνικό, δε βρίσκεται βέβαια μόνο στον τρόπο οργάνωσης, αλλά στη γενικότερη νοοτροπία και τις αξίες από τις οποίες εμφορείται η εκπαιδευτική κουλτούρα.

Στη Φινλανδία, το σύστημα δε χαρακτηρίζεται από στείρα ιεραρχία, αλλά όλοι οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί μπορούν να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η παθητική αποστήθιση, χαρακτηριστικό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, αποφεύγεται, καθώς και η ολοκλήρωση ασκήσεων και εργασιών σε ατομικό επίπεδο: τα παιδιά χωρίζονται τις περισσότερες φορές σε ομάδες εργασίας, είναι ελεύθερα να κινούνται μέσα στην τάξη και να ζητούν πληροφορίες από τον/τη δάσκαλο/α. Ακόμα πιο ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως τα ίδια τα παιδιά, υπό την καθοδήγηση βεβαίως του δασκάλου, αποφασίζουν τις δραστηριότητες της επόμενης εβδομάδας, οι οποίες ολοκληρώνονται σύμφωνα με τους ρυθμούς και το βάρος των καθηκόντων που

³³ Αν ένας μαθητής δεν ολοκληρώσει τις σπουδές του, τότε του απονέμεται ένα πιστοποιητικό με τα μαθήματα που παρακολούθησε και τους βαθμούς του. Αυτό το πιστοποιητικό χορηγείται και σε όσους μαθητές το επιθυμούν κατά τη διάρκεια των σπουδές τους.

τα ίδια τα παιδιά επέλεξαν και όχι με την πίεση της υποχρεωτικής ύλης, όπως στην Ελλάδα.

Η συμμετοχή των παιδιών στις δραστηριότητες της τοπικής τους κοινότητας βρίσκεται στον πυρήνα του εκπαιδευτικού συστήματος της Φινλανδίας. Έτσι, οι μαθητές καλούνται ήδη από την πρώτη τάξη του Δημοτικού να συμμετέχουν σε δραστηριότητες όπως να βοηθούν στη σχολική κουζίνα, και στην οργάνωση της βιβλιοθήκης, να φροντίζουν τα φυτά της σχολικής αυλής, να συμμετέχουν στον διαχωρισμό για ανακύκλωση των απορριμμάτων του σχολείου. Επιπλέον, για την εκτέλεση αυτών των δραστηριοτήτων τα παιδιά δεν καθοδηγούνται από τους δασκάλους τους, αλλά από το μη εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου (μάγειροι, κηπουροί, καθαρίστριες, βιβλιοθηκονόμοι κτλ.). Με τον τρόπο αυτόν, τα παιδιά έρχονται σε επαφή και αναπτύσσουν αισθήματα σεβασμού προς τη δουλειά όχι μόνο των δασκάλων τους, αλλά και όλων των εργαζομένων.

Σε όλα τα σχολεία της χώρας και σε όλες τις βαθμίδες, παρέχεται δωρεάν φαγητό το μεσημέρι. Οι γονείς δεν επιβαρύνονται οικονομικά με την αγορά βιβλίων και άλλων υλικών για την εκπαίδευση, μιας και παρέχονται επίσης δωρεάν, όπως και η μεταφορά στο σχολείο όλων των παιδιών που ζουν μακριά ή παρουσιάζουν κινητικά προβλήματα.

Επιπλέον, δεδομένου του αυξανόμενου πληθυσμού μεταναστών, υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας μιας μικρής ομάδας παιδιών μεταναστών στην οποία, κάθε δήμος είναι υποχρεωμένος να παρέχει, με δικά του έξοδα, εκπαίδευση στη γλώσσα τους δύο φορές την εβδομάδα. Στο Ελσίνκι, για παράδειγμα, όπου υπάρχουν 2.600 παιδιά μεταναστών, τέτοια μαθήματα γίνονται σε περίπου 40 γλώσσες.

5.2 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Σουηδίας³⁴

Η πρωτοβάθμια και η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συγκροτούν το υποχρεωτικό σχολείο, στο οποίο φοιτούν μαθητές ηλικίας 7 έως 16 ετών. Μετά από την ολοκλήρωσή του, παρέχεται η δυνατότητα παρακολούθησης του ανώτερου δευτεροβάθμιου σχολείου, από τα 16^ο μέχρι και το 20^ο ηλικιακό έτος. Η κύρια γλώσσα διδασκαλίας είναι τα σουηδικά. Παράλληλα, λειτουργούν σχολεία στην πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για τον πληθυσμό Sami της Β. Σουηδίας, στα οποία διδάσκονται και τα σουηδικά και τα Sami.

5.2.1 Διοικητικός έλεγχος - χρηματοδότηση της εκπαίδευσης

Σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης από την προ-πρωτοβάθμια έως και την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι βασικοί κανονισμοί καθορίζονται από τον Εκπαιδευτικό Νόμο του 1985 (ν. 1100). Τα περισσότερα σχολεία είναι δημόσια, αν και παράλληλα με την άνοδο της βαθμίδας εκπαίδευσης, διευρύνεται η αναλογία των ιδιωτικών (ανεξάρτητων) σχολείων που υπάγονται σε αυτή. Το πρόγραμμα σπουδών, το περιεχόμενο των μαθημάτων όπως και η διδακτέα ύλη προσαρμόζονται από την κυβέρνηση και το κοινοβούλιο στις κατευθυντήριες οδηγίες του Εκπαιδευτικού Νόμου για όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και αφορούν σε όλα τα σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά.

Ο ρόλος των τοπικών αρχών είναι κομβικός στο σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα: η οργάνωση της δημόσιας εκπαίδευσης, στο πλαίσιο των αρχών και των κατευθυντήριων γραμμών που ορίστηκαν παραπάνω από τον Εκπαιδευτικό Νόμο και την κυβέρνηση, αποτελεί υποχρέωσή τους. Οι κατά περιοχή σχολικοί στόχοι σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης καθορίζονται από τον τοπικό δήμο **στο σχολικό σχέδιο** που πρέπει να καταρτίσει. Επιτροπές που ορίζονται από τα δημοτικά συμβούλια είναι επιφορτισμένες με τον έλεγχο τού κατά πόσο οι σχολικές δραστηριότητες είναι συμβατές με τους κανονισμούς και τις οδηγίες του κράτους. Σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα, οι δάσκαλοι στα δημόσια σχολεία, οι οποίοι προσλαμβάνονται από αυτά, είναι δημοτικοί υπάλληλοι.

³⁴ Η παρουσίαση του εκπαιδευτικού συστήματος της Σουηδίας από την προ-πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι και την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση βασίστηκε στις εκθέσεις "National Summary Sheets on Education Systems in Europe and Ongoing Reforms, Sweden, 2010 Edition" και "Structures of Education and Training Systems in Europe, Sweden, 2009/2010 Edition" του δικτύου για τα Εκπαιδευτικά Συστήματα και τις Εκπαιδευτικές Πολιτικές στην Ευρώπη Eurydice της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η σχολική εκπαίδευση χρηματοδοτείται από το δημοτικό προϋπολογισμό, μέσω κρατικών επιχορηγήσεων και ειδικών κατηγοριών των τοπικών φορολογικών εσόδων³⁵. Το ποσό της κρατικής επιδότησης καθορίζεται από παράγοντες όπως ο πληθυσμός του δήμου, η ηλικιακή του δομή, η πυκνότητα του πληθυσμού, η κοινωνική σύνθεση κ.α.. Το σύνολο της χρηματοδότησης κατανέμεται στα σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά, βάσει των ίδιων κριτηρίων, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των μαθητών αλλά και των υποχρεώσεων των σχολείων. Οι μαθητές έχουν δικαίωμα στην κάλυψη του κόστους των σπουδών τους από δημόσιους πόρους, ανεξάρτητα από το ύψος του οικογενειακού τους εισοδήματος. Έτσι, δεν επιτρέπεται στα ανεξάρτητα (ιδιωτικά) σχολεία η επιβολή διδάκτρων³⁶. Οι επιχορηγήσεις αυτές δίνονται σε συνδυασμό και με άλλες κοινωνικές ενισχύσεις, όπως για παράδειγμα αυτές που αφορούν μαθητές με αναπηρίες.

Ειδικότερα για τα ανεξάρτητα (ιδιωτικά) σχολεία, από το 1991, υπεύθυνη για την έγκριση άδειας είναι η Εθνική Αρχή Εκπαίδευσης. Εάν η ίδρυση ενός ανεξάρτητου σχολείου δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στα δημόσια σχολεία του δήμου, τότε η Σουηδική Εθνική Αρχή για την Εκπαίδευση έχει το δικαίωμα να αρνηθεί την έγκριση λειτουργίας του. Οι δήμοι έχουν οριστεί υπεύθυνοι του ελέγχου των δραστηριοτήτων των ανεξάρτητων σχολείων και είναι μερικώς υπεύθυνοι για την αξιολόγησή τους.

Η κεντρική παρακολούθηση και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συστήματος ασκείται από διοικητικές αρχές: τη σουηδική Εθνική Αρχή για την Εκπαίδευση, τη σουηδική Επιθεώρηση Σχολείων, την Αντιπροσωπεία του Παιδιού και του Σχολικού Μαθητή, την Εθνική Αρχή Εκπαίδευσης και Σχολείων Ειδικών Αναγκών και την Επιτροπή Ενστάσεων για την Εκπαίδευση.

5.2.2 Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Η πρωτοβάθμια και η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι οργανωμένες σε ενιαία δομή, στο υποχρεωτικό σχολείο, συνολικής διάρκειας εννέα ετών, για παιδιά και έφηβους ηλικίας επτά έως δεκαέξι ετών. Η κατώτερη δευτεροβάθμια

³⁵ Τα σχολεία Sami και τα σχολεία για μαθητές με δυσκολίες ακοής χρηματοδοτούνται απευθείας από το κράτος.

³⁶ Εξαιρέσεις στη μη επιβολή διδάκτρων αποτελούν τα διεθνή Σχολεία για μαθητές που διαμένουν στη Σουηδία για μικρά χρονικά διαστήματα, και τα σχολικά οικοτροφεία. Αμφότερα χρεώνουν δίδακτρα, παρότι λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση.

εκπαίδευση περιλαμβάνει και σχολεία ειδικά οργανωμένα για ενήλικες, για παιδιά με προβλήματα ακοής καθώς και για άτομα με έντονες μαθησιακές δυσκολίες. Η ημερήσια υποχρεωτική παρακολούθηση φθάνει μέχρι και τις 8 σχολικές ώρες (6 ώρες για τα πρώτα δύο έτη). Για τα παιδιά που χρειάζονται πρόσθετη φροντίδα, πριν ή μετά το σχολικό ωράριο, υπάρχουν τα κέντρα ελεύθερου χρόνου, τα κέντρα παιδαγωγικής φροντίδας και τα ανοιχτά κέντρα ελεύθερου χρόνου.

Η υποχρεωτική εκπαίδευση στο υποχρεωτικό σχολείο έχει ως βασικό στόχο να εφοδιάσει τους μαθητές με τις γνώσεις, τις ικανότητες και οποιαδήποτε άλλη μόρφωση χρειάζονται, προκειμένου να είναι σε θέση να συμμετάσχουν στην καθημερινή ζωή στις κοινότητες που διαβιούν. Ταυτόχρονα, πρέπει να διαμορφώνει το υπόβαθρο για τη φοίτηση στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι κύριοι στόχοι του υποχρεωτικού σχολείου, οι θεματικές ενότητές τους και οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές για την επίτευξή τους περιλαμβάνονται στον Οδηγό Σπουδών για το Υποχρεωτικό Σχολείο (Curriculum for the Compulsory School System). Για κάθε θεματική ενότητα υπάρχει ξεχωριστός οδηγός, με τα επιτεύγματα που πρέπει να έχουν σημειωθεί στο 5^ο και στο 9^ο έτος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Βάσει του οδηγού προσδιορίζονται οι στόχοι των σχολείων από τους δήμους και το πρόγραμμα εργασιών τους. Το ωρολόγιο πρόγραμμα για κάθε ενότητα στο σύνολο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έχει καθοριστεί σε εθνικό επίπεδο, αλλά η κατανομή των ωρών και το έτος στο οποίο διδάσκεται η κάθε ενότητα αποφασίζεται από το δήμο και το σχολείο.

Η πλειοψηφία των μαθητών στην πρωτοβάθμια και στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση φοιτούν σε σχολείο του δήμου στον οποίο κατοικούν. Ωστόσο, οι μαθητές και οι γονείς τους έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν εντός του δήμου που διαμένουν το σχολείο που επιθυμούν, και οι τοπικές αρχές υποχρεούνται να υλοποιήσουν στο μέτρο του εφικτού αυτή την επιλογή. Ενδιαφέρον έχει να σημειωθεί πως η ελευθερία αυτή επιλογής σχολείου έχει οδηγήσει σε υψηλό ποσοστό μαθητών που προτιμούν τα ανεξάρτητα (ιδιωτικά) σχολεία: στο σύνολο όσων παρακολουθούν την υποχρεωτική εκπαίδευση, η σχετική αναλογία, διαρκώς αυξανόμενη, αγγίζει το 10% το σχολικό έτος 2008/2009.

Οι μαθητές αξιολογούνται διαρκώς κατά την εκπαίδευσή τους, αλλά βαθμοί δίνονται κατά τα δύο τελευταία χρόνια του υποχρεωτικού σχολείου. Οι

μαθητές, ακόμα και αν δε βαθμολογηθούν πάνω από τη βάση, προάγονται στην επόμενη τάξη. Υποχρεωτικά πανεθνικά διαγωνίσματα πραγματοποιούνται σε τρία μαθήματα στο τέλος του 9^{ου} έτους (στα Σουηδικά, τα Αγγλικά και τα μαθηματικά) για την επίτευξη της συγκρισιμότητας της βαθμολογίας σε εθνικό επίπεδο. Εντούτοις, η επίτευξη βαθμολογίας πάνω από τη βάση στα διαγωνίσματα είναι απαραίτητη για να γίνει απευθείας δεκτός ο μαθητής στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Έτσι, φαίνεται πως το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι βαθμοθηρικό, αλλά στόχο έχει την αξιολόγηση του μαθητή και την υπογράμμιση των δυνατοτήτων του/της και των περιοχών προς βελτίωση. Από μια τέτοια οπτική γωνία, καλλιεργείται στο μαθητή η νοοτροπία να μην έχει στόχο την κατάταξή του σε συγκεκριμένη θέση μιας «λίστας» βαθμών και επιπέδων επιτυχίας (άριστα, καλώς κτλ.), αλλά τη βελτίωση των αδυναμιών του και την κατανόηση των προσωπικών του δυνατοτήτων.

5.2.2.1 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας από δεκαέξι έως είκοσι ετών. Η παρακολούθησή της είναι εθελοντική. Προκειμένου όμως να εισαχθεί κάποιος σε αυτή, θα πρέπει να έχει βαθμολογηθεί πάνω από τη βάση στα τελικά διαγωνίσματα του 9ετούς υποχρεωτικού σχολείου. Για ενήλικες άνω των 20 ετών, υπάρχει ειδικά διαμορφωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενηλίκων. Από τους αποφοίτους της υποχρεωτικής εκπαίδευσης το σχολικό έτος 2007/2008, το 98,4% συνέχισε τη μόρφωσή του σε ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία.

Ο βασικός στόχος της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να παράσχει την απαραίτητη γνώση για την επαγγελματική ζωή, για τη συνέχιση των σπουδών σε ανώτατο επίπεδο και για να γίνουν όσοι φοιτούν σε αυτή ενεργοί πολίτες. Οι δημοτικές αρχές υποχρεούνται από το νόμο να την παρέχουν στους αποφοίτους των υποχρεωτικών σχολείων της περιοχής τους. Όπως και στις προηγούμενες βαθμίδες, δεν υπάρχει κάποια οικονομική επιβάρυνση για όσους επιθυμούν να παρακολουθήσουν την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η αναλογία ανεξάρτητων (ιδιωτικών) σχολείων προς δημόσια είναι πολύ υψηλή, πλησιάζοντας το σχολικό έτος 2008/2009 το 1:1 (44% ανεξάρτητα σχολεία, 54% δημόσια σχολεία).

Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ο μαθητής επιλέγει ένα από τα 17 εθνικά τριετή προγράμματα σπουδών που έχουν καθοριστεί από την κυβέρνηση μέσω νόμου. Εξ' αυτών, τα 14 έχουν επαγγελματικό προσανατολισμό και τρία στοχεύουν σε περαιτέρω σπουδές επιστημονικού επιπέδου. Τα περισσότερα προγράμματα περιλαμβάνουν επιμέρους κλάδους από το 2^ο ή το 3^ο έτος σπουδών, οι οποίοι υπάρχει η δυνατότητα να προσδιοριστούν σε τοπικό επίπεδο. Μαθητές με ενδιαφέροντα εκτός αυτών των προγραμμάτων, μπορούν να παρακολουθήσουν ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα, τα οποία προκύπτουν από το συνδυασμό μαθημάτων των εθνικών προγραμμάτων. Επιπλέον, για όσους μαθητές δεν πέτυχαν τις απαιτούμενες επιδόσεις στις εθνικές εξετάσεις στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης προκειμένου να γίνουν δεκτοί στο ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο, διαμορφώνονται ατομικά προγράμματα, τα οποία οδηγούν στα εθνικά ή σε ειδικά προγράμματα σπουδών.

Όλα τα εθνικά προγράμματα περιλαμβάνουν 8 κοινές θεματικές ενότητες μαθημάτων, στις οποίες προστίθενται εξειδικευμένες ενότητες, σχετικές με το περιεχόμενο του κάθε προγράμματος, ενώ κάθε μαθητής πρέπει να πραγματοποιήσει μια εργασία κατά τη διάρκεια των σπουδών του. Όμως, η εκπαίδευση στα εθνικά προγράμματα με επαγγελματικό προσανατολισμό, δεν περιορίζονται στην απόκτηση θεωρητικών γνώσεων, αλλά περιλαμβάνουν τουλάχιστον 15 εβδομάδες εκπαίδευσης σε χώρους εργασίας.

Η αξιολόγηση είναι συνεχής στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι μαθητές βαθμολογούνται στο τέλος κάθε μαθήματος, όχι απλώς της ενότητας, ή κάθε εξάμηνο. Βαθμός δίνεται και για την προσωπική εργασία. Σε ορισμένες ενότητες πραγματοποιούνται διαγωνίσματα σε εθνικό επίπεδο για τη διασφάλιση της συγκρισιμότητας των βαθμολογιών των μαθητών. Παρ' όλ' αυτά, δεν υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια για τη συνέχιση των σπουδών στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς ακόμα και αν κανείς αποτύχει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του προγράμματος, λαμβάνει πρόσθετη βοήθεια. Μαθήματα ή ακόμα και ολόκληρα έτη σπουδών μπορούν να επαναληφθούν.

Με την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ο μαθητής λαμβάνει ένα απολυτήριο με τους βαθμούς του σε όλα τα μαθήματα που διδάχτηκε. Αυτό το απολυτήριο, με βαθμό από ένα επίπεδο και άνω, είναι απαραίτητο για την

είσοδο στην ανώτερη (τριτοβάθμια) εκπαίδευση, ενώ σε ορισμένα επιστημονικά πεδία υπάρχουν πρόσθετα προσαπαιτούμενα.

5.3 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Ολλανδίας³⁷

Στην υποχρεωτική εκπαίδευση περιλαμβάνονται τα *πρωτοβάθμια* και τα *δευτεροβάθμια* σχολεία. Την πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρακολουθούν παιδιά ηλικίας 5 έως 12 ετών, τα οποία πηγαίνουν είτε στο *πρωτοβάθμιο* είτε στο *ειδικό πρωτοβάθμιο* σχολείο³⁸. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση τόσο η υποχρεωτική, όσο και η ανώτερη(προαιρετική) απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 12 έως 18 ετών.

Σε σύγκριση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι εναλλακτικές επιλογές σχολείων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι περισσότερες: υπάρχει το *σχολείο VWO*, εξαετούς φοίτησης, το οποίο παρέχει γενική εκπαίδευση, εστιάζοντας από ένα σημείο και μετά στην προετοιμασία των μαθητών για την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν το *σχολείο HAVO*, πενταετούς φοίτησης, που καλύπτει μέχρι και την ανώτερη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και απευθύνεται στις ηλικίες 12 έως 17. Ένας τρίτος τύπος σχολείου είναι το *VMBO*³⁹, τετραετούς φοίτησης, για ηλικίες 12 έως 16 ετών, το οποίο παρέχει προ-επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, μπορεί κανείς να επιλέξει μεταξύ της *πρακτικής άσκησης* που απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 12 έως 18 και της *ειδικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*, για άτομα ηλικίας 12 έως 18 με 20 ετών⁴⁰. Ειδικότερα στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν οι εξής επιλογές για τους μαθητές: είτε τα σχολεία *VWO* και *HAVO* που αναφέρθηκαν προηγουμένως, είτε το σχολείο *MBO*, το οποίο αποτελεί συνέχεια του *VMBO* και καλύπτει τη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση. Ανάλογα

³⁷ Πηγές: "Organisation of the education system in the Netherlands, 2008/09", "National summary sheets on education system in Europe and ongoing reforms, 2009 edition, The Netherlands", Eurydice, European Commission.

³⁸ Σε ειδικά σχολεία παρακολουθούν μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες στη συμπεριφορά και στην ανάπτυξη τους είτε με φυσικές ή/και νοητικές αναπηρίες. Γενικώς προτιμάται να παρακολουθούν σε γενικά σχολεία, αλλά εγγράφονται σε ειδικά σχολεία στις περιπτώσεις που δε γίνεται διαφορετικά.

³⁹ Υπάρχουν τέσσερις κατευθύνσεις που μπορεί να επιλέξει κάποιος σε σχολείο VMBO: α) το βασικό επαγγελματικό πρόγραμμα, β) το επαγγελματικό πρόγραμμα μεσαίας διοίκησης, γ) το συνδυασμένο πρόγραμμα και δ) το θεωρητικό πρόγραμμα.

⁴⁰ Συχνά η διδασκαλία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γίνεται σε σχολεία που συνδυάζουν διάφορους τύπους εκπαίδευσης (VMBO, HAVO και VWO).

με την ειδικότητα, οι σπουδές στο VMBO διαρκούν από 1 έως 4 έτη. Μόνο στα VMBO οι σπουδές ολοκληρώνονται με σχολικές και εθνικές εξετάσεις.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι ο μαθητής στην Ολλανδία έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε διαφορετικές εκπαιδευτικές ατραπούς, ανάλογα με τις δυνατότητες ή τους επαγγελματικούς του στόχους.

5.3.1 Διοικητικός έλεγχος - χρηματοδότηση της εκπαίδευσης

Η οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος της Ολλανδίας γίνεται αφενός κεντρικά σε κρατικό επίπεδο, αφετέρου σε μια πιο αποκεντρωμένη βάση στο επίπεδο των σχολικών μονάδων, μέσω των διαχειριστικών αρμοδιοτήτων που τους έχουν αποδοθεί. Το Υπουργείο Εκπαίδευσης, Πολιτισμού και Επιστήμης διαμορφώνει το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εκπαίδευση, για την υλοποίηση του οποίου τα σχολεία εφαρμόζουν τις δικές τους εκπαιδευτικές μεθόδους και τρόπους οργάνωσης. Μάλιστα, τα ίδια τα σχολεία έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν τα σχολικά εγχειρίδια και το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιούν, ακολουθώντας ωστόσο τα ποιοτικά πρότυπα που τίθενται θεσμικά⁴¹. Αυτά τα πρότυπα, πέραν από τη δομή του εκπαιδευτικού προγράμματος και τη χρηματοδότηση, καλύπτουν το πρόγραμμα σπουδών, τους στόχους της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τον τρόπο διοίκησης των δημόσιων εκπαιδευτήριων, την επιθεώρηση, τον τρόπο εξετάσεων, την υποστήριξη των μαθητών και την εφαρμογή καινοτόμων εκπαιδευτικών μεθόδων. Από το 1996 για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και από το 2006 για την πρωτοβάθμια, η κυβέρνηση χορηγεί επιδοτήσεις στα σχολεία, αυξάνοντας παράλληλα την αυτονομία τους στον τρόπο διαχείρισης των χρηματικών τους πόρων. Άλλη πηγή χρηματοδότησης πέραν της κρατικής μπορεί να είναι από δίδακτρα που χρεώνονται στους μαθητές άνω των 18 ετών, από δωρεές των γονέων, από επιπρόσθετη χρηματοδότηση από τους δήμους για συμμετοχή σε ειδικά έργα, από χορηγίες, από αξιοποίηση κεφαλαίου κ.ά.. Επιπρόσθετα, από το 1997, οι δήμοι είναι υπεύθυνοι για τις πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες σχολικές εγκαταστάσεις αλλά και για εκπαιδευτικά θέματα των σχολείων, ιδιωτικών και δημόσιων, της περιοχής τους.

Τα σχολεία υποχρεωτικής εκπαίδευσης διοικούνται σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο, ωστόσο ο τρόπος διαχείρισής τους δεν είναι ομοιόμορφος. Σε κάθε σχολείο υπάρχει το σχολικό συμβούλιο, μια θεσμικά αναγνωρισμένη αρχή⁴², επιφορτισμένη με την ευθύνη της λειτουργίας του σχολείου, η οποία καθορίζει τον τρόπο διδασκαλίας της διδακτέας ύλης, τη διάρκεια της σχολικής μέρας και το ωρολόγιο πρόγραμμα. Επιπρόσθετα, διευθετεί τυχόν ζητήματα του προσωπικού, ενώ προσδιορίζει και τον τρόπο επιλογής των μαθητών⁴³.

Η διοίκηση ασκείται σε περιφερειακό επίπεδο από το Περιφερειακό Συμβούλιο, στην αρμοδιότητα του οποίου βρίσκονται θεσμικά θέματα ως προς την επίβλεψη και την εφαρμογή των καθηκόντων με αμερόληπτο τρόπο. Παράλληλα, αρμοδιότητα των περιφερειακών αρχών είναι η διασφάλιση επαρκών σχολικών εγκαταστάσεων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ τα ιδιωτικά σχολεία μπορούν να αποτείνονται στο Περιφερειακό Συμβούλιο για ζητήματα που ανακύπτουν από τη συνεργασία τους με τις δημοτικές αρχές.

5.3.2 Ιδιωτικά σχολεία

Στην Ολλανδία, υπάρχουν δύο ειδών μη κρατικά χρηματοδοτούμενα σχολεία, τα διεθνή ή ξένα που παρακολουθούν αποκλειστικά μαθητές που δεν έχουν ολλανδική εθνικότητα και τα ιδιωτικά σχολεία.

Το ποσοστό των μαθητών που πηγαίνουν σε μη κρατικά σχολεία αγγίζει το 70%. Θεσμικά, τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια είναι ισότιμα με τα δημόσια, κάτι που συνεπάγεται ότι δικαιούνται κρατική χρηματοδότηση, εφόσον πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις (π.χ. να διοικούνται από νομικό πρόσωπο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα). Άλλωστε, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ολλανδίας, ιδιώτες έχουν το δικαίωμα να ιδρύσουν σχολεία και μάλιστα, η μάθηση που προσφέρουν να στηρίζεται σε θρησκευτικά, ιδεολογικά και άλλα

⁴² Μπορεί η αρχή αυτή να έχει υπό την αρμοδιότητα πάνω από ένα σχολείο.

⁴³ Στα δημόσια σχολεία, η δημοτική αρχή μπορεί να έχει το ρόλο του σχολικού συμβουλίου. Από το 1997, δίδεται η δυνατότητα να ανατεθεί ένα μέρος των αρμοδιοτήτων σε κάποιο άλλο όργανο που διέπεται από το δημόσιο δίκαιο. Αναφορικά με τα ιδιωτικά σχολεία, το σχολικό συμβούλιο είναι διοικητικό όργανο που διέπεται από το ιδιωτικό δίκαιο και συνήθως αφορά σε ιδρύματα ή συνδέσμους. Ένα άλλο θέμα που προσεγγίζεται είτε με το δημόσιο είτε με το ιδιωτικό δίκαιο, ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς του κάθε σχολείου, είναι η απασχόληση των δασκάλων.

πιστεύω⁴⁴. Ένα μη κρατικό σχολείο μπορεί να αρνηθεί την εγγραφή μαθητών, των οποίων οι γονείς έχουν διαφορετικές πεποιθήσεις από αυτές που πρεσβεύει, ενώ τα δημόσια σχολεία είναι υποχρεωμένα να δέχονται όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως θρησκευματος ή πεποιθήσεων.

Από το σχολικό έτος 2009/2010, τα εκπαιδευτικά υλικά (έντυπα και πολυμέσα) είναι δωρεάν για όλους τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μέχρι το προηγούμενο σχολικό έτος (2008/09), οι γονείς αποζημιώνονταν με το ποσό των €316 για την αγορά των βιβλίων των παιδιών τους. Τώρα πλέον το ποσό για τα βιβλία δίνεται απευθείας στα σχολεία, τα οποία φροντίζουν να τη δωρεάν παροχή των βιβλίων στους μαθητές τους. Το επιχορηγούμενο ποσό, αλλά και η ακολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική και σχετικά με θέματα επιθεώρησης καθορίζονται με βάση συγκεκριμένες πληροφορίες που εγγράφονται στο Ειδικό Αριθμό Μητρώου (personal identification number – PGN)⁴⁵ για την εκπαίδευση που λαμβάνει κάθε παιδί, ήδη από την ηλικία των 3 ½ ετών.

5.3.3 Υποχρεωτική εκπαίδευση

Η υποχρεωτική εκπαίδευση, που είναι ολοήμερη, περιλαμβάνει την πρωτοβάθμια και την υποχρεωτική δευτεροβάθμια και αφορά στα παιδιά 5-16 ετών. Είναι σημαντικό να τονιστεί πως το ολλανδικό σύστημα εκπαίδευσης προβλέπει την ειδική εκπαίδευση «χαρισματικών παιδιών» (π.χ. με IQ μεγαλύτερο από 130), στα οποία παρέχεται εξειδικευμένη διδασκαλία μέσω του εκπαιδευτικού προγράμματος Leonardo. Από το 2007 ισχύει ότι, από τα 16 μέχρι τα 18, οι μαθητές υποχρεούνται να συνεχίσουν τις σπουδές τους στη μετά-υποχρεωτική/ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι την απόκτηση απολυτηρίου βασικής εκπαίδευσης που αντιστοιχεί σε εκπαιδευτική βαθμίδα ISCED 3⁴⁶ (από σχολεία HAVO, VWO ή MBO)⁴⁷.

⁴⁴ Για παράδειγμα το 2008, το 33% των πρωτοβάθμιων σχολείων ήταν δημόσια, το 30% ήταν προτεσταντικά και ένα 30% ρωμαιοκαθολικά (σελ. 42, Organisation of the education system in the Netherlands, 2008/09).

⁴⁵ Είναι κάτι αντίστοιχο με το μητρώο για την εφορία και την κοινωνική ασφάλιση.

⁴⁶ Αντιστοιχεί στην ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

⁴⁷ Στόχος αυτής της υποχρεωτικής διαδικασίας είναι να μειωθεί η εγκατάλειψη του σχολείου κατά το ήμισυ μέχρι το 2012 σε σχέση με το 2002 [στόχος της Regional Registration and Coordination (Early School Leavers) Act (RMC)].

5.3.3.1 Μετάβαση από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη δευτεροβάθμια

Οι αποφάσεις για την εγγραφή των μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση λαμβάνονται από το εκάστοτε σχολικό συμβούλιο, το οποίο μπορεί να αναθέσει την επιλογή των μαθητών σε μια επιτροπή δασκάλων και διευθυντών. Για την εγγραφή σε σχολεία HAVO, VWO και VMBO, οι μαθητές αξιολογούνται βάσει της επίδοσής τους σε διαγωνίσματα στο τελευταίο έτος του πρωτοβάθμιου σχολείου ως προς το επίπεδο γνώσεών τους και την ικανότητα κατανόησης. Οι γονείς λαμβάνουν συμβουλευτική υποστήριξη από το πρωτοβάθμιο σχολείο ως προς το είδος σχολείου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που ταιριάζει στο παιδί τους, βάσει των σχολικών επιδόσεών του, των αποτελεσμάτων του στο τεστ αξιολόγησης μαθητών του Εθνικού Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Μέτρησης (CITO) και των ενδιαφερόντων του⁴⁸.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, πέραν των τριών βασικών κατηγοριών σχολείων που αναφέρθηκαν προηγουμένως, παρέχεται και η δυνατότητα της εκπαίδευσης μέσω πρακτικής εξάσκησης που απευθύνεται σε μαθητές με δομικά γνωσιολογικά προβλήματα. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, αυτή η διαδικασία συνδυάζεται με κάποιο είδος μαθησιακής υποστήριξης.

5.3.3.2 Μετά – υποχρεωτική/ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Μετά τη δευτεροβάθμια υποχρεωτική εκπαίδευση, η οποία ολοκληρώνεται στο τρίτο έτος των σχολείων HAVO και VWO και στο τέλος του VMBO (4-ετής διάρκεια), είναι υποχρεωτικό από το 2007 οι μαθητές να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους προκειμένου να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες και προσόντα. Αυτή η σχετικά πρόσφατη απόφαση κινείται στο πλαίσιο του στόχου περιορισμού στο ήμισυ του ποσοστού εγκατάλειψης του σχολείου μετά το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές έχουν διάφορες επιλογές για να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές των σχολείων HAVO και VWO μόλις τελειώσουν την τρίτη τάξη μπορούν να συνεχίσουν στον ίδιο τύπο

⁴⁸ Τα εθνικά αυτά τεστ χρησιμοποιούνται από το 85% των πρωτοβάθμιων σχολείων (πηγή: National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms, 2009 edition, The Netherlands).

σχολείου και να ολοκληρώσουν τη *δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση*. Οι μαθητές του προ-επαγγελματικού σχολείου VMBO, όταν ολοκληρώσουν επιτυχώς το θεωρητικό σκέλος σπουδών, μπορούν να μεταπηδήσουν στην τέταρτη τάξη του σχολείου HAVO. Βέβαια περισσότερο συναφής με το VMBO, είναι η, μετά την ολοκλήρωσή του, μετάβαση στο MBO, το *δευτεροβάθμιο επαγγελματικό σχολείο*, το οποίο ανάλογα με την ειδικότητα που ακολουθεί ο μαθητής διαρκεί από ένα έως τέσσερα έτη. Οι μαθητές με απολυτήριο HAVO, μπορούν να συνεχίσουν στην πέμπτη τάξη του σχολείου VWO.

Γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (HAVO και VWO)

Οι μαθητές στην τέταρτη τάξη του σχολείου HAVO και την πέμπτη του σχολείου VWO επιλέγουν ομάδες μαθημάτων που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες θεματικές περιοχές. Οι τέσσερις ομάδες μαθημάτων αφορούν στις θεματικές περιοχές «πολιτισμός και κοινωνία», «οικονομικά και κοινωνία», «επιστήμες και υγεία» και «επιστήμες και τεχνολογία». Οι ομάδες μαθημάτων αποτελούνται α) από μαθήματα κορμού, κοινά για όλους τους μαθητές, ανάλογα με το είδος σχολείου στο οποίο φοιτούν, β) εξειδικευμένα θέματα στο περιεχόμενο της κάθε θεματικής ενότητας και γ) μαθήματα επιλογής. Η κατανομή των μαθημάτων στο ωρολόγιο πρόγραμμα και ο τρόπος διδασκαλίας τους καθορίζονται από το ίδιο το σχολείο. Οι τελικές εξετάσεις για το απολυτήριο γίνονται στο τελευταίο έτος, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και ενδοσχολικά. Το απολυτήριο αποτελεί προαπαιτούμενο για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, πανεπιστημιακή και ανώτερη επαγγελματική. Ειδικά για την αποδοχή σε πανεπιστημιακή σχολή, απαιτείται απολυτήριο σχολείου VMO.

Δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση (MBO)

Οι βασικές εναλλακτικές επιλογές που έχει ένας μαθητής ο οποίος επιθυμεί να συνεχίσει την εκπαίδευσή του σε δευτεροβάθμιο επαγγελματικό εκπαιδευτήριο στα σχολεία MBO είναι τρεις: α) να παρακολουθήσει πρόγραμμα *βασικής* επαγγελματικής εκπαίδευσης ή εκπαίδευσης *επιπέδου βοηθού* β) να εκπαιδευτεί προκειμένου να γίνει *επαγγελματίας* ή *στέλεχος διοίκησης (μεσαίο κλιμάκιο)* ή γ) να ακολουθήσει εκπαίδευση που οδηγεί σε *υψηλή εξειδίκευση*. Στην πρώτη επιλογή δεν υπάρχουν συγκεκριμένα προαπαιτούμενα από την

υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση προκειμένου να γίνει δεκτός στην επαγγελματική δευτεροβάθμια, ωστόσο στη δεύτερη ο μαθητής θα πρέπει να διαθέτει απολυτήριο προ-επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (VMBO) ή απολυτήριο κατώτερης γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (MAVO) ή πιστοποίηση ότι έχει ολοκληρώσει επιτυχώς τις τρεις πρώτες τάξεις του σχολείου HAVO ή του σχολείου VWO. Η πιστοποίηση επαγγελματικής εκπαίδευσης στο ίδιο επάγγελμα ή στην ίδια κατηγορία επαγγέλματος με αυτή στην οποία επιδιώκει να καταρτιστεί ο μαθητής από πρόγραμμα σπουδών *υψηλής εξειδίκευσης*, είναι απαραίτητη προκειμένου να γίνει αποδεκτός σε αυτό.

Οι κύκλοι μαθημάτων στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση κατανέμονται σε τέσσερα επίπεδα. Οι μαθητές πρέπει να παρακολουθήσουν τις σειρές μαθημάτων σύμφωνα με την προκαθορισμένη σειρά που προβλέπει το πρόγραμμα σπουδών, καθώς, η παρακολούθηση μιας ενότητας απαιτεί την επιτυχή ολοκλήρωση της προηγούμενης. Υπάρχουν δύο τρόποι παρακολούθησης ενός μαθήματος: α) είτε μέσω επαγγελματικής κατάρτισης, όπου η πρακτική άσκηση αποτελεί το 20%-60% της διάρκειας του μαθήματος και β) είτε μέσω ενός συστήματος διδασκαλίας, όπου η πρακτική άσκηση αποτελεί πάνω από το 60% της διάρκειας του μαθήματος. Η διδακτέα ύλη για καθεμία από τις 700 διαθέσιμες ειδικότητες διαφέρει ανάλογα με το περιεχόμενο του μαθήματος και το κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα έχει τη δυνατότητα να οργανώσει τη σειρά των μαθημάτων και τον τρόπο διδασκαλίας με δικό του τρόπο προκειμένου οι μαθητές του να αποκτήσουν τελικώς το δίπλωμα. Η απόκτηση του απολυτηρίου τεχνικής εκπαίδευσης γίνεται ως εξής: απονέμονται στους μαθητές πιστοποιητικά για τις ενδιάμεσες εξετάσεις στις οποίες πετυχαίνουν· μόλις ολοκληρώσουν επιτυχώς όλες τις εξετάσεις για τον κύκλο μαθημάτων και συνεπώς κατέχουν τις αντίστοιχες πιστοποιήσεις, αυτά αντικαθίστανται από το απολυτήριο.

Το απολυτήριο του σχολείου MBO, όταν αφορά σε επαγγελματική κατάρτιση ή επιπέδου μεσαίου στελέχους διοίκησης, επιτρέπει την είσοδο στην ανώτερη τριτοβάθμια εκπαίδευση.

5.3.4 Στόχοι της εκπαίδευσης

Η κυβέρνηση της Ολλανδίας έχει θέσει ορισμένους στόχους για τη βελτίωση της εκπαίδευσης. Μεταξύ αυτών, είναι ο περιορισμός της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και επομένως, η ολοκλήρωση της εκπαίδευσης από όλο και περισσότερα άτομα. Παράλληλα, κεντρικής σημασίας για την ανέλιξη του επιπέδου της εκπαίδευσης θεωρείται η διεύρυνση των δυνατοτήτων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αναφορικά με την ανάπτυξη δικών τους μεθόδων για την εφαρμογή των αντικειμενικών στόχων της εκπαίδευσης. Τα βιβλία θα συνεχίσουν να διανέμονται δωρεάν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ προβλέπεται να αντιμετωπιστούν ορισμένα θέματα σχετικά με το διδακτικό προσωπικό, όπως η έλλειψη διδασκόντων, η βελτίωση της κατάρτισής τους, ο επαναπροσδιορισμός της μισθοδοσίας τους, οι προοπτικές τους μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Επιπρόσθετα, στα υπό εξέταση θέματα συμπεριλαμβάνονται η μεγαλύτερη ευελιξία στην εξέλιξη των μαθητών από την προ-επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (VMBO) στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση (MBO) και στην υψηλότερη επαγγελματική εκπαίδευση (HBO). Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, επιχειρείται η καλύτερη διασύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας τόσο μέσω της ποιοτικότερης κατάρτισης, όσο και της καλύτερης συνοχής μεταξύ των σχολείων VMBO-MBO-HBO, αλλά και μέσω μιας γενικότερης πιο ολοκληρωμένης εκπαιδευτικής πολιτικής⁴⁹.

Η σύντομη περιγραφή των εκπαιδευτικών συστημάτων αυτών των χωρών οδηγεί εύλογα στο συμπέρασμα πως, η βασική διαφοροποίησή τους με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι η μεγαλύτερη ευελιξία στον τρόπο ανάπτυξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σαφώς, γίνονται αντιληπτές και άλλες διαφορές, όπως η αποκέντρωση στη λήψη αποφάσεων και στον τρόπο εκτέλεσης των εκπαιδευτικών πολιτικών. Δεδομένου, όμως, ότι ο τρόπος οργάνωσης επαφίεται σε σημαντικό βαθμό και σε γεωγραφικές και πολιτειακές ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, στόχος δεν είναι, π.χ. η συμμετοχή των δήμων στην εκπαιδευτική διαδικασία, όπως στη Σουηδία. Η απόκλιση, όμως, από

⁴⁹ Τα τελευταία περιλαμβάνονται στη Στρατηγική Ατζέντα για την Εκπαίδευση Ενηλίκων και την Επαγγελματική Εκπαίδευση 2008-2011.

στείρα προσκόλληση σε πρωτόκολλα, γραφειοκρατία και ιεραρχικές δομές που χαρακτηρίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται αναγκαία.

Στις παραπάνω χώρες, η εκπαιδευτική διαδικασία είναι διαδραστική, δηλαδή τα παιδιά συμμετέχουν όχι μόνο ως δέκτες, αλλά και ως αξιολογητές των δασκάλων τους. Και στις τρεις χώρες, τα ίδια τα σχολεία μπορούν να επιλέγουν τα βιβλία που θα χρησιμοποιήσουν κατά τη διάρκεια της χρονιάς, ενώ είναι σαφής η αποδέσμευση του εκπαιδευτικού από το άγχος της δεδομένης ύλης. Γενικότερα, φαίνεται πως τα εκπαιδευτικά συστήματα σε αυτές τις χώρες είναι περισσότερο ευέλικτα από ό,τι το αντίστοιχο ελληνικό και, κινούμενο πάντα υπό ορισμένες συνθήκες και επίβλεψη φορέων, προσαρμόζεται στις ανάγκες των μαθητών, και όχι vice versa.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εξετάζοντας το πλαίσιο λειτουργίας της εγχώριας ιδιωτικής εκπαίδευσης και αντιπαραβάλλοντας ταυτόχρονα τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά σε άλλες χώρες της Ευρώπης, εύλογα αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο κλάδος των ιδιωτικών σχολείων (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) έχει επιδείξει σημαντικό σθένος. Κι αυτό διότι, το μερίδιο των μαθητών που κατέχουν τα ιδιωτικά σχολεία είναι το μεγαλύτερο ανάμεσα στις χώρες όπου λειτουργούν μη χρηματοδοτούμενα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια (Γαλλία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο), φθάνοντας στην υποχρεωτική εκπαίδευση το 6% των μαθητών. Δεδομένου, μάλιστα, ότι τα ιδιωτικά αυτά εκπαιδευτήρια δε λαμβάνουν καμίας μορφής επιχορήγηση από το κράτος, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, και οι «πελάτες τους» (οι γονείς των μαθητών τους) βρίσκονται αντιμέτωποι με αρκετά αντικίνητρα αναφορικά με την επιλογή ιδιωτικού σχολείου, μπορεί να υποστηριχθεί τελικά ότι ο εν λόγω εγχώριος κλάδος συγκαταλέγεται τουλάχιστον ανάμεσα στους πλέον ανθεκτικούς στην Ε.Ε..

Ταυτόχρονα, η σύγκριση του εγχώριου εκπαιδευτικού συστήματος με τα αντίστοιχα των κρατών-μελών της Ε.Ε. εγείρει σαφή ερωτήματα αναφορικά με την ανάγκη αναδόμησης του τρόπου ανάπτυξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην Ελλάδα. Η πρόσφατη πρωτοβουλία του ΥΠΕΠΘ για το «Νέο Σχολείο»⁵⁰ υπόσχεται σημαντικές αλλαγές, μεταξύ άλλων, σε θέματα που άπτονται της εισαγωγής νέων συστημάτων εκπαίδευσης (π.χ. ψηφιακή σύγκλιση), επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, διεύρυνσης της φροντίδας μαθητών ΑμεΑ κτλ.

Παρ' όλο που τέτοιες πρωτοβουλίες κρίνονται ασφαλώς ενθαρρυντικές για το μέλλον της ελληνικής εκπαίδευσης, εντούτοις είναι έκδηλη για άλλη μια φορά η απουσία δομικών αλλαγών του ισχύοντος καθεστώτος για τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα οποία εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται ως

⁵⁰www.minedu.gov.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=402&Itemid=785&lang=el

αναγκαίο κακό και όχι ως λειτουργικός άξονας του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα.

Από τη σύγκριση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των εγχώριων ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων υποχρεωτικής εκπαίδευσης με τα αντίστοιχα στις χώρες της Ε.Ε., προκύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε αρκετές πτυχές του τρόπου ίδρυσης και λειτουργίας των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων. Σε αντίθεση με ό,τι επικρατεί σε άλλες χώρες της Ευρώπης, στην Ελλάδα το κράτος δεν προσφέρει καμιάς μορφής στήριξη στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, δεν επιτρέπει τη συμμετοχή τους σε σχετικά έργα του Αναπτυξιακού Νόμου, ενώ οι εμφανείς στρεβλώσεις στις δομές του εργασιακού καθεστώτος των ιδιωτικών εκπαιδευτικών λειτουργούν ενδεχομένως ως τροχοπέδη για τη διατήρηση υψηλού επιπέδου παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

Αδιαμφισβήτητα, η παιδεία δεν αποτελεί απλώς έναν ακόμα θύλακα επιχειρηματικής δραστηριότητας, δεδομένης της ευαισθησίας που δικαιολογημένα επιδεικνύει κάθε κράτος στις γνώσεις, τα ερεθίσματα, τη διαμόρφωση συνείδησης και αντιλήψεων που το σχολείο παρέχει στους μαθητές του. Μπορεί, βέβαια, να υποθέσει κανείς πως η πεποίθηση αυτή αποτελεί θέσφατο και για τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. (αλλά και εκτός αυτής) οι οποίες, ορίζοντας ένα ρυθμιστικό πλαίσιο, ελεγκτικούς μηχανισμούς κτλ., επιτρέπουν διόδους ανάπτυξης της ιδιωτικής εκπαίδευσης, αναγνωρίζοντας ουσιαστικά το δικαίωμα του κάθε πολίτη να μην επιλέξει τη δημόσια εκπαίδευση και διαφυλάττοντας έτσι τη μεγαλύτερη δυνατή προστιθέμενη αξία από την ιδιωτική εκπαίδευση.

Δε θα πρέπει να αγνοηθεί ότι τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια στην Ελλάδα αποτελούν έναν κλάδο που προσφέρει εργασία σε χιλιάδες εργαζόμενους, συνεισφέροντας ως επιχειρήσεις και στα φορολογικά έσοδα της χώρας εκτός της συμβολής στο ΑΕΠ. Αλλά, πέραν αυτού, οι απόφοιτοι των ιδιωτικών σχολείων είναι πολίτες που διεκδικούν θέσεις στην ανώτερη εκπαίδευση, όπως και θέσεις εργασίας και θα κληθούν, όπως όλοι, να είναι εναργείς και ενεργοί πολίτες, ιδιαίτερα στην τωρινή δυσχερή συγκυρία της χώρας. Η διασφάλιση της παρεχόμενης ποιότητας της εκπαίδευσης από τα ιδιωτικά σχολεία συμβάλλει, επομένως, και στην ανάπτυξη αυτών των απόφοιτων και άρα μόνο κοινωνική ωφέλεια μπορεί να έχει.

Εάν, όμως, κάτι τέτοιο ισχύει, τότε την ίδια στιγμή δεν μπορεί να παραμένουν τόσες στρεβλώσεις στη δυνατότητα επιλογής δασκάλων/ καθηγητών από τους

ιδιοκτήτες των ιδιωτικών σχολείων, απαγορεύσεων αναφορικά με την παρέκκλιση από το ωρολόγιο και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και την ανάληψη καινοτομιών.

Ο ασφυκτικός κλοιός του κράτους και η παρεμβατικότητα του στη Ελλάδα δεν περιορίζεται στην ίδρυση ενός ιδιωτικού σχολείου και στο εργασιακό καθεστώς, αλλά είναι συνεχής σχεδόν στο σύνολο των λειτουργιών του. Ως επακόλουθο των πολλών προϋποθέσεων για την ίδρυση σχολείου από τον ιδιωτικό τομέα, έχουν καθοριστεί αντίστοιχοι έλεγχοι για την τήρησή τους από τα σχολεία και κατά τη λειτουργία τους. Το καθεστώς των πολλαπλών ελέγχων παραμένει ισχυρό, παρότι η Ελλάδα δεν έχει προχωρήσει, όπως άλλες χώρες της Ε.Ε., σε αποκέντρωση των κρατικών υπηρεσιών, με αντίστοιχη ανακατανομή των αρμοδιοτήτων τους σε περιφερειακούς / αυτοδιοικητικούς φορείς, η οποία συνήθως ευνοεί τη διενέργεια συχνότερων ελέγχων, ενώ βελτιώνει την ποιότητα των αποτελεσμάτων τους. Διατηρείται έτσι ένα γραφειοκρατικό σύστημα κεντρικού ελέγχου που δεν είναι αποδοτικό, όπως αποδεικνύουν τα αποτελέσματα του PISA 2009.

Απόλυτα οριοθετημένη είναι στην Ελλάδα και η εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος διδασκαλίας, με τη χώρα να συγκαταλέγεται στη μειονότητα της Ε.Ε. όπου τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια πρέπει να εφαρμόζουν επακριβώς το εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα.

Σε ό,τι αφορά τέλος στην οικονομική στήριξη των οικογενειών παιδιών που φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως χαμηλή, δεδομένου ότι στην Ελλάδα δεν καλύπτεται από το κράτος μέρος των δαπανών των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων και επομένως τα έσοδά τους προέρχονται εξολοκλήρου από δίδακτρα. Το ελληνικό κράτος παρέχει στις οικογένειες με παιδιά που φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση τα συνήθη επιδόματα τέκνων και αντίστοιχες φοροελαφρύνσεις. Αυτές οι έμμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις παρέχονται στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., σε πολλές από τις οποίες όμως συνυπάρχουν με την επιχορήγηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Επιπλέον, κερδίζει συνεχώς έδαφος στην Ε.Ε. η πολιτική της επιχορήγησης μαθητών, με τη μορφή των *σχολικών κουπονιών*, η οποία ήδη εφαρμόζεται σε εννέα χώρες. Θα πρέπει να σημειωθεί, μάλιστα, πως οι χώρες αυτές επιχορηγούν κατηγορίες ή ακόμα και το σύνολο των δαπανών (Ολλανδία) των ιδιωτικών σχολείων. Ουσιαστικά, στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., το κράτος όχι μόνο επιχορηγεί μέρος των δαπανών λειτουργίας των

ιδιωτικών σχολείων, αλλά ταυτόχρονα υποστηρίζει τις οικογένειες των μαθητών τους σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι στην Ελλάδα. Στον αντίποδα, οι Έλληνες γονείς που προτιμούν τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια δε χαίρουν καμίας επιδότησης, επιβαρύνονται με το σύνολο των εξόδων, αφού οι μαθητές ιδιωτικών σχολείων εξαιρούνται της δωρεάν παροχής βιβλίων, ενώ ταυτόχρονα οι μαθητές δεν απολαμβάνουν ούτε τις συνήθεις ατέλειες σε μέσα μεταφοράς.

Σαφώς, η άρση αυτών των στρεβλώσεων είναι χρονοβόρα και κοστοβόρα. Δεδομένης, μάλιστα, της οικονομικής στενότητας που αντιμετωπίζει το ελληνικό κράτος στην παρούσα φάση, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς πως η επικαιροποίηση, ουσιαστικά, του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, και η υποστήριξη των ιδιωτικών σχολείων πόρρω απέχει από την επίτευξη των άμεσων αναγκών. Εντούτοις, έχει αποδειχθεί πως οι φειδωλές επενδύσεις στην εκπαίδευση είναι εξαιρετικά κοστοβόρες μακροπρόθεσμα, ειδικά για κράτη όπως η Ελλάδα που έχουν περιέλθει εσχάτως σε δυσχερείς ατραπούς. Η βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης πρέπει να αποτελεί συνεχές στοίχημα για την όποια πολιτική εξουσία, λόγω της αδιαβάθμητης προστιθέμενης αξίας που αυτή επιφέρει.

Στο πλαίσιο αυτό, πρωταρχικός στόχος της Πολιτείας θα πρέπει να είναι αδιαμφισβήτητα η αναβάθμιση της δημόσιας παιδείας, έτσι ώστε ανεξαρτήτως οικονομικής κατάστασης, κάθε Έλληνας/Ελληνίδα να έχει πρόσβαση σε ένα σχολείο που να τον/την προετοιμάζει για τις απαιτήσεις του μέλλοντος. Επιπροσθέτως, όμως, η ιδιωτική εκπαίδευση θα πρέπει να ιδωθεί ως συνεργάτης, ως συμπληρωματικό ενδεχομένως στοιχείο της δημόσιας εκπαίδευσης και όχι ως ανταγωνιστής – ή και εχθρός. Ειδικότερα στην παρούσα χρονική συγκυρία, η επένδυση σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα –μήτρα καινοτομίας και νέων ιδεών, η ουσιαστική συνεργασία του κράτους με την ιδιωτική εκπαίδευση και η άρση μονολιθικών διαδικασιών και απαγορεύσεων θα έπρεπε να απασχολήσει περισσότερο την εκπαιδευτική πολιτική.

ΠΗΓΕΣ

Εκπαιδευτικό σύστημα Ελλάδας

Συνοπτική Παρουσίαση των Εκπαιδευτικών Συστημάτων στην Ευρώπη και Τρέχουσες Μεταρρυθμίσεις, Eurydice Network, European Commission(Απρίλιος 2009)

Οργάνωση του Εκπαιδευτικού Συστήματος στην Ελλάδα 2008/09, Eurydice Network, European Commission (2009)

Έκθεση Εθνικής Έρευνας- Ελλάδα, Project Based School Management, Lifelong Learning Programme, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Υπουργείο Παιδείας, Δι.Π.Ε.Ε, Τμήμα Επιχειρησιακών Ερευνών και Στατιστικής

Ρυθμιστικό Πλαίσιο

Νόμοι: 682/77, 1566/85, 2327/95, 2986/2002, 3194/2003, 3884/2010

Α. Δημαρά, Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1986.

Ν. Γεωργιάδου , Το εργασιακό καθεστώς των εκπαιδευτικών στα ιδιωτικά σχολεία, Διδακτορική Διατριβή, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002

Ν. Αλιβιζάτος, "Το άρθρο 16, τα πριν και τα μετά"

www.oiele.gr

Σύγκριση Ελλάδας-Ευρώπης

Key Data on Education in Europe 2009, Eurydice Network, European Commission, 2009

Private education in the European Union, Eurydice Network, European Commission, 2000

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php

PISA

www.pisa.oecd.org/

OECD:

-2007, PISA 2006 Science Competencies for Tomorrow's World Volume 1: Analysis

-2007, PISA 2006 Science Competencies for Tomorrow's World Volume 2: Data/Données.

- 2009, High Performers in Science in PISA 2006

- 2010, The High Cost of Low Educational Performance

- 2011, PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, policies and practices, Volume IV

-2011, PISA 2009 Results: Learning Trends, Changes in student performance since 2000 Volume V, OECD

Εκπαιδευτικό σύστημα Ολλανδίας

Organisation of the education system in the Netherlands, 2008/09, Eurydice Network, European Commission

National summary sheets on education system in Europe and ongoing reforms, 2009 edition, The Netherlands, Eurydice Network, European Commission

Εκπαιδευτικό σύστημα Φινλανδίας

Organisation of the education system in Finland, 2008/09, Eurydice Network, European Commission

National summary sheets on education system in Europe and ongoing reforms, 2009 edition, Finland, Eurydice Network, European Commission

Structures of Education and Training Systems in Europe, Finland, 2009/10 Edition. Eurydice Network, European Commission

Εκπαιδευτικό σύστημα Σουηδίας

National Summary Sheets on Education Systems in Europe and Ongoing Reforms, Sweden, 2010 Edition, Eurydice Network, European Commission

Structures of Education and Training Systems in Europe, Sweden, 2009/2010 Edition, Eurydice Network, European Commission

The Education System in Sweden, 2007/08, Eurydice Network, European Commission

Πηγή στατιστικών στοιχείων: **Eurostat**

Η Εκπαίδευση της Αμάθειας, Περιοδικό Ε, Ελευθεροτυπία, 7/3/2010